Патрик Модиано

УЛИЦА „ТЪМНИТЕ МАГАЗИНЧЕТА”

ПАТРИК МОДИАНО
УЛИЦА „ТЪМНИТЕ МАГАЗИНЧЕТА“

Превод: Симеон Хаджикосев

chitanka.info

Един рядко добре композиран, без излишества, геометрично построен роман. Роман в добрата френска традиция, в който интригуващата детективска струя е разрешена на психологическа основа.

Какво остава от живота на човека? Снимка в дъното на овехтяла кутия, поизтрито име в справочник, телефонен номер в указателя. Един човек без минало търси себе си.

Това е сюжетът на последния роман на младия френски писател Патрик Модиано, получил наградата „Гонкур“ за 1978 г. и предизвикал заслужен интерес в литературните среди.

СИМЕОН ХАДЖИКОСЕВ
В ТЪРСЕНЕ НА ЧОВЕКА И ЧОВЕЧНОСТТА

Доскоро френският писател Патрик Модиано беше неизвестен у нас. Името му нашумя едва в края на 1978 г., когато му беше присъдена авторитетната литературна награда „Гонкур“ за романа „Улица «Тъмните магазинчета»“. В това няма нищо изненадващо, тъй като младият писател, роден непосредствено след войната, принадлежи към „най-новата вълна“ във френската белетристика, поколение, навлязло в литературата през миналото десетилетие.

Невъзможно е отсега да съдим за творческата съдба на това литературно поколение, дошло в белетристиката след заглъхването на модния „антироман“ през 60-те години и изчерпването на експерименталната проза, свързана с кръга около списание „Тел кел“. Нерядко новото в литературата се оказва преоткриване на отдавна познати неща. Така е поне при романа, чиято класическа форма многобройните експерименти през XX век не успяха да разрушат.

Независимо от сравнително младата си възраст П. Модиано има солиден творчески актив — десет романа. И макар че награждаването „за цялото творчество“ е като че ли привилегия на възрастните писатели, наградата „Гонкур“ беше присъдена на Модиано с тази формулировка. В същност тя само подчертава художественото единство и последователността на досегашното му творчество, достигнало връх в романа „Улица «Тъмните магазинчета»“.

По силата на едно странно вътрешно влечение, заложено едва ли не в кръвта му, П. Модиано е влюбен в оная епоха, предшествуваща раждането ми, която класикът на съвременната френска литература Арагон нарече „Робство и величие на французите“. Има нещо необичайно в това непрестанно връщане на писателя към едно време, което му е познато само по документи и по спомените на преживелите „странната“ война с Хитлеровия райх, капитулацията на Франция, позора на правителството Летен във Виши и величавите страници, вписани в историята от бойците на Съпротивата.

Естествено, лично преживяното и фантазно въобразеното се различават и като жизнена позиция, и като нравствено-психологическа преценка и ние чувствуваме тази разлика, сравнявайки автобиографичната „плутовска“ романистична поредица на Алфонс Будар с романите на Патрик Модиано, в които се примесват носталгична тръпка и стоически оптимизъм.

Дебютът на Модиано с романа „Площад «Етоал»“ през 1968 г. беше посрещнат насърчително от критиката. Макар че се стреми да създава „литература на свидетелството“, въображението играе съществена роля в творчеството на П. Модиано. И в „Площад «Етоал»“, и в „Улица «Тъмните магазинчета»“ действието ни връща към годините на окупацията на Франция, макар че писателят няма никакви лични спомени от нея.

Темата за окупацията, примесена с натрапчивия комплекс за сиракество, реализиран чрез мотива за търсенето на един непрестанно изплъзващ се баща, се появява отново и в третия роман на Модиано „Околовръстен булевард“, получил наградата на Френската академия за 1972 г.

Тази поредица от романи на младия писател привършва (поне за сега) С „Вила «Трист» (1975), «Семейна книжка» (1977) и «Улица „Тъмните магазинчета“» (1978), наложили окончателно специфичния почерк на белетриста, в който хладната обективност на описанието е парадоксално съчетана с болезнена носталгичност.

Романът «Улица „Тъмните магазинчета“» обединява находчиво елементи от «масовата» и от «голямата» литература. Фабулно той е изграден като криминална анкета, чрез която бившият частен детектив Педро МакЕвой раздипля не нишките на загадъчно престъпление, а търси собственото си минало. Актуалното повествователно време се отнася към 1965 г., но събитията, които се опитва да възкреси бившият детектив, са от времето на окупацията. След катастрофа или друго нещастие (това не става ясно до края) героят е получил пълна амнезия, забравил е миналото и самоличността си. В повествованието той е Ги Ролан, човекът без минало, който върви по следите на оскъдните спомени за самия него, за да се самоидентифицира. Подобна парадоксална ситуация не е невъзможна и в живота, но мярката на житейската правдоподобност не е достатъчна за романите на Модиано.

В същност от тази ситуация започва разграничаването на романа от традиционната детективско-приключенска литература.

В отличие от популярните романи-еднодневки на А. Красти и Флеминг, при които заплетеният сюжет е самоизчерпваща се цел, предназначена да държи буден изплъзващия се интерес на читателя, в «Улица „Тъмните магазинчета“ криминално-психологическата анкета е сгъстена философска парабола. Болезнено-носталгичният, макар и сдържано обективен повествователен маниер на младия писател, не е само стил в духа на класическото определение на Бюфон, а и мирогледна позиция. П. Модиано изпитва някакъв тръпен шемет при мисълта, че трайността на човешките дела и постъпки се равнява на следите по пясъка край морския бряг. В този смисъл интригуващата като фабула анкета на героя, който търси изгубеното си „аз“, символизира невъзможността човек да възкреси миналото си, хаотична смесица от случайно съхранени спомени и вещи.

Ги Ролан — Педро МакЕвой се оказва в пълния смисъл на думата „човек без качества“, както го схваща съвременната буржоазна философия. Той е много повече социално-психологически тип, отколкото неповторима човешка индивидуалност, каквито впрочем са и героите на Камю (да споменем Мьорсо от „Чужденецът“ и неназования съдия-изпълнител от „Падението“). Може би ще бъде уместно да добавим, че в случая едва ли се касае само за типологическа прилика. Въпреки че пестеливият стил на младия писател, изграден предимно върху добре подслушания диалог, няма много допирни точки с многопластовата алегорична проза на Камю, основателно е допускането, че мирогледно П. Модиано е бил повлиян от екзистенциалистката философия на големия си предшественик. Ги-Педро не е шизофрениращ тип, който мъчително търси идентичността си, преодолявайки несъгласуваността на болния си дух. Абсурдът изниква пред героя от „това безумно желание за яснота, чийто зов отеква вдън душата на човека“ (Камю). И макар че и сентенцията на Камю „Да живееш, значи да съживяваш абсурда“ е приложима спрямо героя на Модиано, оттук започва и разграничаването му от екзистенциализма, защото пред младия писател не изниква кардиналният за Камю въпрос за позицията на човека пред лицето на абсурда, свързан с идеята за бунта и за самоубийството.

Макар че при П. Модиано социално-психологическото статукво на героя е предопределено от амнезията му, то е показателно за „разобществения“ човек, чиято екзистенциална самота е обусловена от разпадналите се връзки със света. Хуманистичната позиция на белетриста прозира в неотстъпното намерение на персонажа да осъществи анкетата си докрай, т.е. да се самоотъждестви. В края на романа Педро е в далечна Полинезия, където търси прекъсващата се нишка на своето забравено минало.

Отвореният финал на романа е двусмислен и енигматичен. Той обяснява и странното заглавие — „Улица «Тъмните магазинчета»“ в Рим е последният непроверен адрес на героя и следователно последната му възможност да открие себе си. Но тази възможност е несигурна и колеблива като странното название на римската уличка, където някога е живял той. А може би заглавието на романа е притча за неназовимостта и невъзвратимостта на миналото, което всеки от нас вярва, че владее в тайника на душата си. Дали Педро ще успее да стигне до дъното на съдбовната тайна, която го обгражда — Модиано не отговаря на този въпрос. Впрочем самата книга завършва с един болезнено отекващ въпрос, в който се преплитат надежда и скепсис, вяра и примирение:»… а нашият живот дали не се разпръсва също така бързо сред вечерта, както тази детска тъга?“

Двете тенденции — скептично-песимистичната и оптимистичната, се уравновесяват в тъканта на романа. За това допринася и занимателната фабула, в която Модиано се представя като превъзходен стилист в духа на добрите традиции на френската проза — изящен и опитен наблюдател с подчертан усет към намека и недоизказаното, създаваща особената атмосфера на романа. Имагинерният (или призрачният, все едно) Париж на младия белетрист наистина носи нещо от аромата на Париж от времето на окупацията и първите следвоенни години, Париж на Тино Роси и Едит Пиаф, на Кокто и Арагон, на Жан Габен, Пикасо и Превер…

„Улица «Тъмните магазинчета»“ на Патрик Модиано безспорно не е литературен шедьовър, а просто една добре написана книга, в която зад занимателната интрига внимателният читател би могъл да открие екзистенциалната тревоги на съвременния западен човек, която поставя проблеми на само пред младия писател. И все пак това е един от добрите образци на съвременния френски роман, измъкнал се от

пагодата на литературния експеримент и търсещ контакт с широки читателски кръгове. Не се съмнявам, че той ще спечели симпатиите и на българския читател с неприкритото съчувствие на писателя към героя-несретник, с подчертано хуманистичния си подтекст, с копнежа да се прехвърлят мостове на доверие и разбирателство в един свят на трагично отчуждение.

Симеон Хаджикосев

I

Аз съм нищо. Само един ясен силует в нощта на терасата на това кафене. Чаках дъждът да спре, пороен дъжд, който беше започнал да вали тъкмо когато Хуте си отиваше.

Няколко часа преди това се бяхме срещнали за последен път в помещението на Агенцията. Хуте стоеше зад масивното бюро, както обикновено, но беше с палто, така че наистина се създаваше усещането като пред заминаване. Бях седнал срещу него на коженото кресло за клиенти. Лампата от матово стъкло излъчваше ярка светлина, която ме заслепяваше.

— Та такива работи, Ги… Свърши се… — каза Хуте с въздишка.

Едно досие беше захвърлено на бюрото. Може би на мургавото човече с уплашен поглед и подпухнало лице, което ни беше поръчало да следим жена му. Следобед тя щеше да отиде при друго мургаво човече с уплашен поглед в един мебелиран хотел на улица „Витал“, близо до авеню „Пол Думе“.

Хуте поглаждаше замислено брадата си, съвсем прошарена брада, къса, но покриваща целите му бузи. Големите му светли очи блуждаеха в пространството. Вляво от бюрото — плетеният стол, на който седях в работно време. Зад Хуте — лавици от тъмно дърво покриваха половината стена: там бяха наредени томовете на старата енциклопедия „Ботен“ и всякакви видове годишници, и то от последните петдесет години. Хуте често ми беше казвал, че те са незаменими пособия за работа, с които не би се разделил никога. И че томовете „Ботен“ и тези годишници представляват най-ценната и най-вълнуващата библиотека, която човек може да има, тъй като по страниците им са описани много същества, събития, изчезнали светове, единствено свидетелство за които са те.

— Какво ще правите с всички тия томове? — попитах Хуте, посочвайки с широк замах на ръката лавиците.

— Оставям ги тук, Ги. Запазвам апартамента под наем.

Той хвърли бърз поглед наоколо. Двете крила на вратата, през която се влизаше в съседната стаичка, бяха отворени и там се открояваха канапето с протрито кадифе, камината и огледалото, в което се отразяваха редиците годишници, енциклопедията „Ботен“ и лицето на Хуте. Често клиентите ни чакаха в онази стая. Персийски килим покриваше паркета: На стената край прозореца беше окачена икона.

— За какво мислите, Ги?

— За нищо. Значи, запазвате го под наем?

— Да. Ще идвам от дъжд на вятър в Париж и Агенцията ще ми служи за квартира.

Той ми поднесе пакета си с цигари.

— Смятам, че ще го понеса по-леко, ако запазя Агенцията, каквато беше.

Повече от осем години работехме заедно. Той сам беше основал тази частна полицейска агенция през 1947 г. и беше работил с много други хора преди мене. Задачата ни бе да осигуряваме на клиентите онова, което Хуте наричаше „светски сведения“. Всичко ставаше, както той охотно твърдеше, между „светски хора“.

— Мислите ли, че ще можете да живеете в Ница?

— Ами да…

— Няма ли да се отегчавате?

Той изпусна дима от цигарата си.

— Човек все трябва да се пенсионира някой ден, Ги.

Надигна се тежко. Хуте трябва да тежи повече от сто кила и е висок един и деветдесет и пет.

— Влакът ми е в девет без пет. Имаме време да пийнем по чашка.

Той мина пред мене по коридора, водещ към вестибюла, който има странна овална форма и избелели бежови стени. Една черна чанта, така натъпкана, че не е могла да бъде затворена, беше оставена на пода. Хуте я взе. Носеше я, като я прикрепите с ръка.

— Нямате ли багаж?

— Изпратих всичко предварително.

Хуте отвори входната врата, а аз угасих лампата във вестибюла. На стълбищната площадка Хуте се поколеба за миг, преди да затвори

вратата, и от това металическо щракване сърцето се сви. То бележеше края на един дълъг период от живота ми.

— От това ти причернява, а, Ги? — ми каза Хуте и извади от джоба на палтото си голямата носна кърпа, с която бършеше челото си.

На вратата си стоеше правоъгълната табелка от чер мрамор, на която беше изписано с позлатени и лъскави букви:

К. М. Хуте
Частни анкети

— Оставям я — каза ми Хуте.

После превъртя ключа.

Вървяхме по авеню „Ниел“ към площад „Перейра“. Беше тъмно и макар че вече идваше зима, времето беше меко. На площад „Перейра“ отидохме да седнем на терасата на „Хортензии“. Хуте обичаше това кафене, защото столовете му бяха с жлебове, „както едно време“.

— А вие, Ги, какво ще стане с вас? — попита ме той, след като отпи глътка от ракията с вода.

— Аз ли? Аз съм на следа.

— На следа ли?

— Да. Следа от моето минало…

Бях казал изречението с надут тон, който го накара да се усмихне.

— Винаги съм вярвал, че един ден вие ще откриете миналото си.

Сега вече той беше сериозен и това ме развълнува.

— Но виждате ли, Ги, аз се питам дали това наистина си струва труда…

Той замълча. За какво ли си мислеше? За собственото си минало?

— Давам ви един ключ от Агенцията. Можете да ходите там от време на време. Това ще ми доставя удоволствие.

Подаде ми ключа, който аз пъхнах в джоба на панталона си.

— И обадете ми се по телефона в Ница. Дръжте ме в течение… по въпроса за миналото ви…

Стана и ми стисна ръката.

— Искате ли да ви придружа до влака?

— А не… не… Това е толкова тъжно…

Той излезе от кафенето само с едно прекрачване, като избягваше да се обръща, и аз изпитах усещането за пустота. Този човек значеше много за мене. Питам се какво щях да представлявам без помощта му, ето вече десет години, откакто внезапно бях сполетян от амнезия и се движех пипнешком като в мъгла. Той се беше развълнувал от моя случай и благодарение на многобройните си връзки ми беше осигурил дори гражданско положение.

— Вземете — ми беше казал той, подавайки ми един голям плик, в който имаше лична карта и паспорт. — Сега вие се наричате Ги Ролан.

И този детектив, до когото се бях допитал, за да вложи цялото си умение и да издири свидетели или следи от миналото ми, беше добавил:

— Скъпи Ги Ролан, отсега нататък не поглеждайте повече назад, а мислете за настоящето и бъдещето. Предлагам ви да работите с мене…

Бях му симпатичен, защото той също — узнах това по-късно — беше изгубил собствените си следи и цял период от живота му беше пропаднал изведнъж, без да остане каквато и да било водеща нишка, каквато и да било връзка, която все още би могла да го свърже с миналото. Защото какво общо може да има между този съсипан стар човек, когото аз виждам да се отдалечава в нощта с износеното си палто и голямата си черна чанта, и някогашния играч на тенис, красивия рус балтийски барон Константин фон Хуте?

II

— Ало? Господин Пол Сонашидзе?

— Точно той…

— На телефона Ги Ролан… Вие знаете, че…

— Разбира се, че знам. Можем ли да се видим?

— Както обичате…

— Например… тази вечер към девет часа на улица „Анатол дьо ла Форж“… Устройва ли ви?

— Приемам.

— Ще ви чакам. Доскоро виждане.

Той прекъсна изведнъж, а по моите слепоочия се стичаше пот. Бях изпил чаша коняк, за да си дам смелост. Защо такова невинно нещо като набирането на един телефонен номер ми коства толкова мъки и тревоги?

В бара на улица „Анатол дьо ла Форж“ нямаше клиенти, а той стоеше зад тезгяха по костюм.

— Случихте — каза ми той. — Всяка сряда вечер почивам.

Приближи се до мене и ме хвана за рамото.

— Много мислих за вас.

— Благодаря.

— Това ме занимава наистина, знаете ли…

Искаше ми се да му кажа да, не си създава главоболия заради мене, но думите не ми идваха.

— В крайна сметка мисля, че трябва да сте се движили с някого, когото съм виждал често известно време. Но кой?

Той клатеше глава.

— Не можете ли да ми посочите някаква следа?

— Не.

— Защо?

— Нямам изобщо памет, господине.

Той помисли, че се шегувам, и сякаш ставаше дума за игра или гатанка, рече:

— Добре. Ще се оправя сам. Давате ли ми картбланш? — Щом като искате.

— Тогава тази вечер ще ви заведа на гости у един приятел.

Преди да излезем, той свали с рязко движение ръчката на електромера и затвори вратата от масивно дърво, превъртайки ключа няколко пъти.

Колата му стоеше на отсрещния тротоар. Беше черна и нова. Той ми отвори учтиво вратата.

— Този приятел държи един много приятен ресторант точно между „Вил д'Аврей“ и „Сен-Клу“.

— И ние ще отидем чак там?

— Да.

От улица „Анатол дьо ла Форж“ излязохме на булевард „Гранд Арме“ и мен внезапно ме обзе желанието да напусна колата. Да ходя чак до „Вил д'Аврей“ ми се струваше непосилно. Но трябваше да устоя.

Докато стигнем до портала на „Сен-Клу“, трябваше да се преборя с паническия страх, който ме обземаше. Почти не познавах този Сонашидзе. Дали той не ме завличаше в някаква клопка? Но лека-полека, като го слушах как говори, се успокоих. Той ми изброяваше различните етапи от професионалния си живот. Най-напред работил в руските нощни заведения, после в „Ланже“, един ресторант-градина на „Шан-з-Елизе“, после в хотел „Кастилия“ на улица „Камбон“, а беше минал и през други заведения, преди да се захване с този бар на улица „Анатол дьо ла Форж“. Всеки път попадал на Жан Йортьор, приятеля, у когото отивахме, така че за двадесетина години те бяха образували нещо като тандем. Йортьор също имал добра памет. Двамата сигурно щели да разрешат „загадката“, която им поставях.

Сонашидзе шофираше много внимателно и ние изгубихме почти цял час, докато стигнем до целта.

Нещо като бунгало, чиято лява половина беше скрита от една плачеща върба. Надясно различих гъсталак от храсти. Ресторантският салон беше доста широк. От дъното му, където блестеше ярка светлина, един мъж — вървеше към нас. Той ми подаде ръка.

— Приятно ми е, господине. Жан Йортьор.

После се обърна към Сонашидзе:

— Здравей, Пол.

Той ни поведе към дъното на залата. Беше приготвена маса с три куверта, в средата имаше букет цветя.

Мъжът посочи една от остъклените врати:

— Имам клиенти в другото бунгало. Една сватба.

— Никога ли не сте идвали тук? — попита ме Сонашидзе.

— Не.

— Тогава му покажи изгледа, Жан.

Йортьор ме изведе на една веранда, разположена над малко езеро. Вляво едно изгърбено мостче в китайски стил водеше към другото бунгало отвъд езерото. Остъклените врати бяха ярко осветени и зад тях се виждаха преминаващи двойки. Танцуваха. Откъслечни звуци от музиката достигаха до нас.

— Не са много — каза ми той — и имам чувството, че тая сватба ще свърши с групов секс.

После повдигна рамене.

— Трябваше да дойдете през лятото. Вечеря се на верандата. Приятно е.

Върнахме се в салона на ресторанта, и Йортьор затвори остъклената врата.

— Приготвил съм ви скромна вечеря.

И той направи знак да седнем. Те бяха един до друг срещу мене.

— Какви вина обичате? — ме попита Йортьор.

— Каквото предложите вие.

— Шато-петрюс?

— Това е чудесна идея, Жан — рече Сонашидзе.

Обслужваше ни един младеж в бяло сако. Светлината, идеща от аплика на стената, падаше право върху мене и ме заслепяваше. Другите оставаха в сянка и без съмнение ме бяха сложили там, за да ме разпознаят по-лесно.

— Хайде, Жан!

Йортьор беше наченал пилето си и от време на време ми хвърляше изпитателни погледи. Той беше кестеняв като Сонашидзе и си боядисваше косите като него. Грапава кожа, увиснали бузи и тънки устни на гастроном.

— Да, да — промърмори той.

Аз примигвах поради светлината. Той ни наля вино.

— Да… да… Мисля, че вече съм виждал господина…

— Това е истинска главоблъсканица — рече Сонашидзе. — Господинът отказва да ни насочи…

Изглеждаше като обзет от вдъхновение.

— Но може би не искате да говорим повече за това? Или предпочитате да останете инкогнито?

— Съвсем не — отвърнах с усмивка.

Младежът сервираше телешка рибица.

— Каква професия имате? — запита ме Йортьор.

— Осем години работих в една частна полицейска агенция, Агенцията К.М. Хуте.

Те ме огледаха слисани.

— Но това сигурно няма никаква връзка с предишния ми живот. Тъй че не го вземайте под внимание.

— Любопитно е — заяви Йортьор, като ме изгледа, — че не може да се каже на колко сте години.

— Заради мустаците ми, навярно.

— Без мустак сигурно щяхме да ви познаем веднага — рече Сонашидзе.

И той протегна ръка, сложи дланта си точно под носа ми, за да скрие мустаците, и присви очи като портретист пред модела си.

— Колкото повече гледам господина, толкова повече ми се струва, че той се движеше в една група от нощни птици… — каза Йортьор.

— Ама кога? — залита Сонашидзе.

— Ами… отдавна… Вече цяла вечност не работим в нощните заведения, Пол…

— Мислиш ли, че ще е било по времето на „Танагра“?

Йортьор ме фиксираше и погледът му ставаше все по-настойчив.

— Извинете — ми каза той. — Бихте ли станали за малко? Надигнах се. Той ме измерваше от горе до долу и от долу до горе.

— Ами да, той ми напомня един клиент. Вашият ръст… Почакайте…

Беше вдигнал ръка и стоеше вцепенен, като че искаше да задържи нещо, което можеше да изчезне всеки миг.

— Чакайте… Чакайте… Готово, Пол.

Усмивката му беше победоносна.

— Можете да си седнете.

Той ликуваше. Беше сигурен, че това, което щеше да каже, ще направи впечатление. Наливаше вино на мене и Сонашидзе с церемониален жест.

— Значи, ето… Вас ви придружаваше винаги един човек, висок колкото вас… Даже по-висок, може би… Това нищо ли не ти говори, Пол?

— Ама за кое време говориш? — запита Сонашидзе.

— За времето на „Танагра“, разбира се…

— Човек, висок колкото него? — повтори Сонашидзе на себе си. — В „Танагра“?…

— Не се ли сещаш?

Йортьор вдигаше рамене.

Сега беше ред на Сонашидзе да се усмихне победоносно. Той клатеше глава.

— Сещам се…

— Тогава?

— Стьопа.

— Ами да. Стьопа.

Сонашидзе се беше извърнал към мене.

— Познавахте ли Стьопа?

— Може би — отвърнах благоразумно.

— Ами да — рече Йортьор. — Вие бяхте често със Стьопа… Сигурен съм…

— Стьопа…

И според начина, по който Сонашидзе го произнасяше, без съмнение руско име.

— Това беше тоя, дето караше винаги оркестъра да свири „Алахверди“ — каза Йортьор. — Една кавказка песен…

— Спомняте ли си? — рече Сонашидзе, като ми стисна силно ръката. — „Алахверди“…

Той свирукаше песничката с искрящи очи. Внезапно и аз се развълнувах. Струваше ми се, че знам тази песничка.

В този момент келнерът, който ни беше сервирал вечерята, се приближи до Йортьор и му посочи нещо в дъното на салона.

Някаква жена беше седнала самичка на една от масите сред полумрака. Носеше светлосиня рокля и подпираше брадичката си с дланите на двете си ръце. За какво ли мечтаеше?

— Булката.

— Какво прави там? — попита Йортьор.

— Не знам — рече келнерът.

— Попитахте ли я дали не иска нещо?

— Не, не. Не иска нищо.

— А другите?

— Поръчаха още една дузина бутилки вино.

Йортьор повдигна рамене.

— Това не ме засяга.

А Сонашидзе, който не беше обърнал никакво внимание нито на булката, нито на това, което се говореше, ми повтаряше:

— Тогава… Стьопа… Не си ли спомняте за Стьопа?

Той беше толкова възбуден, че накрая му отговорих с усмивка, която исках да бъде тайнствена:

— Да, да. Малко.

Сонашидзе се извърна към Йортьор и му каза с тържествен тон:

— Той си спомня за Стьопа.

— Точно това си и мислех.

Келнерът в бяло сако стоеше неподвижен и объркан пред Йортьор.

— Господине, мисля, че те ще използват стаите… Какво да направим?

— Подозирах — каза Йортьор, — че тази сватба ще свърши лошо… Е добре, момчето ми, да ги оставим. Това не ни засяга…

В дъното булката стоеше неподвижна на масата. Беше скръстила ръце.

— Питам се защо стои там съвсем сама — каза Йортьор. — В същност това съвсем не ни засяга.

И той направи жест с опакото на ръката си, сякаш да пропъди муха.

— Да си дойдем на думата — рече той. — Значи, вие приемате, че сте познавали Стьопа?

— Да — въздъхнах аз.

— Следователно сте били в същата тайфа… Дяволски весела тайфа, а. Пол?

— О, те всички изчезнаха — каза Сонашидзе със злокобен глас. — С изключение на вас, господине… Очарован съм, че успях да ви…

да ви „намеря мястото“… Вие се движехте в тайфата на Стьопата… Моите поздравления… Това беше далеч по-хубаво време от нашето и най-вече хората бяха по-доброкачествени от днешните…

— И най-вече ние бяхме по-млади — каза Йортьор през смях.

— За кога се отнася това? — попитах ги аз с разтуптяно сърце.

— Скарани сме с датите — рече Сонашидзе. — Във всеки случай това се отнася до потопа…

Той изглеждаше грохнал, изведнъж.

— Понякога има съвпадения — каза Йортьор.

И той стана, упъти се към малкия бар в ъгъла на помещението, донесе ни вестник и прелисти страниците. Накрая ме подаде вестника, посочвайки следната обява:

„Умоляват ни да известим за кончината на Мари дьо Розен, настъпила на 25 октомври, от деветдесет и втората й годишнина.

От името на дъщеря й, сина й, внуците й, племенници и праплеменници.

И също от името на приятелите й Жорж Захер и Стьопа Джагориев.

Църковната служба, предхождаща погребението в гробището «Сент Жьонвиев де Боа», ще се състои на 4 ноември в 16 часа в параклиса на гробището.

Деветините ще се отслужат на 5 ноември в руската православна църква на улица «Клод Лорен» № 19, Париж 75016.

Настоящата обява служи за известие.“

— Значи, Стьопа е жив? — каза Сонашидзе. — Виждате ли го още?

— Не — отвърнах аз.

— Прав сте. Трябва да се живее с настоящето. Жан, ще ни предложиш ли нещо за пиене?

— Веднага.

От този миг те сякаш съвсем забравиха за Стьопата и за моето минало. Но това нямаше никакво значение, тъй като най-сетне бях

попаднал на следа.

— Можете ли да ми оставите този вестник? — запитах с престорено безразличие.

— Разбира се — рече Йортьор.

Чукнахме се. Значи, от това, което съм бил някога, в паметта на двамата бармани оставаше само един силует, и то полузасенчен, от някой си Стьопа Джагориев. А за този Стьопа те не знаеха нищо „от потопа“, както казваше Сонашидзе.

— Значи, вие сте частен детектив? — попита ме Йортьор.

— Вече не. Шефът ми току-що се пенсионира.

— А вие? Продължавате ли? Повдигнах рамене, без да отговоря.

— Във всеки случай много ще се радвам да ви видя лак. Идвайте тука, когато пожелаете.

Той беше станал и ни подаваше ръка.

— Извинете ме… Изпровождам ви, но имам още сметки за оправяне… Пък и ония с техния групов…

Той посочи към езерото.

— Довиждане, Жан.

— Довиждане, Пол.

Йортьор ме гледаше замислено и много бавно продължи:

— Така, както сте прав сега, ми напомняте нещо друго…

— Какво ти напомня? — запита Сонашидзе.

— Един клиент, който всяка вечер се връщаше много късно, когато ние работехме в хотел „Кастилия“…

На свой ред Сонашидзе ме разглеждаше от горе до долу.

— Възможно е в края на краищата — рече той — да сте някой бивш клиент от хотел „Кастилия“…

Аз се усмихнах притеснено.

Сонашидзе ме хвана за ръка и ние прекосихме салона на ресторанта, още по-тъмен, отколкото при идването ни. Булката в светлосиня рокля не беше вече на масата. Отвън дочухме откъслеци от музика и смехове, които идеха от другата страна на езерото.

— Моля ви — обърнах се към Сонашидзе, — можете ли да ми припомните песента, която е искал винаги този… този…

— Този Стьопа?

— Да.

Той започна да си подсвирква първите тонове. После спря.

— Ще видите ли Стьопа?

— Може би.

Стисна ми много силно ръката.

— Кажете му, че Сонашидзе още мисли често за него.

Погледът му се спря върху мене:

— В същност Жан може би е прав. Вие бяхте клиент на хотел „Кастилия“ на улица „Камбон“.

Извърнах глава и отворих вратата на колата. Някой се беше сгушил на предната седалка с чело, опряно в стъклото. Наведох се и познах булката. Тя спеше, а светлосинята рокля беше вдигната чак до бедрата.

— Трябва да я изкараме оттука — ми каза Сонашидзе.

Побутнах я лекичко, но тя продължаваше да спи. Тогава я хванах през кръста и я измъкнах от колата.

— Все пак не можем да я оставим на земята — рекох.

Отнесох я на ръце до мотела. Главата й се поклащаше на рамото ми, а русите й коси ме гъделичкаха по врата. Острият й парфюм ми напомняше нещо. Но какво?

III

Беше шест без четвърт. Предложих на шофьора на таксито да ме чака на малката уличка „Шарл Мари Видор“ и продължих пеша по нея до улица „Клод Лорен“, където се намираше руската църква.

Едноетажна постройка с прозрачни пердета на прозорците. От дясната страна — широка алея. Аз бях застанал на отсрещния тротоар.

Най-напред видях две жени, които се спряха пред вратата на павилиона откъм улицата. Едната беше кестенява с къси коси и черен вълнен шал; другата, силно изписана блондинка, беше нахлупила сива шапка, чиято форма напомняше мускетарските капели. Чувах ги, че говорят на френски.

От едно такси се измъкваше пълен старец със съвсем плешив череп и големи торбички под сбръчканите монголски очи. Той тръгна по алеята.

Вляво, откъм улица „Боало“, една група от петима души се приближаваше към мене. Отпред две жени на зряла възраст подкрепяха един старец, толкова бял и крехък, че създаваше впечатление като да е от изсъхнал гипс. После следваха двама мъже, които си приличаха, сигурно баща и син, облечени в сиви костюми на райета с елегантна кройка, бащата с вид на надут красавец, синът с руси къдрави коси. В същия миг една кола спря успоредно на групата и от нея слезе стегнат и пъргав старец, загърнат с лоден-пелерина, сивите му коси бяха ниско подстригани. Имаше походка на военен. Дали не беше Стьопа?

Те влязоха в църквата през една странична врата в дъното на алеята. Искаше ми се да ги последвам, но присъствието ми сред тях щеше да привлече вниманието им. Тревогата ми нарастваше при мисълта, че можеше да не разпозная Стьопа.

Една кола гарира в момента малко по-далече, от дясната страна. От нея излязоха двама мъже, после една жена: Единият от мъжете беше много едър и носеше пардесю в морскосиньо. Прекосих улицата и ги изчаках.

Те се приближават, приближават се. Струва ми се, че високият мъж се вглежда в мен, преди да поеме с другите двама по алеята. Зад прозорците с витражи, които гледат към алеята, горят свещи. Той се навежда, за да мине през вратата, твърде ниска за него, и аз съм сигурен, че това е Стьопа.

Моторът на таксито работеше, но на волана нямаше никого. Едната от вратите беше открехната, като че ли шофьорът щеше да се върне всеки миг. Къде можеше да бъде? Огледах се наоколо и реших да обиколя съседните къщи, за да го потърся.

Намерих го в едно съвсем близко кафене на улица „Шардон-Лагаш“. Беше седнал на една маса пред чаша бира.

— Още дълго ли ще се бавите? — запита той.

— А… двайсетина минути.

Блондин с бяла кожа, големи бузи и изпъкнали сини очи. Мисля, че никога не съм виждал човек с толкова изпъкнали очи.

— Няма ли значение, че съм включил таксиметъра?

— Няма нищо — отвърнах.

Той се усмихна любезно.

— Не ви ли е страх, че ще ви задигнат таксито?

Повдигна рамене.

— Знаете ли…

Поръча си сандвич с кайма и започна да го яде добросъвестно, втренчвайки в мене навъсен поглед.

— Какво в същност чакате?

— Някого, който трябва да излезе от руската църква, дето е оттатък.

— Руснак ли сте?

— Не.

— Това е откачена работа… трябвало е да го попитате в колко часа ще излезе… Щеше да ви струва по-евтино…

— Няма как.

Той си поръча втора бира.

— Може ли да ми купите един вестник?

Направи движение, сякаш търсеше монети в джоба си, но аз го спрях.

— Моля ви…

— Благодаря. Донесете ми „Таралеж“. И пак благодаря. Дълго обикалях, преди да открия продавач на вестници на авеню „Версай“. „Таралеж“ е издание, чиято хартия е белезникавозелена.

Той го четеше, като се мръщеше и прелистваше страниците с наплюнчен показалец. А аз гледах как този едър блондин със сини очи и бяла кожа си чете зеления вестник.

Не се осмелявах да прекъсна четенето му. Най-сетне той погледна малкия си часовник-браслет.

— Трябва да вървим.

На улица „Шарл Мари Видор“ той седна на волана в таксито си и аз го помолих да ме почака. Застанах отново пред руската църква, но на отсрещния тротоар.

Никой. Може би всички вече си бяха отишли? В такъв случай нямах никакъв шанс да открия следата на Стьопа Джагориев, защото това име не фигурираше и „Ботен“. Свещите продължаваха да горят зад прозорците с витражи откъм алеята. Дали съм познавал тази много стара госпожа, за която беше църковната служба? Ако съм посещавал Стьопа, възможно е той да ми е представял приятелите си, а без съмнение и тази Мари дьо Розен. Тя трябва да е била много по-възрастна от нас на времето.

Вратата, през която бяха влезли и която сигурно водеше към параклиса, където се провеждаше церемонията, тази врата, която не преставах да наблюдавам, се отвори внезапно и там се откроi русата жена с мускетарската шапка. Следваше я брюнетката с черния шал. После идеха бащата и синът със сивите костюми на райета, подкрепящи гипсовия старец, който говореше на едрия плешив мъж с монголска глава. А той се навеждаше и почти долепяше ухото си до устата на своя събеседник: гласът на гипсовия старец сигурно беше само шепот. Другите вървяха подире им. Аз дебнех Стьопа с разтуптяно сърце.

Най-сетне той излезе с последните. Твърде високият му ръст и светлосиньото му палто ми позволяваха да не го изпускам от очи, защото те бяха доста много, най-малко четиридесетина. Повечето бяха на възраст, но забелязах няколко млади жени, и дори две деца. Всички стояха насред алеята и разговаряха помежду си.

Човек би казал същински двор през междучасие в провинциално училище. Сложиха стареца с гипсовия тен да седне на една пейка и всеки отиваше поотделно да го поздрави. Кой ли беше той? „Жорж Захер“, споменат в обявата на вестника, или някой бивш ученик от Школата за пажове? Може би той и тази госпожа Мари дьо Розен са преживели една кратка идилия в Петербург или по бреговете на Черно море, преди всичко да се сгромоляса? Едрият плешивец с монголските очи също беше плътно обкръжен. Бащата и синът обикаляха от група на група в сивите си костюми на райета като същински светски танцьори. Изглеждаха много доволни от себе си и от време на време бащата се смееше, отмятайки глава назад, което ми се струваше неуместно.

Стьопа пък разговаряше сериозно с жената със сивата мускетарска шапка. Прихващаше я за ръката или през рамо с почтителен обичлив жест. Трябва да е бил много красив мъж. Давах му седемдесет години. Лицето му беше малко подпухнало, а челото оголено, но изразителният нос и държането на главата издаваха голямо благородство. Поне такова беше впечатлението ми от разстояние.

Времето минаваше. Беше изтекъл почти половин час, а те още разговаряха. Боях се накрая някои от тях да не ме забележи, както стоях прав на тротоара. Ами шофьорът на таксито? С широка крачка отидох на улица „Шарл Мари Видор“. Моторът си работеше, а той седеше на волана, погълнат от белезникавозеления вестник.

— Е, какво? — запита ме той.

— Не знам — отвърнах. — Може би ще трябва да се чака още един час.

— Приятелят ви още ли не е излязъл от черквата?

— Да, но бърбори с други хора.

— А вие не можете ли да му кажете да дойде?

— Не.

Големите му сини очи се спряха върху мене с безпокойство.

— Не се притеснявайте — казах му аз.

— То е заради вас… длъжен съм да не изключвам таксиметъра…

Отново застанах на пост срещу руската църква. Стьопа беше напреднал с няколко метра. Вече не се намираше в дъното на алеята, а на тротоара, в центъра на една група, образувана от русата жена с

мускетарска шапка, брюнетката с черния шал, плешивия мъж с набръчканите монголски очи и още двама мъже.

Този път прекосих улицата и застанах край тях, като им обърнах гръб. Ласкавите нотки на руските гласове кръжаха около мен, а този по-улегнал, по-тръбен от другите тембър дали не беше на Стьопа? Обърнах се. Той прегръщаше дълго русата жена с мускетарска шапка, почти я разтърсваше, а чертите на лицето му се гърчеха. После прегърна по същия начин едрия плешивец с изтеглените очи и останалите, всеки на свой ред. Мигът на тръгването — помислих си аз.

— Бърже… направо… пред руската черква.

Стьопа продължаваше да им говори.

— Какво да правя? — попита ме шофьорът.

— Виждате ли едрия мъж в морскосиньо?

— Да.

— Ще трябва да го следваме, ако е с кола.

Шофьорът се извърна, огледа ме и сините му очи изпъкнаха.

— Господине, надявам се, че не е опасно?

— Не се безпокойте — казах му аз.

Стьопа се отдели от групата, направи няколко крачки и размаха ръце, без да се обръща. Неподвижни, другите го гледаха как се отдалечава. Жената със сивата мускетарска шапка стоеше изпъчена малко пред групата, същинска скулптура на носа на античен кораб, а голямото перо на шапката й лекичко се поклащаше от вятъра.

Той се забави при отварянето на колата си. Мисля, че беше сбъркал ключа. Когато застана на волана, аз се наведох към шофьора на таксито.

— Следвайте колата, в Която влезе мъжът в морскосиньо.

Пожелавах си да не съм се впуснал по лъжлива следа-, защото нищо не показваше наистина, че този човек е тъкмо Стьопа Джагориев.

IV

Не беше много трудно да го следваме — той караше бавно. На „Порт Майо“ мина на червена светлина, но шофьорът на таксито не посмя да го последва. Настигнахме го на булевард „Морис Барес“. Двете ни коли застанаха една до друга пред една пешеходна пътека. Той ми хвърли разсеян поглед, както правят пътуващите, когато са редом при задръстване.

Паркира колата си на булевард „Ришард Палас“ пред последните сгради, които са близо до моста „Пюто“ и Сена. Тръгна по улица „Жулиен Потен“, а аз платих на таксито.

— Успех, господине — каза ми шофьорът. — Бъдете благоразумен…

Долових, че ме съпровожда с поглед, когато тръгвах на свой ред по улица „Жулиен Потен“. Може би се страхуваше за мене.

Мръкваше се. Тясна уличка, оградена от безлични сгради, построени между двете войни, и всичко това очертаваше една-единствена дълга фасада от всяка страна и от единия до другия край на тази улица „Жулиен Потен“. Стьопа вървеше на десетина метра пред мене. Зави вдясно по улица „Ернест Дьолоазон“ и влезе в една бакалница.

Настъпваше мигът да го срещна. Това беше изключително трудно за мене поради стеснителността ми и аз се боях да не ме помисли за луд — щях да мънкам, да му говоря несвързано. Освен ако ме познае веднага и аз го оставя да приказва.

Той излезе от бакалницата с кесия в ръка.

— Господин Стьопа Джагориев?

Имаше наистина изненадан вид. Главите ни бяха на еднаква височина и това ме притесняваше още повече.

— Точно той. А вие кой сте?

Не, не беше ме познал. Говореше френски без акцент. Трябваше ми смелост.

— Аз… аз исках да ви видя… отдавна…

— А защо, господине?

— Пиша… пиша книга за емиграцията… Аз…

— Руснак ли сте?

За втори път ми задаваха този въпрос. Шофьорът на таксито също ми го беше задал. В същност може би съм бил руснак.

— Не.

— И се интересувате от емиграцията?

— Аз… аз пиша книга за емиграцията. Един… един човек ме посъветва да дойда да ви видя… Пол Сонашидзе…

— Сонашидзе?

Произнесе името по руски. Звучеше много меко — повей на вятър в листака.

— Грузинско име… Не го познавам…

Той сбърчи вежди.

— Сонашидзе… не…

— Не исках да ви безпокоя, господине. Само да ви задам няколко въпроса.

— Ами с най-голямо удоволствие…

Той се усмихваше, усмихваше се тъжно.

— Трагична тема е емиграцията… Но как така ме нарекохте Стьопа?…

— Аз… не… аз…

— Повечето от хората, които ме наричаха Стьопа, умряха. Останалите сигурно могат да се преброят на пръстите на едната ръка.

— Този… този Сонашидзе…

— Не го познавам.

— Бих ли могъл… да ви… задам… няколко въпроса?

— Да. Искате ли да дойдете у дома? Ще поговорим.

На улица „Жулиен Потен“, след като минахме през някаква врата за коли, прекосихме една градинка, оградена отвсякъде с жилищни блокове. Качихме се в дървен асансьор с двукрила врата с решетки. Поради ръста ни и теснотата на асансьора ние трябваше да стоим с наведени глави и извърнати към стената, за да не си опрем челата.

Той живееше на петия етаж в двустаен апартамент. Прие ме в стаята си и се излегна на леглото.

— Извинете ме, но таванът е твърде нисък. Човек се задушава, когато е прав.

Наистина между тавана и темето ми имаше само няколко сантиметра и аз бях принуден да се наведа. Впрочем и той, и аз бяхме с цяла глава по-високи от отвора на междинната врата и сега си представих колко често се е удрял по челото.

— Излегнете се и вие… ако искате… — И той ми посочи един малък диван в светлозелено кадифе до прозореца.

— Не се притеснявайте… ще ви е много по-добре излегнат… Дори седнал се чувствувам като в клетка… Да, да… излегнете се…

Аз се излегнах.

Той беше запалил някаква лампа с бледорозов абажур, която се намираше върху нощното му шкафче, и така се образуваха един мек светлинен фокус и сенки по тавана.

— Та, значи, вие се интересувате от емиграцията?

— Много.

— Ами че вие сте още млад…

Млад? Никога не бях помислял, че мога да мина за млад. Едно голямо огледало в позлатена рамка беше окачено на стената, току до мене. Погледнах лицето си. Млад?

— А… не съм чак толкова млад…

Той замълча. Както бяхме изтегнати в двата края на стаята, приличахме на пушачи на опиум.

— Връщам се от панихида — каза той. — Жалко, че не сте срещали тази много стара жена, която умря… Тя можеше да ви разкаже толкова неща… Тя беше една от най-забележителните личности на емиграцията…

— Така ли?

— Много смела жена. Отначало беше отворила чайна на улица „Мон Табор“ и помагаше на всички… Това беше много трудно…

Той седна на края на леглото с превит гръб и кръстосани ръце.

— Тогава бях на петнайсет години… Ако направя сметка, не остават много хора…

— Остава… Жорж Захер… — рекох наслуки.

— Не за дълго време. Познавате ли го?

Дали не беше гипсовият старец? Или едрият плешивец с монголската глава?

— Вижте какво — каза ми той. — Не мога да говоря повече за всичко това… Това ме натъжава много… Мога просто да ви покажа

снимки… Отзад има имена и дати… вие ще се оправите.

— Наистина е много мило, че си правите такъв труд.

Той ми се усмихна.

— Имам купища снимки… Написал съм имената и датите отзад, защото всичко се забравя…

Стана и като се прегърби, мина в съседната стая. Чух го, че отваря някакво чекмедже. Върна се с голяма червена кутия в ръцете, седна на пода и опря гръб в ръба на леглото.

— Елате да седнете до мен. Ще бъде по-удобно да разглеждаме снимките.

Подчиних се. Името на някакъв сладкар беше гравирано с готически букви върху капака на кутията. Той я отвори. Беше пълна със снимки.

— Вътре ще намерите — каза ми той — главните фигури на емиграцията.

Подаваше ми снимките една по една и ми съобщаваше името и датата, които беше прочел на гърба, и това беше молебен, на който руските имена придаваха особена звучност — ту блестяща като звук на цимбал, ту жалостива или почти приглушена. Трубецкой, Орбелиани, Шереметев, Галицин, Еристов, Оболенски, Багратион, Чавчавадзе… Понякога взимаше снимката отново, проверяваше пак името и датата. Празнични снимки. Трапезата на великия княз Борис на един празник в „Шато Баск“, доста след революцията. А този букет от лица на снимката на една вечеря, „черно-бяла“, от 1914 година… Снимки на един клас от лицея „Александър“ в Петербург.

— По-големият ми брат…

Подаваше ми снимките все по-бързо и аз дори не ги поглеждах вече. Очевидно бързаше да свърши. Внезапно се спрях на една от по-плътна хартия в сравнение с другите, на гърба на която нямаше никакво обозначение.

— Какво? — попита ме той. — Нещо ви заинтересува, а, господине?

На преден план — един възрастен човек, скован и усмихнат, седнал в кресло. Зад него — млада руса жена с много светли очи. Около тях — групички от хора, повечето гърбом. И отляво, с отрязана от края на снимката дясна ръка, а другата, положена върху рамото на младата руса жена — един много едър мъж в бял летен костюм, около

тридесетгодишен, с черни коси и тънки мустачки. Мисля наистина, че това бях аз.

Приближих се до него. Гърбовете ни бяха подпрени на ръба на леглото, краката ни — протегнати на пода, а раменете ни се допираха.

— Кажете ми кои са тези хора — помолих го аз.

Той взе снимката и я погледна уморено.

— Този, той беше Георгиадзе…

Сочеше стареца, седнал в креслото.

— Той беше в консулството на Грузия в Париж, докато… Не довърши изречението, сякаш аз трябваше да разбера продължението моментално.

— Тази, тя беше внучката му… Казваше се Гей… Гей Орлова… Беше емигрирала с родителите си в Америка…

— Вие познавахте ли я?

— Не много добре. Не. Тя остана дълго време в Америка.

— А този? — попитах с изтънял глас, посочвайки се на снимката.

— Този ли?

Той се намръщи.

— Този… не го познавам.

— Наистина ли?

— Да.

Въздъхнах дълбоко.

— Не намирате ли, че прилича на мене?

Той ме изгледа.

— Да прилича на вас? Не. Защо?

— Ей така.

Подаде ми друга снимка.

— Вижте… какво ли не прави случайността…

Беше снимка на момиченце в бяла рокля с дълги руси коси, направена на някаква почивна станция, тъй като се виждаха кабини, част от плаж и море. На гърба й беше написано с виолетово мастило: „Мара Орлова — Ялта“.

— Виждате ли… тази е същата… Гей Орлова… Тя се казваше Мара… Още не носеше американското си име…

И той ми сочеше младата руса жена от другата снимка, която все още държах.

— Майка ми пазеше всичките тия неща…

Изведнъж той се изправи.

— Имате ли нещо против да спрем? Замая ми се главата… Прокара ръка по челото си.

— Ще се преоблека… Ако искате, можем да вечеряме заедно…

Останах сам, седнал на пода, с пръснати наоколо ми снимки. Наредих ги в голямата червена кутия и оставих само две, които сложих на леглото, снимката, където бях до Ген Орлова и стария Георгиадзе, и тази на Гей Орлова като дете в Ялта. Станах и отидох до прозореца.

Беше тъмно. Прозорецът гледаше към друга градинка, оградена от сгради. В дъното Сена, а вляво мостът „Пюто“. И островът, който се разстилаше. Върволици коли прекосяваха моста. Гледах всичките тези фасади на сгради, всичките тези осветени прозорци, същите като прозореца, зад който стоях. Бях открил сред този лабиринт от сгради, стълби и асансьори, сред тези стотици килийки един човек, който може би…

Бях долепил чело до стъклото. Долу всеки вход на сградата беше осветен от жълта светлина, която щеше да свети цяла нощ.

— Ресторантът е наблизо — ми каза той.

Взех двете снимки, които бях оставил на леглото.

— Господин Джагориев — му казах, — ще бъдете ли така любезен да ми дадете тези две снимки?

— Давам ви ги.

Той ми посочи червената кутия.

— Давам ви всичките снимки.

— Но… аз…

— Вземете ги.

Тонът му беше толкова повелителен, че му се подчиних. Когато излязохме от апартамента, аз носех голямата кутия под мишницата. Долу поехме по кея „Женерал Кьониг“.

Слязохме по една каменна стълба и там, на самия бряг на Сена, имаше тухлена постройка. Над вратата — надпис „Бар-ресторант на острова“. Влязохме. Една зала с нисък таван, маси с покривки от бяла хартия и плетени столове. През прозорците се виждаше Сена и

светлините на моста „Пюто“. Седнахме в дъното. Бяхме единствените клиенти.

Стьопа бръкна в джоба си и постави на масата пакета, който го бях видял да купува в бакалницата.

— Както винаги ли? — попита го келнерът.

— Както винаги.

— А господинът? — попита келнерът, като ме посочи.

— Господинът ще яде същото като мене.

Келнерът ни поднесе много бърже две чинии с балтийска херинга и ни наля минерална вода в чашки-напръстници. Стьопа извади от пакета на масата краставици и ние си ги разделихме.

— Добре ли е? — попита ме той.

— Да.

Бях сложил червената кутия на един стол до мене.

— Наистина ли не искате да запазите всичките тия спомени? — запитах аз.

— Не. Сега те са ваши. Предавам ви факела.

Ядяхме мълчаливо. Един шлеп преминаваше толкова близо, че имах време да видя в рамката на прозореца обитателите му, които също вечеряха край една маса.

— А тази… Гей Орлова? — рекох. — Знаете ли какво е станало с нея?

— Гей Орлова ли? Мисля, че е умряла.

— Умряла?

— Така ми се струва. Трябва да съм я срещал един-два пъти… Почти не я познавах… Майка ми беше приятелка на стария Георгиадзе. Малко краставица?

— Благодаря.

— Мисля, че с водила много бурен живот в Америка…

— А не знаете ли кой може да ме осведоми за тази… Гей Орлова?

Той ми хвърли един нежен поглед.

— Бедни приятелю… никой… Може би някой в Америка…

Друг шлеп премина, черен, бавен, сякаш изоставен.

— Аз винаги ям банан за десерт — каза ми той. — А вие?

— И аз.

Изядохме си бананите.

— А родителите на тази… Гей Орлова? — попитах.

— Трябва да са умрели в Америка. Навсякъде се умира, нали знаете…

— Няма ли друго семейство Георгиадзе във Франция?

Той вдигна рамене.

— Но защо се интересувате толкова от Гей Орлова? Да не ви е сестра?

Усмихваше ми се мило.

— Едно кафе? — попита ме той.

— Благодаря, не.

— Аз също.

Поиска да плати сметката, но аз го изпреварих. Излязохме от ресторант „На острова“ и той ме хвана за ръка, за да изкачи стълбата на кея. Мъглата се беше надигнала, една едновременно нежна и ледена мъгла, която изпълва дробовете с такава нежност, че изпитваш усещането за полет във въздуха. От тротоара на кея аз едва различавах жилищните блокове на няколко метра.

Отведох го, сякаш беше слепец, до градинката, около която стълбищните входове хвърляха жълти петна и бяха единствените ориентири. Той ми стисна ръката.

— Опитайте се все пак да намерите Гей Орлова, щом толкова държите…

Видях го, като влизаше в осветения вход на сградата. Спря се и ми махна с ръка. Стоях неподвижен с голямата червена кутия под мишница, като дете, което се връща от имен ден, и бях сигурен, че в този миг той ми казваше още нещо, но мъглата заглушаваше неговия глас.

V

На картичката — „Разходката на англичаните“, и лято е.

„Скъпи Ги, получих писмото ви. Тук всички дни си приличат, но Ница е много красив град. Трябваше да ми дойдете на гости. Странно, случва ми се да срещна на ъгъла на някоя улица човек, когото не съм виждал от трийсет години, или пък някой, когото съм смятал за умрял. Ние се стряскаме взаимно. Ница е град на призраци и духове, но се надявам, че няма да се присъединя към тях веднага.

За жената, която издирвате, ще е най-добре да телефонирате на Бернарди, «Мак Маон» 00–08. Той поддържа тесни връзки с хората от различни служби. Ще му бъде приятно да ви насочи.

Надявайки се да ви видя в Ница, скъпи Ги, оставам ваш предан

Хуте

П.С. Знаете, че помещенията на Агенцията са на ваше разположение.“

VI

Обект: Орлова, Мара, наречена Гей **Орлова**.

Родена в: Москва (Русия), през 1914 г. от Кирил **Орлов** и Ирина **Георгиадзе**.

Националност: безотечественичка. (Родителите на г-ца Орлова и самата тя в качеството си на руски бежанци не са били признати от правителството на Съюза на съветските социалистически републики за негови поданици.) Г-ца Орлова притежаваше обикновена карта на временно пребиваващ. Г-ца Орлова трябва да е пристигнала във Франция през 1936 г. от Съединените щати.

В Съединените щати тя е сключила брак с някой си г-н Уолдо Блънт и после се е развела.

Госпожица Орлова е живяла последователно в:

хотел „Шатобриан“, ул. „Дю Сирк“ №18 в Париж (8)

авеню „Монтен“ №53 в Париж (8)

авеню „Маршал Лиотей“ №25 в Париж (16)

Преди да дойде във Франция, г-ца Орлова е била танцьорка в Съединените щати.

В Париж не бяха известни никакви източници на доходите й, макар че е водила охолен живот.

Г-ца Орлова е починала през 1950 г. в жилището си на авеню „Маршал Лиотей“ № 25 в Париж (16) от силна доза сънотворни лекарства.

Г-н Уолдо Блънт, бившият й съпруг, живее в Париж от 1952 г. и е упражнявал професията пианист в различни нощни заведения. Той с американски поданик. Роден в Чикаго на 30 септември 1910 г.

Лична карта № 534 НС 828.

Към този фиш, преписан на пишеща машина, е прибавена визитната картичка на името на Жан-Пиер Бернарди със следните думи: „Ето ви всички налични сведения. С най-добри чувства. Поздрави на Хуте.“

VII

На остъклената врата един афиш известяваше, че „Пианистът Уолдо Блънт свири всяка вечер от осемнадесет до двадесет и един часа в бара на хотел «Хилтън»“.

Барът беше претъпкан и нямаше никакви места освен един празен фотьойл на масата на някакъв японец, който носеше очила с позлатени рамки. Той не ме разбра, когато се наведох към него, за да поискам разрешение да седна, а когато го направих, не ми обърна никакво внимание.

Клиентите, американци и японци, влизаха, подвикваха си и говореха все по-силно. Спираха се между масите. Някои бяха с чаши в ръка и се подпираха на облегалките на креслата. Една млада жена даже беше кацнала на коленете на някакъв мъж със сиви коси.

Уолдо Блънт пристигна с четвърт час закъснение и седна пред пианото. Дребен възпълен мъж, с оголено чело и тънки мустачки. Беше облечен в сив костюм. Най-напред извърна глава и хвърли поглед към масите, около които хората се скупчваха. Поглади с дясната си ръка клавиатурата на пианото и удари няколко акорда наслуки. Имах късмет, че се намирах на една от най-близките до него маси.

Той подхвана една мелодия, мисля, че беше „По кейовете на стария Париж“, но шумът от гласовете и пристъпите на смях правеха музиката едва доловима и дори аз, разположен съвсем близо до пианото, не успявах да уловя всички звуци. Той продължаваше невъзмутимо, е изправени гърди и наведена глава. Беше ми мъчно за него, казвах си, че през един период от живота му сигурно са го слушали, когато е свирел. После навярно е трябвало да привикне към това непрекъснато бръмчене, заглушаващо музиката му. Какво щеше да каже, когато произнесях името на Гей Орлова? Щеше ли това име да го извади за миг от безразличието, с което продължаваше да свири своя откъс? Или то нямаше да му припомни нищо, както тези тонове на пианото, които не успяваха да надмогнат шумотевицата на разговорите?

Малко по малко барът се беше опразнил. Бяхме останали само японецът с очилата с позлатени рамки, аз и в дъното младата жена, която бях видял върху коленете на мъжа със сиви коси и която седеше сега до един червендалест здравеняк в светлосин костюм. Разговаряха на немски. И то твърде шумно. Уолдо Блънт свиреше една бавна мелодия, която знаех добре.

Той се обърна към нас.

— Искате ли да изсвиря нещо специално, госпожи и господа? — попита той с безизразен глас, в който се долавяше лек американски акцент.

Японецът до мене не реагира. Стоеше неподвижно, с гладко лице и аз се уплаших, че го виждам да се поклаща в креслото си при най-малкия повей на въздуха, защото това навярно беше балсамиран труп.

— „Заг варум“[1], ако обичате — подхвърли с дрезгав глас жената в дъното.

Блънт кимна леко и започна да свири „Заг варум“. Намалиха светлината в бара, както на някои дансинги при първите тактове на бавна мелодия. Те се възползваха от това, за да се целуват, и ръката на жената се плъзгаше в отвора на ризата на червендалестия здравеняк все по-надолу. Позлатените очила на японеца хвърляха кратки отблясъци. Пред пианото Блънт приличаше на подскачащ автомат — мелодията „Заг варум“ изисква да се взимат непрекъснато акорди по клавиатурата.

За какво ли си мислеше, докато зад него един едър червендалест мъж галеше бедрото на една руса жена, а един балсамиран японец седеше на креслото в бара на „Хилтън“ от няколко дена? Той не мислеше за нищо, бях сигурен. Блуждаеше в някакво все по-непроницаемо вцепенение. Имах ли право да го изтръгвам внезапно от това вцепенение и да пробуждам у него нещо болезнено?

Червендалестият здравеняк и блондинката напуснаха бара, сигурно за да наемат стая. Мъжът я дърпаше за ръката и тя насмалко не се препъна. Бяхме останали само аз и японецът.

Блънт се обърна отново към нас и рече студено:

— Искате ли да ви изсвиря друга мелодия?

Японецът не трепна.

— „Какво остава от нашата любов“, ако обичате, господине — казах аз.

Той свиреше песента странно бавно и мелодията изглеждаше проточена, затънала в някакво блато, откъдето звуците се откъсваха с мъка. От време на време спираше да свири като изтощен и залитащ пътник. Погледна часовника си, внезапно стана и сведе глава към нас:

— Господа, часът е единайсет. Лека нощ.

Той излезе. Аз го последвах, оставяйки балсамирания японец в криптата на бара.

Блънт мина по коридора и прекоси пустия хол. Настигнах го.

— Господин Уолдо Блънт?… Бих искал да говоря с вас.

— По какъв повод?

Той ми хвърли уплашен поглед.

— По повод на някого, когото сте познавали… Една жена, която се наричаше Гей. Гей Орлова…

Стоеше неподвижен насред хола.

— Гей…

Очите му се изблещиха, сякаш светлината на прожектор беше насочена към лицето му.

— Вие… вие сте познавали… Гей?

— Не.

Бяхме излезли от хотела. Върволица от мъже и жени във вечерно облекло с крещящи цветове — дълги рокли от зелено или небесносиньо кадифе и виненочервени смокинги — чакаше такси.

— Не бих искал да ви безпокоя…

— Не ме безпокоите, — рече ми той със загрижен вид. — Толкова отдавна не съм чувал да се говори за Гей… Но вие кой сте?

— Неин братовчед. Аз… бих искал да узная подробности за нея…

— Подробности?

Той си търкаше слепоочието с показалец.

— Какво искате да ви кажа?

Бяхме поели по една тясна уличка покрай хотела, която водеше към Сена.

— Трябва да се върна в къщи — каза ми той.

— Ще ви придружа.

— Е добре, наистина ли сте братовчед на Гей?

— Да. Нашето семейство иска да има сведения за нея.

— Тя умря отдавна.

— Зная.

Вървеше с бърза крачка и аз едва го следвах. Опитвах се да се сниша до неговия ръст. Бяхме стигнали до кея „Бранли“.

— Живея отсреща — каза ми той, като посочи отвъдния бряг на Сена.

Тръгнахме по моста „Бир Хакеим“.

— Не мога да ви дам много сведения. Познавах Гей твърде отдавна.

Беше забавил ход, сякаш се чувствуваше в безопасност. Може би дотук беше вървял бързо, защото е мислел, че го следят. Или за да ми се отскубне.

— Не знаех, че Гей е имала семейство — каза ми той.

— Да… да… по линия на Георгиадзе…

— Моля?

— Семейство Георгиадзе… Дядо й се казваше Георгиадзе…

— Аха…

Той се спря и се облегна на каменния парапет на моста. Не можех да го последвам, защото щеше да ми се завие свят. Така че стоях прав пред него. Колебаеше се дали да говори.

— Знаете ли… че бях женен за нея?

— Зная.

— Откъде знаете?

— Беше отбелязано в стари документи.

— Ние работехме заедно в едно нощно заведение в Ню Йорк… Аз свирех на пиано… Тя пожела да се омъжи за мене само защото искаше да остане в Америка и да няма разправии с емигрантските власти…

Той клатеше глава при този спомен.

— Тя беше леко момиче. После ходеше при Лъки Лучано… Беше се запознала с него, когато минаваше през казиното на Палм Айлънд…

— Лучано ли?

— Да, да, Лучано… Тя беше с него, когато той се остави да го арестуват в Арканзас… После срещна един французин и узнах, че заминала за Франция с него…

Погледът му се беше прояснил. Усмихваше ми се.

— Приятно ми е, господине, че мога да говоря за Гей… Над нас премина метрото в посока към десния бряг на Сена. После друго в

обратна посока. Грохотът им заглуши гласа на Блънт. Той говореше, виждах го по движението на устните му.

— … Най-хубавото момиче, което съм познавал…

Този откъслек от изречение, който успях да доловя, силно ме обезкуражи. Стоях на някакъв мост, нощем, с човек, когото не познавах, като се опитвах да му изтръгна подробности, които биха ме осведомили за самия мене, а шумът от метрото ми пречеше да го чуя.

— Не искате ли да отидем малко по-нататък?

Но той беше така отнесен, че не ми отговори. Без съмнение много отдавна не беше мислил за тази Гей Орлова, тъй че всичките спомени, свързани с нея, изплуваха сега и го зашеметяваха като морски бриз. Той стоеше там, опрян на парапета на моста.

— Наистина, не искате ли да отидем по-нататък?

— Познавали ли сте Гей? Срещали ли сте я?

— Не. Тъкмо заради това са ми нужни подробности.

— Тя беше руса… със зелени очи… Блондинка… много особена… Как да ви кажа? Пепелява блондинка…

Пепелява блондинка. И която може би е изиграла важна роля в живота ми. Трябва да разгледам снимката й внимателно. И малко по малко ще си спомня всичко. Освен ако той не успее да ме насочи към по-точна следа. Какъв късмет, че намерих този Уолдо Блънт!

Хванах го за ръка, защото не можехме да останем повече на моста. Вървяхме по кея „Паси“.

— Видяхте ли я отново във Франция? — попитах го аз.

— Не. Когато пристигнах във Франция, тя беше вече умряла. Самоуби се…

— Защо?

— Често ми казваше, че се страхува да остарее…

— Кога я видяхте за последен път?

— След историята с Лучано тя срещна французина. Видяхме се няколко пъти тогава…

— Вие познавахте ли този французин?

— Не. Тя ми каза, че щяла да се омъжи за него, за да получи френско поданство… Беше й мания да има поданство…

— Но вие бяхте ли разведени?

— Разбира се… Бракът ни трая шест месеца… Точно колкото да се успокоят емигрантските власти, които искаха да я изпъдят от

Съединените щати…

Трябваше да се съсредоточа, за да не изгубя нишката на неговата история. На всичко отгоре гласът му беше много глух.

— Тя замина за Франция… И аз не я видях повече… Докато научих за… самоубийството й…

— Как узнахте?

— От един американски приятел, който познаваше Гей и по това време беше в Париж. Той ми изпрати една малка изрезка от вестник…

— Запазихте ли я?

— Да. Сигурно е у дома в някое чекмедже.

Стигнахме равнището на градините на Трокадеро. Фонтаните бяха осветени и имаше голямо движение. Туристите се скупчваха пред фонтаните и по моста „Йена“. Октомврийска съботна вечер, но поради мекото време, разхождащите се хора и дърветата, чиито листа още не бяха опадали, човек би казал, че е съботна вечер през пролетта.

— Живея малко по-нататък…

Отминахме градините и поехме по авеню „Ню Йорк“. Там, под дърветата на кея, изпитах неприятното усещане, че бълнувам. Бях вече изживял живота си и бях само едно провидение, блуждаещо сред мекия въздух на съботната вечер. Защо да искам да възстановявам прерязаните връзки и да търся проходи, зазидани отдавна? И дори това възпълничко мустакато човече, което вървеше край мене, не ми изглеждаше истинско.

— Странно, изведнъж си спомних името на французина, с когото Гей се беше запознала в Америка…

— Как се е казвал? — попитах аз с треперещ глас.

— Хауърд… Това беше фамилията… не името му… Почакайте… Хауърд и още нещо…

Аз се спрях и се наведох над него.

— Хауърд и какво?…

— Дьо… дьо Лус. Л-у-с. Хауърд дьо Лус… Хауърд дьо Лус… впечатли ме това име… наполовина английско… наполовина френско… или испанско.

— А малкото му име?

— Ами…

Той направи безпомощен жест.

— Не знаете ли как е изглеждал?

— Не.

Показах му снимката, на която Гей беше със стария Георгиадзе и с оня, за когото мислех, че съм аз.

— А каква професия е имал тоя Хауърд дьо Лус?

— Гей ми каза, че бил от благородническо семейство… Нищо не правеше.

Той се изкиска.

— Да… да… почакайте… Спомням си… Беше направил дълъг престой в Холивуд… И там, Гей ми каза, че бил довереник на актьора Джон Джилбърт…

— Довереник на Джон Джилбърт?

— Да… В края на живота на Джилбърт…

Колите профучаваха по авеню „Ню Йорк“, без да се чуват моторите им, и това засилваше усещането за сън, което изпитвах. Те се точеха със сподавен, но плавен шум, като че ли се плъзгаха по вода. Стигнахме до височината на мостчето, което предшествува моста „Алма“. Хауърд дьо Лус. Възможно беше това да е моето име. Хауърд дьо Лус. Да, тези срички събуждаха нещо у мене, нещо бегло като отблясъка на луна върху някакъв предмет. Ако аз бях този Хауърд дьо Лус, сигурно съм дал доказателства за известна оригиналност в живота си, щом като сред толкова по-почтени и привлекателни професии съм избрал тая на „довереник на Джон Джилбърт“.

Точно преди Музея на модерното изкуство свихме в една малка улица.

— Тук живея — каза ми той.

Асансьорната лампа не работеше, а стълбищното осветление угасна тъкмо когато потеглихме нагоре. В тъмното чувахме смехове и музика.

Асансьорът спря и аз усетих до себе си как Блънт се опитваше да напипа дръжката на етажната врата. Отвори я, а аз се блъснах в него на излизане от асансьора, защото беше истинска тъмница. Смеховете и музиката идеха от етажа, на който се намирахме. Блънт превъртя някакъв ключ.

Беше оставил открехната вратата зад нас, намирахме се сред един вестибюл, слабо осветен от крушка, която висеше на тавана. Блънт стоеше объркан. Питах се дали не трябваше да си отида. Музиката беше оглушителна. Откъм апартамента се появи млада рижа

жена по червена хавлия. Тя ни изгледа един след друг с учудени очи. Охлабената й хавлия откриваше гърдите й.

— Жена ми — каза Блънт.

Тя ми кимна леко и придърпа краищата на хавлията към шията си.

— Не знаех, че ще се върнеш толкова рано.

И тримата стояхме неподвижни под мътната светлина, придаваща особена бледнина на лицата, а аз се извръщах към Блънт.

— Можеше да ме предупредиш — каза й той.

— Не знаех…

Дете, уловено в лъжа на местопрестъплението. Тя наведе глава. Оглушителната музика беше замлъкнала и последва мелодия на саксофон, толкова чиста, че се стапяше във въздуха.

— Много ли сте? — попита Блънт.

— Не, не… няколко приятели.

През открехнатата врата се подаде глава на блондинка с много къси коси и светло, почти розово червило на устните. После друга глава — на кестеняв мъж с матова кожа. Светлината на крушката придаваше на тези лица вид на маски, а брюнетът се усмихваше.

— Трябва да се върна при приятелите си… Прибери се след два или три часа…

— Много добре — каза Блънт.

Тя напусна вестибюла след двамината, и затвори вратата. Чуха се смехове и шум от гоненица. После отново — оглушителната музика.

— Елате — каза ми Блънт.

Озовахме се на стълбището. Блънт запали осветлението и седна на едно стъпало. Направи ми знак да седна до него.

— Жена ми е много по-млада от мене… Трийсет години разлика… Човек не трябва да се жени за жена, много по-млада от него… Никога…

Беше сложил ръка върху рамото ми.

— Не върви така… Няма такъв случай, в който да върви… Запомнете това, драга…

Осветлението угасна. Очевидно Блънт нямаше желание да го запали. Нито пък аз впрочем.

— Ако Гей ме видеше…

Той избухна в смях при тази мисъл. Странен смях в тъмното.

— Нямаше да ме познае… Оттогава съм напълнял най-малко с трийсет кила…

Нов пристъп на смях, но различен от предишния, по-нервен, пресилен.

— Щеше да се разочарова много… Давате ли си сметка? Пианист в хотелски бар…

— Защо пък да се разочарова?

— И след един месец ще бъда безработен…

Той стискаше мускула на ръката ми горе.

— Гей мислеше, че ще стана втори Коул Портър.

Женски викове долетяха внезапно от апартамента на Блънт.

— Какво става? — попитах.

— Нищо, забавляват се.

Мъжки глас врещеше: „Ще ми отвориш ли, ще отвориш ли, Дани?“ Смехове. Затръшна се врата.

— Дани е жена ми — прошепна ми Блънт.

Стана и запали осветлението.

— Хайде да се освежим.

Прекосихме площадчето пред Музея на модерното изкуство и седнахме на стъпалата. Виждах в ниското, по авеню „Ню Йорк“, как преминават колите, единствен признак, че все още имаше живот. Край нас всичко беше пусто и застинало. Дори Айфеловата кула, която забелязвах отвъд, на другия бряг на Сена, толкова успокояваща обикновено, ми приличаше на купчина опожарена железария.

— Тук може да се диша — рече Блънт.

Наистина прохладен вятър духаше над площадчето, над статуите, хвърлящи черни сенки, и над големите колони в дъното.

— Искам да ви покажа снимки — казах на Блънт.

Извадих от джоба си един плик, отворих го и измъкнах оттам две снимки — тази, на която Гей Орлова беше със стария Георгиадзе, и с мъжа, за когото мислех, че съм аз, и другата, на която тя бе момиченце. Подадох му първата снимка.

— Тук нищо не се вижда — промърмори Блънт.

Той щракна със запалка, но трябваше няколко пъти да повтори, защото вятърът угасяваше пламъка. Той го заслони с длан и приближи запалката към снимката.

— Виждате ли един мъж на снимката? — попитах аз. — Вляво… Най-вляво…

— Да.

— Познавате ли го?

— Не.

Беше се надвесил над снимката с ръка на челото, като козирка, за да запази пламъка на запалката.

— Не намирате ли, че прилича на мене?

— Не зная.

Той се взира още няколко мига в снимката и ми я върна.

— Гей беше точно такава, когато се запознах с нея — каза той с тъжен глас.

— Вземете, ето една нейна снимка като дете.

Пададох му другата снимка и той я разгледа под пламъчето на запалката, все така с ръка на челото, в положението на часовникар, вършещ особено прецизна работа.

— Била е хубаво момиче — рече той. — Нямате ли други нейни снимки?

— За съжаление не… А вие?

— Имах една снимка от сватбата ни, но я загубих в Америка… Даже питам се дали съм запазил изрезката от вестника за самоубийството й…

Американският му акцент, отначало едва доловим, ставаше все по-силен и по-силен. Умората?

— Често ли трябва да чакате така, за да се приберете?

— Все по-често. А пък всичко започна добре… Жена ми беше много мила.

Той запали трудно цигара поради вятъра.

— Гей щеше да се учуди, ако ме видеше в това положение. Приближи се до мене и сложи ръка на рамото ми.

— Не намирате ли, драги, че тя е имала право да изчезне, преди да е станало много късно?

Изгледах го. Всичко беше закръглено у него. Лицето му, сините му очи и даже малките му мустачки, оформени в полудъга. И устата му също, и възпълните му ръце. Напомняше ми за балончетата, които децата държат за връвчица, и понякога ги пускат, за да видят колко

високо ще се вдигнат в небето. Дори и името му Уолдо Блънт беше надуто като един от тези балони.

— Съжалявам, драги… Не можах да ви дам много подробности за Гей…

Усещах, че е натежал от умора и униние, но го наблюдавах отблизо, защото се боях да не би да отлети при най-слабия полъх на вятъра и да ме остави сам с моите въпроси.

---

[1] „Кажи защо?“ (нем.) — Б.пр. ↑

VIII

Авенюто опасваше хиподрума на Отьой. От едната страна — алея за ездачи, а от другата — еднотипни жилищни постройки, отделени с градинки. Минах през тези луксозни казарми и застанах точно срещу тази, в която се е самоубила Гей Орлова. Авеню „Маршал Лиотей“ № 25. На кой ли етаж? Портиерката сигурно е сменена оттогава. Дали има още някой обитател на сградата, който е срещал Гей Орлова по стълбите или се е качвал в асансьора с нея? Или който би ме познал, защото често ме е виждал да идвам тука?

Понякога вечер сигурно съм изкачвал стълбите на авеню „Маршал Лиотей“ № 25 с разтуптяно сърце. Тя ме е чакала. Прозорците й гледат към хиподрума. Странно е наистина да гледаш надбягванията отвисоко, конете и мъничките жокеи напредват като фигурките, които преминават от единия до другия край по бараките на стрелбищата, и ако ги улучиш всичките, печелиш голямата награда.

На какъв език сме говорили помежду си? Английски? Дали снимката със стария Георгиадзе е правена в този апартамент? Как ли е бил мебелиран? Какво ли може да са си казвали така наречените Хауърд дьо Лус — аз? — „от благородническо семейство“ и „довереник на Джон Джилбърт“, и една бивша танцьорка, родена в Москва, която е познавала Лъки Лучано в Палм Айлънд?

Странни хора. От тези, които оставят подире си само бързо разсейващ се дим. Ние често разговаряхме с Хуте за тези създания, чиито следи се изгубват. Те изникват някой хубав ден от небитието и се завръщат пак в него, след като са блеснали с няколко мъниста. Царици на красотата. Жиголо. Пеперуди. Повечето от тях дори приживе не са притежавали по-голяма плътност от парата, която никога няма да се кондензира. Хуте ми даваше за пример един индивид, наречен „човекът от плажа“. Този мъж беше прекарал четиридесет години от живота си по плажовете и край басейните в любезни разговори с летуващи и с богати безделници. По ъгълчетата и на заден план в хиляди снимки от лятото той присъствува по бански сред весели

групи, но никой не би могъл да каже името му и защо се намира там. И никой не забелязал, че един ден той изчезнал от фотографиите. Не смеех да кажа на Хуте, но си помислих, че „човекът от плажа“ бях аз. Впрочем едва ли щях да го учудя с това признание. Хуте повтаряше, че в същност всички ние сме „хора от плажовете“ и че „пясъкът — цитирам собствените му думи — запазва само няколко секунди следите от нашите стъпки“.

От едната страна фасадата на кооперацията граничи с малка запустяла градинка. Китка дървета, храсти, морава с отдавна неокосена трева. Едно дете си играеше кротко съвсем само на пясъка в късния слънчев следобед. Седнах на тревата и повдигнах глава към сградата, питайки се дали прозорците на Гей Орлова не бяха от тази страна.

IX

Нощ е и опаловата лампа на Агенцията хвърля ярко петно светлина върху кожата по бюрото на Хуте. Седнал съм зад това бюро. Преглеждам стари и по-нови томове от „Ботен“ и си отбелязвам последователно откритията:

ХАУЪРД дьо ЛУС (Жан Симети), кръст за храброст, и г-жа, родена МАБЕЛ ДОНАЮ от Валбрьоз, Орна. Т. 21 и 23, ул. „Рейнуар“ Т. АВТ. 15–28.

— КГЩ — МЯК, собственица на платноходка.

Светският „Ботен“, където е отбелязано това, е отпреди тридесетина години. Дали не става дума за баща ми?

Същата бележка в „Ботен“ от следващите години. Проверявам списъка на знаците и съкращенията. КГЩ — Клуб на големия щит, МЯК — Моторен яхтклуб на Лазурния бряг.

Но след десет години изчезват следните обозначения: ул. „Рейнуар“ № 23. Т. АВТ. 15–28. Изчезва също и МЯК и собственица на платноходка.

На следващата година е останало само Хауърд дьо Лус, г-жа, родена Мабел Донаю от Валбрьоз, Орна. Т. 21.

И нищо повече.

После проверявам годишниците на Париж от последните десет години. Навсякъде името Хауърд дьо Лус фигурира по следния начин:

— Хауърд дьо Лус К., ул. „Андри Пате“ №3 (16) — МОЛ 50–52. Някой брат? Някой братовчед?

Няма подобна бележка в светския „Ботен“ от същите години.

X

— Г-н Хауърд ви очаква.

Това без съмнение беше собственичката на ресторанта на улица „Босано“ — брюнетка със светли очи. Даде ми знак да я последвам, слязохме по едни стълби и тя ме поведе към дъното на залата. Спря се пред маса, където имаше само един човек. Той се изправи.

— Клод Хауърд — представи се непознатият.

Посочи ми стола срещу него и ние седнахме.

— Закъснях. Моля да ме извините.

— Няма значение.

Той ме оглеждаше с любопитство. Ще ме познае ли?

— Обаждането ви по телефона много ме заинтригува — каза ми той.

Опитвах се да му се усмихна.

— И особено вашият интерес към семейство Хауърд дьо Лус… чийто последен представител съм аз, драги господине…

Беше произнесъл това изречение с ироничен тон, сякаш за да се надсмее над себе си.

— Впрочем аз казвам да ме наричат Хауърд за по-късо. Не е толкова сложно.

Той ми поднесе листа с менюто.

— Не сте задължен да си поръчате същото като мене. Аз водя гастрономически записки… Трябва да опитам специалитетите на заведението… Телешка рибица и чер хайвер на зърна.

Той въздъхна. Видът му наистина беше обезкуражен.

Не мога повече… Каквото и да ми се случи в живота, все съм принуден да ям…

Вече му сервираха пате-ан-крут. Аз си поръчах салата и някакъв плод.

— Имате късмет… А аз трябва да ям… Тази вечер трябва да си приготвя отчета… Идвам от конкурса „Златните чревца“. Бях член на

журито. Наложи се да изплюскам сто и седемдесет карантии за ден и половина…

Не можах да определя възрастта му. Тъмнокестенявите му коси бяха сресани назад, имаше кафяви очи и нещо негроидно в чергите на лицето въпреки изключителната му бледост. Бяхме сами в дъното на тази част от ресторанта, приспособена в подземния етаж, в бледосиня дървения, сатен и кристали, долнопробна имитация на XVIII век.

— Размислих върху това, което ми казахте по телефона… Този Хауърд дьо Лус, от когото се интересувате, може да бъде само моят братовчед Фреди…

— Наистина ли мислите така?

— Сигурен съм. Но аз едва го познавах…

— Фреди Хауърд дьо Лус?

— Да. Понякога играехме заедно, когато бяхме малки.

— Нямате ли негова снимка?

— Нито една.

Той погълна хапка от патѐто и потисна един неволен спазъм.

— Дори не ми беше първи братовчед… По-скоро втори или трети… Имаше много малко Хауърдовци дьо Лус… Мисля, че бяхме само ние, татко и аз, и Фреди с дядо си… Знаете ли, това е френско семейство от остров Маврикий…

Той отмести чинията си с уморен жест.

— Дядото на Фреди беше женен за една много богата американка…

— Мейбъл Донаю ли?

— Точно така… Имаха великолепно имение в Орна…

— Във Валбрьоз?

— Ами че вие сте истински „Ботен“, драги мой.

Той ми хвърли учуден поглед.

— А впоследствие мисля, че изгубиха всичко… Фреди замина за Америка. Не бих могъл да ви дам по-големи подробности… Узнах всичко това от приказки… Питам се даже дали Фреди е още жив…

— А как може да се узнае?

— Ако беше баща ми… От него научавах новини за рода… За нещастие…

Аз извадих от джоба си снимката на Гей Орлова и на стария Георгиадзе и му посочих кестенявия мъж, който приличаше на мене:

— Не познавате ли този мъж?

— Не.

— Не намирате ли, че прилича на мене?

Той се надвеси над снимката.

— Може би — рече, без да е убеден.

— А русата жена не я ли познавате?

— Не.

— А тя е била приятелка на братовчед ви Фреди.

Изведнъж той като че ли си припомни нещо.

— Чакайте… сещам се… Фреди беше заминал за Америка… И там, изглежда, беше станал довереник на актьора Джон Джилбърт…

Довереник на Джон Джилбърт. За втори път споменаваха тази подробност, но тя не ме улесняваше бог знае колко.

— Зная го, понеже той ми беше изпратил на времето една картичка от Америка…

— Запазили ли сте я?

— Не, но още си спомням текста наизуст: „Всичко е наред. Америка е красива страна. Намерих работа — довереник съм на Джон Джилбърт. Поздрави на тебе и на баща ти. Фреди.“ Бях се смаял…

— Не сте ли го виждали след завръщането му във Франция?

— Не. Даже не знаех, че се е върнал във Франция.

— А ако сега се намира срещу вас, ще го познаете ли?

— Може би не.

Не смеех да му внушавам, че Фреди Хауърд дьо Лус съм аз. Още не притежавах категорично доказателство за това, но хранех добра надежда.

— Фреди, когото аз познавах, беше десетгодишен… Баща ми ме беше завел във Валбрьоз, за да си поиграя с него…

Барманът се бе спрял пред масата ни и чакаше Клод Хауърд да си избере питие, но той не забелязваше присъствието му и човекът стоеше скован, със стойка на часовой.

— И да ви призная, господине, имам чувството, че Фреди е умрял…

— Не бива да се говори така…

— Мило е, че се интересувате от нашето нещастно семейство… Ние нямахме късмет… Мисля, че съм единственият оцелял и гледайте какво трябва да правя, за да си изкарвам прехраната…

Той удари с юмрук по масата, докато сервитьорите носеха черния хайвер на зърна, а собственичката на ресторанта се приближаваше към нас с подкупваща усмивка.

— Господин Хауърд… Добре ли минаха „Златните чревца“ тази година?

Но той не я беше чул и се наведе към мене.

— В същност — каза ми той — никога не е трябвало да напускаме остров Маврикий…

XI

Стара гаричка, сиво-жълта, с циментови прегради от двете страни и зад преградите — перонът, където слязох от мотрисата. Площадчето пред гарата беше пусто, само едно дете караше летни кънки под дърветата по наклона.

И аз съм играл тук много отдавна — помислих си. Този спокоен площад наистина ми напомняше нещо. Дядо ми Хауърд дьо Лус е идвал да ме посреща от парижкия влак или може би обратното? През летните вечери аз съм отивал да го чакам на перона на гарата, придружен от баба си Мейбъл Донаю.

Малко по-нататък — път, широк като автострада, но по него рядко преминават коли. Минах покрай градина, оградена от същите циментови прегради, които бях видял на площада пред гарата.

От другата страна на пътя — няколко магазина под нещо като навес. Едно кино. После хотел, скрит зад листака на ъгъла на едно авеню, което се изкачва в лек наклон. Тръгнах по него без колебание, защото бях проучил плана на Валбрьоз. В края на това авеню, оградено от дървета — крепостна стена и решетка с прикрепена табелка от изгнило дърво, върху която можах да разчета, отгатвайки половината от буквите: **„Администрация на имениятa“**. Зад решетката се простираше изоставена морава. Съвсем в дъното — дълга постройка от тухли и камък в стил „Луи XIII“. В средата й стърчеше еркер, с един етаж по-висок, а от двата края фасадата беше, дооформена от две странични пристройки, покрити с куполи. Капаците на всички прозорци бяха затворени.

Бях обзет от чувство на отчаяние: намирах се може би пред замъка, където съм преживял детството си. Бутнах решетката и я отворих без усилие. От колко ли време не бях прекрачвал този праг? Вдясно забелязах тухлена постройка, която трябваше да бъде конюшнята.

Тревата ми стигаше до коляно и аз се опитвах да я прекося колкото мога по-бърже по посока на замъка. Тази безлюдна постройка

ме интересуваше. Страхувах се да не би да открия, че зад фасадата има само високи треви и отломки от срутени стени.

Някой ме викаше. Обърнах се. Пред сградата на конюшнята някой ми махаше с ръка. Той вървеше към мене и аз го гледах, застинал сред моравата, която приличаше на джунгла. Доста едър, тромав, облечен в зелено кадифе.

— Какво искате?

Беше се спрял на няколко крачки от мене. Брюнет с мустаци.

— Искам сведения за г-н Хауърд дьо Лус.

Вървях към него. Може би щеше да ме познае? Всеки път се надявах така и всеки път се разочаровах.

— Кой г-н Хауърд дьо Лус?

— Фреди.

Бях подхвърлил „Фреди“ с променен глас, сякаш това беше моето име, което произнасях след години на забрава.

Той облещи очи.

— Фреди…

В този миг наистина помислих, че той произнася моето име.

— Фреди ли? Ами че той не е тука вече…

Не, не ме беше познал. Никой не можеше да ме познае.

— Какво точно искате?

— Бих искал да знам какво е станало с Фреди Хауърд дьо Лус…

Като ме оглеждаше с недоверчив поглед, той бръкна в джоба на панталона си. Щеше да извади оръжие и да ме заплаши. Не. Измъкна от джоба си носна кърпа и си изтри челото.

— Кой сте вие?

— Запознах се с Фреди в Америка преди години и бих искал да узная нещо за него.

Внезапно лицето му се проясни при тази лъжа.

— В Америка? Запознали сте се с Фреди в Америка?

Името Америка, изглежда, го настройваше мечтателно.

Мисля, че щеше да ме разцелува, толкова ми беше благодарен, че съм се запознал с Фреди „в Америка“.

— В Америка? Значи, сте се запознали, когато е бил довереник на… на…

— На Джон Джилбърт.

Цялата му недоверчивост се беше стопила. Даже ме хвана за ръка.

— Минете оттук.

Той ме поведе наляво покрай крепостната стена, където тревата беше по-ниска и личеше старата следа от някакъв път.

— Нямам вести от Фреди много отдавна — каза ми той със сериозен глас.

Кадифеният му костюм на места беше протрит до вътъка, та му бяха пришити кожени кръпки на раменете, лактите и коленете.

— Американец ли сте?

— Да.

— Фреди ми беше изпратил няколко картички от Америка.

— Запазили ли сте ги?

— Разбира се.

Вървяхме, към замъка.

— Никога ли не сте идвали тук? — попита ме той.

— Никога.

— А как сте получили адреса?

— От един братовчед на Фреди, Клод Хауърд дьо Лус.

— Не го знам.

Пристигнахме пред една от пристройките, покрити с купол, които бях забелязал от двете страни на фасадата на замъка. Заобиколихме я. Той ми посочи малка вратичка:

— Това е единствената врата, през която може да се влезе. Превъртя ключа в ключалката и ние влязохме. Поведе ме през едно мрачно празно помещение, а после по някакъв коридор. Влязохме в друга стая с цветни витражи, които й придаваха вид на параклис или зимна градина.

— Това беше лятната трапезария — каза ми той.

Никакви мебели с изключение на един стар диван с изтъркано червено кадифе, върху който седнахме. Той извади от джоба си лула и я запали спокойно. Витражите пропускаха дневната светлина, като й придаваха бледосин оттенък.

Повдигнах глава и забелязах, че таванът също беше бледосин с няколко по-светли петна — облаци. Той бе проследил погледа ми.

— Фреди сам беше боядисал тавана и стената.

Единствената стена на стаята беше боядисана в зелено и на нея се виждаше една почти изтрита палма. Опитвах се да си представя тази стая, каквато е била някога, когато сме се хранели в нея. Тавана, където бях изрисувал небето. Зелената стена, където бях поискал с тази палма да прибавя някаква тропическа нотка. Витражите, през които синкавата дневна светлина падаше върху лицата ни. Но какви бяха тези лица?

— Това е единствената стая, в която още може да се влиза — каза той. — Има печати по всички врати.

— Защо?

— Къщата е под запор.

Тези думи ме вледениха.

— На всичко е наложен запор, но мен ме оставиха тука. Кой знае докога.

Той смучеше лулата си и поклащаше глава.

— От дъжд на вятър някакъв тип от „Имотите“ идва да инспектира. Изглежда, не могат да вземат решение.

— Кой?

— Тия от „Имотите“.

Не разбирах много добре какво искаше да каже, но си спомних надписа върху изгнилата дървена табелка: „Администрация на имотите“.

— Отдавна ли сте тук?

— А, да… Дойдох след смъртта на г-н Хауърд дьо Лус. Дядото на Фреди… Грижех се за парка и бях шофьор на госпожата. Бабата на Фреди…

— А родителите на Фреди?

— Мисля, че са умрели много млади. Отгледаха го баба му и дядо му.

Значи, съм бил отгледан от баба си и дядо си. След смъртта на дядо ми сме живеели тук сами с баба, родена Мейбъл Донаю, и този човек.

— Как се казвате? — попитах.

— Робер.

— Как ви наричаше Фреди?

— Баба му ми казваше Боб. Тя беше американка. Фреди също ми казваше Боб.

Това прозвище на Боб не ми напомняше нищо. Но в края на краищата, той също не можеше да ме познае.

— После бабата умря. И от финансова гледна точка нещата вече кретаха… Дядото на Фреди беше пропилял богатството на жена си… Голямо американско богатство…

Той смучеше бавно лулата си и струйки син дим се нижеха към тавана. Тази стая с големите си витражи и с рисунките на Фреди — моите ли? — по стената и по тавана без съмнение беше едно убежище за него.

— После Фреди изчезна… Без да се обади… Не знам какво се е случило. Но на всичко наложиха запор.

Отново този термин „запор“, като врата, която захлопват грубо пред тебе в момента, когато си се наканил да влезеш.

— И оттогава чакам… Питам се какво възнамеряват да правят с мене… Все пак не могат да ме изхвърлят на улицата.

— Къде живеете?

— В бившите конюшни. Дядото на Фреди ги беше обзавел. Той ме наблюдаваше, захапал лулата си.

— А вие? Разкажете ми как сте се запознали с Фреди в Америка.

— А… Тя е дълга история…

— Не искате ли да се поразтъпчем? Ще ви покажа парка от тая страна.

— На драго сърце.

Той отвори една остъклена врата и ние слязохме по няколко каменни стъпала. Намирахме се пред морава като онази, която се бях опитал да прекося, за да стигна до замъка, но тук тревата беше много по-ниска. За мое голямо учудване задната фасада на замъка съвсем не съответствуваше на предната — тя беше изградена от сив камък. И покривът не беше същият, от тази страна той бе усложнен от пресечени скатове и островърхи кулички, така че имението, което на пръв поглед изглеждаше като замък в стил Луи XIII, отзад приличаше на санаториумите от края на XIX век, редки образци от които още са запазени в Биариц.

— Опитвам се да поддържам по малко парка от тая страна — каза ми той. — Но трудно е за сам човек.

Вървяхме по чакълеста алея край моравата. Вляво храстите бяха грижливо подкастрени на височина на човешки ръст. Той ми го показа:

— Лабиринтът. Беше посаден от дядото на Фреди. Поддържам го, колкото мога. Все пак нещичко трябва да остане както преди.

Влязохме в „лабиринта“ през един от страничните входове и се наведохме под свода от зеленина. Няколко алеи се пресичаха, имаше кръстовища, кръгли площадки, кръгообразни и правоъгълни завои, задънени алеи, една беседка с пейка от зелено дърво… Като дете трябва да съм играл тука на криеница с дядо си или с приятели на моята възраст и сред тази магическа плетеница, ухаеща на дрян и на бор, съм преживявал без съмнение най-хубавите мигове от живота си. Когато излязохме от лабиринта, не можех да се сдържа да не кажа на водача си:

— Странно… Този лабиринт ми напомня нещо…

Но, изглежда, той не ме чу.

Край тревата на една ръждясала греда бяха окачени две люлки.

— Разрешавате ли…

Той седна на една от люлките и припали лулата си. Аз седнах на другата. Слънцето залязваше и обгръщаше с мека портокалова светлина моравата и храстите на лабиринта. И сивокаменният замък беше изпъстрен от същата светлина.

Избрах този момент, за да му подам снимката на Гей Орлова със стария Георгиадзе и с мене.

— Познавате ли тези хора?

Той дълго разглежда снимката, без да извади лулата от устата си.

— Тази я познавах добре…

Сочеше с показалеца си лицето на Гей Орлова.

— Рускинята…

Казваше го е мечтателен и развеселен тон.

— Сигурно се питате дали съм познавал рускинята…

Той се изсмя рязко.

— Фреди често идваше тука с нея през последните години… Дяволско момиче… Блондинка… Мога да ви кажа, че пиеше до дъно… Познавате ли я?

— Да — отвърнах аз. — Видях я с Фреди в Америка.

— Той се е запознал с рускинята в Америка, а?

— Тя би могла да ви каже къде се намира Фреди сега… Би трябвало да я попитате…

— А кестенявият тип там, до рускинята?

Той се надвеси още малко над снимката и я разгледа. Сърцето ми биеше силно.

— Ами да… И него го познавах… Чакайте… Ами да… Той беше приятел на Фреди… Идваше тук с Фреди, рускинята и едно друго момиче… Мисля, че беше южноамериканец или нещо подобно…

— Не намирате ли, че прилича на мене?

— Да… Защо не? — каза той, без да е убеден.

Ето, ясно беше, че не се казвах Фреди Хауърд дьо Лус. Погледнах моравата с високите треви, чийто край все още беше огрян от лъчите на залязващото слънце. Не се бях разхождал по нея, хванал подръка бабата-американка. Никога не бях играл като дете в „лабиринта“. Ръждясалата греда с люлките не е била поставена заради мене. Жалко.

— Южноамериканец ли казвате?

— Да… Но говореше френски, както вие и аз…

— И често ли сте го виждали тук?

— Няколко пъти.

— А откъде знаете, че е бил южноамериканец?

— Защото един ден отидох да го търся с кола в Париж, за да го доведа тук. Беше ми определил среща там, където работеше… В едно посолство на Южна Америка…

— Кое посолство?

— Е, вие пък искате много от мен…

Трябваше да привикна към тази промяна. Вече не бях издънка от семейство, чието име фигурираше в няколко стари светски томове на „Ботен“ и даже в годишника за годината, а южноамериканец, чиито следи щяха безкрайно по-трудно да се открият.

— Мисля, че беше приятел на Фреди от детинство…

— И идваше тук с някаква жена?

— Да. Два или три пъти. С една французойка. Идваха четиримата с Фреди и рускинята… След смъртта на бабата…

Той стана.

— Не искате ли да влезем? Захлажда се…

Нощта почти се беше спуснала и ние се озовахме в „лятната трапезария“.

— Това бе любимата стая на Фреди… Вечер оставаха до късно тук с рускинята, южноамериканеца и другото момиче…

Диванът беше вече само светло петно, а по тавана сенките се откроявaха във формата на решетки и ромбоиди. Напразно се опитвах да доловя ехото от някогашните вечери.

— Бяха сложили тук един билярд… Приятелката на южноамериканеца играеше най-много на билярд… Тя печелеше всеки път… Казвам ви го, защото изиграх няколко партии с нея… А, билярдът си е още тук…

Той ме помъкна по тъмния коридор, запали един фенер и ние стигнахме до застлано с плочи преддверие, откъдето започваше внушителна стълба.

— Главният вход…

И наистина забелязах един билярд под стълбата в подножието. Той го освети с фенера си. Една бяла топка в центъра, сякаш играта е била прекъсната и щеше да продължи всеки момент. И Гей Орлова или аз, или Фреди, или тази тайнствена французойка, която ме е придружавала тук, или Боб щеше да се наведе, за да се прицели.

— Виждате, че билярдът си е тук…

Той освети с фенера внушителното стълбище.

— Няма никакъв смисъл да се качваме по етажите. Всичка е запечатано…

Помислих си, че Фреди е имал стая горе. Детска стая, после младежка стая с лавици за книги, с фотографии, залепени по стените, и — кой знае? — върху една от тях може да сме ние четиримата, или пък двамата, Фреди и аз, хванати ръка за ръка. Той се облегна на билярда, за да си запали лулата. А аз не можех да откъсна очи от голямото стълбище, което нямаше смисъл да изкачваме, защото горе всичко беше запечатано.

Излязохме през малката странична вратичка, която той затвори с две превъртания на ключа. Беше тъмно.

— Трябва да хвана влака за Париж — казах аз.

— Елате с мене.

Той ме държеше за ръка и ме водеше покрай крепостната стена. Стигнахме до старите конюшни. Там отвори една остъклена врата и запали петролна лампа.

— Отдавна спряха електричеството… Ама забравиха да спрат водата…

Бяхме в стая, в която имаше маса от тъмно дърво и плетени столове. По стените имаше порцеланови чинии и медни подноси. Над прозореца — препарирана глиганска глава.

— Ще ви подаря нещо.

Той се запъти към една ракла в дъното на стаята и я отвори. Извади от нея и сложи на масата кутия, на чийто капак имаше следния надпис: „Бисквити Льофевр Ютил — Нант.“ После застана пред мене.

— Вие сте били приятел на Фреди, а? — ми каза той с развълнуван глас.

— Да.

— Е добре, ще ви дам това…

Той ми сочеше кутията.

— Това са сувенири на Фреди… Дребни неща, които успях да спася, когато дойдоха да запечатат бараката…

Беше истински развълнуван. Мисля дори, че имаше сълзи в очите.

— Обичах го много… Знаех го от малък… Беше мечтател. Все ми повтаряше, че ще си купи платноходка… Казваше ми: „Боб, ти ще ми бъдеш помощник…“ Един господ знае къде ли е сега… дали е още жив…

— Ще го намерим — казах му аз.

— Знаете ли, много го беше разглезила баба му…

Той взе кутията и ми я подаде. Мислех си за Стьопа Джагориев и за червената кутия, която той ми беше дал. Очевидно всичко свършваше в стари кутии за шоколад или бисквити. Или за пури.

— Благодаря.

— Ще ви придружа до влака.

Вървяхме по една горска алея и той хвърляше снопче светлина пред нас с фенера си. Дали не беше сбъркал пътя? Имах чувството, че навлизаме навътре в гората.

— Опитвам се да си опомня името на приятеля на Фреди. Този, дето ми го показахте на снимката… Южноамериканеца.

Прекосявахме една полянка, чиито треви фосфоресцираха под лунната светлина. По-нататък — китка пинии. Той беше загасил фенера си, защото се виждаше почти като посред бял ден.

— Там Фреди яздеше на кон с друг свой приятел… Жокей… Никога ли не ви е говорил за този жокей?

— Никога.

— Не си спомням вече името му… А пък той беше прочут… Бил е жокей на дядото на Фреди, когато старият притежавал коне за надбягвания…

— И южноамериканецът ли познаваше жокея?

— Разбира се. Идваха заедно тук. Жокеят играеше билярд с другите… Дори мисля, че той беше представил рускинята на Фреди…

Страхувах се, че няма да запомня всички тези подробности. Трябваше да си ги отбележа незабавно в едно малко тефтерче.

Пътят леко се изкачваше и аз се затруднявах да вървя поради дебелия килим от нападали мъртви листа.

— Е, спомняте ли си името на южноамериканеца?

— Чакайте… Чакайте… ей сега ще ми дойде…

Стисках кутията за бисквити на хълбока си и с нетърпение исках да узная какво съдържаше. Може би щях да намеря в нея отговорите на някои мои въпроси. Моето име. Или това на жокея, например.

Бяхме стигнали до един склон и само трябваше да се спуснем по него, за да стигнем до площада на гарата. Тя изглеждаше пуста с блестящата си в неонова светлина чакалня. Един велосипедист прекоси бавно площада и се спря пред гарата.

— Чакайте… името му беше… Педро…

Стояхме прави на склона. Ето, той беше извадил отново лулата си и я почистваше с помощта на някакъв странен малък инструмент. Аз си повтарях наум името, което са ми дали, когато съм се родил, името, с което са ме наричали през цял един период от живота ми и което е припомняло образа ми на неколцина души. Педро.

XII

В бисквитената кутия нищо особено. Олющен оловен войник с барабан. Детелина с четири листа, залепена на бял плик. Снимки.

Аз съм на две от тях. Без съмнение това е същият човек, който беше до Гей Орлова и стария Георгиадзе. Кестеняв, висок на ръст — аз, само с тази разлика, че нямам мустаци. На една от снимките съм заедно с друг мъж, млад като мене, едър като мене, но с малко по-светли очи. Фреди? Да, защото на гърба на снимката някой е написал с молив „Педро-Фреди-Лабол“. Ние сме на брега на морето и всеки носи хавлия. По всяка вероятност много стара снимка.

На втората снимка сме четирима: Фреди, аз, Гей Орлова, която познах лесно, и една друга млада жена, всички седнали на пода, с гърбове, подпрени на дивана от червено кадифе в лятната трапезария. Вдясно се откроява билярдът.

На третата снимка е младата жена в лятната трапезария, заедно с нас. Тя стои права пред билярда и държи щека за игра в двете си ръце. Светли коси, които се спускат върху раменете. Дали е тази, която съм водил в замъка на Фреди? На друга снимка тя се е облегнала върху перилата на някаква веранда.

Една пощенска картичка на адреса на „Г-н Робер Брьон (при Хауърд дьо Лус), Валбрьоз, Орна“ с изглед от нюйоркското пристанище. Текстът гласи:

„Драги ми Боб. Поздрави от Америка. До скоро виждане. Фреди.“

Някакъв странен документ, започващ така:

Генерално консулство
на
Република Аржентина
№106

Генералното консулство на Република Аржентина във Франция, представящо гръцките интереси в окупираната зона, удостоверява, че по време на Голямата война 1914–1918 г. архивите на солунското кметство са били унищожени при пожар.

Париж. 15 юли 1941 г.
Генерален консул на
Република Аржентина,
представящ гръцките интереси.

Отдолу подпис, под който се чете:

Р.Л. де Оливейра Сесар
Генерален консул.

Дали съм аз? Той не се казва Педро.
Малка изрезка от вестник:

ЗАПОР НА ХАУЪРД ДЬО ЛУС:
Продажба на публичен търг
по искане на
Администрацията на имениятa във Валбрьоз (Орна) на замък Сен-Лазар
на 7 и 11 април:
ценна мебелировка
предмети на изкуството и мебели
стари и модерни:
Картини — Порцелани — Керамика
Килими — Легла — Постелки
Роял „Ерар“
Хладилник и др.
Оглед: събота, 6 април, от 14 до 18 ч.
и сутринта в дните на разпродажбата от 10 до 12 ч.

Отварям плика, върху който е залепена детелината с четири листа. В него има четири малки снимки, като тези за паспорт, едната е на Фреди, другата моя, третата на Гей Орлова, а четвъртата на младата жена със светли коси.

Намирам също така и един бял паспорт на доминиканската република. Обръщайки случайно снимката на младата жена със светли коси, прочитам следното, написано със синьо мастило и със същия небрежен почерк като онзи на картичката от Америка:

Педро: Анжу 15–28.

XIII

Върху колко ли бележника все още фигурира този телефонен номер, който е бил мой? Дали не е просто служебен телефон, на който са можели да ме намерят само следобед?

Намирам Анжу 15–28. Дава свободно, но никой не отговаря. Има ли следи от моето пребиваване в пустия апартамент, в стаята, необитавана от дълго време, или тази вечер телефонът звъни напразно?

Нямам нужда дори да звъня за справка. Достатъчно е с едно натискане с прасеца да завъртя кожения фотьойл на Хуте. Пред мен са лавиците с годишниците и „Ботен“. Един от тях, по-малък от останалите, е подвързан с бледозелена кожа. Точно той ми трябва. Всички телефонни номера, съществуващи в Париж от 30 години, са събрани в него заедно със съответните адреси.

Разгръщам страниците с разтуптяно сърце. Чета:

Анжу 15–28, ул. „Камбасерес“ №10, Б, 8 район.

Но „Ботен“ за тази година по улици не съдържа никаква бележка за този телефонен номер:

КАМБАСЕРЕС (улица)	
Осми район, №10, Б	
Дружество на бижутерите	МИР 18-16
Моден шев	АНЖ 32–49
Пилграм (Елена)	ЕЛИ 05–31
Ребиндер (Предпр.)	МИР 12–08
Приют (на)	АНЖ 50–52
СЕФИК	МИР 74–31
	МИР 74–32
	МИР 74–33

XIV

Един човек, чието име е било Педро, Анжу 15–28, ул. „Камбасерес“ №10, Б, осми район.

Изглежда, той е работил в някаква южноамериканска легация. Стенният часовник, който Хуте остави върху бюрото, показва два часа сутринта. Долу, по авеню „Ниел“, вече рядко преминават коли и понякога чувам как спирачките им изскърцват на червена светлина.

Прелиствам старите томове на „Ботен“, в началото на които се намира списъкът на посолствата и легациите и на техните членове.

ДОМИНИКАНСКА РЕПУБЛИКА

АВЕНЮ „МЕСИНА“ №21 (VIII). КАРНО 10–18.

И… Извънреден посланик и пълномощен министър.

Г-н доктор Густаво Х. Енрикес. Първи секретар.

Г-н доктор Салвадор Е. Парадас. Втори секретар (и Г-жа), ул. „Елзас“ №41 (X).

Г-н доктор Биенвенидо Караско, Аташе, ул. „Дьокан“ №45, (XVI), тел. 42–91.

ГВАТЕМАЛА

Площад „Жофр“ №12 (VII). Тел. СЕГюр 09–59.

Г-н Адам Маориск Риос. Съветник, шарже д’афер.

Г-н Исмаел Гонсалес Аревало. Секретар.

Г-н Фредерико Мурго. Аташе.

ЕКВАДОР

АВЕНЮ „ВАГРАМ“ №91 (XVII). ТЕЛ. ЕТОАЛ 17–89.

Г-н Гонсало Салдумбиде. Извънреден посланик и пълномощен министър (и Г-жа).

Г-н Алберто Пуиг Аросемена. Първи секретар (и Г-жа).

Г-н Алфредо Ганготена. Трети секретар (и Г-жа).

Г-н Карлос Гусман. Аташе (и Г-жа).

Г-н Виктор Севальос. Съветник (и Г-жа), авеню „Йена“ №21 (XVI).

САЛВАДОР

Рикес Вега. Извънреден посланик.

Майор Х. Вишав. Военно аташе (и дъщеря).

Ф. Капуро. Първи секретар.

Луис…

Буквите играят. Кой съм аз?

XV

Завивате вляво и това, което ви учудва, е тишината и пустотата на тази част от улица „Камбасерес“. Нито една кола. Минах пред някакъв хотел и очите ми бяха заслепени от един полилей, който блестеше с всичките си кристали във входното антре. Имаше слънце.

Номер 10, Б, е тясна сграда на четири етажа. Високи прозорци на първия етаж. Един полицай стои на пост на отсрещния тротоар.

Едно от крилата на входната врата беше отворено, стълбищното осветление — запалено. Дълъг коридор със сиви стени. В дъното — врата с малки стъклени квадрати, която отворих трудно поради пружината. Голо стълбище води към етажите.

Спрях се пред вратата на първия етаж. Бях решил да питам обитателите на всеки етаж дали телефонен номер Анжу 15–28 не е бил известно време техен и гърлото ми се свиваше, защото си давах сметка колко странна е постъпката ми. На вратата имаше медна табелка, върху която прочетох: **Елен Пилграм**.

Звънецът — толкова захабен и слаб, че се чуваше на пресекулки. Натиснах с показалец върху бутона колкото се може по-дълго. Вратата се открехна. В пролуката се появи лице на жена с пепелявосиви късо подрязани коси.

— Госпожо… За едно сведение…

Тя ме гледаше втренчено с много светлите си очи. Възрастта й не можеше да се определи. Трийсет, петдесет години?

— Старият ви номер не е ли бил Анжу 15-28?

Тя се намръщи.

— Да. Защо?

Отвори вратата. Беше облечена в мъжки халат от черна коприна.

— Защо ме питате за това…

— Защото… съм живял тука…

Тя беше излязла на стълбищната площадка и ме оглеждаше настойчиво. Облещи очи.

— Но… вие не сте ли… господин… МакЕвой?

— Да — отвърнах наслуки.

— Влезте.

Изглеждаше истински развълнувана. Двамата стояхме един срещу друг сред някакво антре с повреден паркет. Някои летвички бяха заменени с парчета линолеум.

— Не сте се променили много — каза ми тя усмихнато.

— Вие също.

— Спомняте ли си още за мене?

— Много добре си спомням за вас — отвърнах.

— Много сте мил…

Очите й се спираха върху мене с нежност.

— Елате…

Тя ме въведе в много голяма стая с висок таван, чиито прозорци бях забелязал от улицата. Паркетът, повреден, както в антрето, беше покрит отчасти с килим от бяла вълна. През прозорците есенното слънце осветяваше стаята с кехлибарена светлина.

— Седнете…

Тя ми посочи едно дълго канапе до стената с възглавници от кадифе. Приседна отляво до мене.

— Странно е, че ви виждам по такъв… неочакван начин.

— Минавах из квартала — казах.

Сега ми изглеждаше по-млада, отколкото когато се беше появила зад открехнатата врата. Нито една бръчица по ъгъла на устните, край очите или по челото, и това гладко лице контрастираше на белите й коси.

— Струва ми се, че сте променили цвета на косите си — престраших се аз.

— Ами не… Косите ми бяха бели още на 25 години… Предпочетох да ги оставя с този цвят…

Нямаше много мебели, като се изключи канапето от кадифе. Една правоъгълна маса до отсрещната стена. Един стар манекен между двата прозореца, покрит с мръсен бежов плат, чието необичайно присъствие напомняше за шивашко ателие. Впрочем аз забелязах в единия ъгъл на стаята шевна машина, сложена върху някаква маса.

— Познахте ли апартамента? — попита ме тя. — Виждате, че съм запазила нещата…

Тя протегна ръка по посока на шивашкия манекен.

— Дьониз остави всичко това…

Дьониз ли?

— Наистина — казах — не се е променило много.

— А Дьониз? — попита ме тя нетърпеливо. — Какво става с нея?

— Е, добре — отвърнах, — не съм я виждал много отдавна…

— Аха…

Видът й беше разочарован и тя поклати глава, сякаш разбираше, че не трябва да говори повече за тази Дьониз. От дискретност.

— В същност — казах аз, — отдавна ли познавахте Дьониз?

— Да… Леон ме запозна с нея…

— Леон ли?

— Леон Ван Ален.

— Ама, разбира се — рекох аз, впечатлен от нейния тон, почти укорителен, защото името Леон не ми напомни веднага за Леон Ван Ален.

— Какво става с Леон Ван Ален? — попитах.

— Ами… трябва да има две-три години, откакто не знам нищо за него… Беше заминал за Холандска Гвиана, за Парамарибо… Беше основал там школа по танци…

— По танци?

— Да. Преди да се заеме с шивачеството, Леон беше танцувал… Не знаехте ли?

— А, да. Но бях забравил.

Тя се изтегна назад, за да опре гърба си в стената, и завърза отново коланчето на пеньоара си.

— Ами вие, какво стана с вас?

— С мен ли?… Нищо…

— Не работите ли вече в доминиканската легация?

— Не.

— Спомняте ли си, когато ми бяхте предложили да ми извадите доминикански паспорт? Казвахте, че човек трябва да бъде предвидлив и винаги да има няколко паспорта…

Този спомен я забавляваше. Тя се изсмя.

— Кога за последен път сте узнали нещо… за Дьониз? — попитах я аз.

— Вие заминахте с нея за Межев и тя ми се обади оттам. Оттогава нищо.

Тя ме гледаше с въпросителен поглед, но, без съмнение, не се осмеляваше да ми зададе направо някой въпрос. Коя беше тази Дьониз? Играла ли е важна роля в живота ми?

— Представяте ли си — казах и аз, — има мигове, когато ми се струва, че съм в пълна мъгла… Имам сривове в паметта… Периоди на помрачаване… Така че, като минавах по улицата, си позволих… да се кача… за да се опитам да открия това… това…

Търсех напразно точната дума, но това нямаше никакво значение, тъй като тя се усмихваше и тази усмивка показваше, че постъпката ми не я учудва.

— Искате да кажете — да откриете доброто време?

— Да. Точно така… Доброто време…

Тя взе една позлатена кутия от ниска масичка, която се намираше до самия диван, и я отвори. Беше пълна с цигари.

— Благодаря, не — казах.

— Не пушите ли вече? Това са английски цигари. Спомням си, че вие пушехте английски цигари… Всеки път, когато се виждахме тук тримата с Дьониз, вие ми донасяхте по една торба, пълна с пакети английски цигари…

— Ами да, така беше…

— Вие можехте да взимате колкото си искате от доминиканската легация…

Протегнах ръка към позлатената кутия и хванах една цигара между палеца и показалеца си. Сложих я боязливо в устата. Тя ми подаде запалката си, след като запали своята цигара. Трябваше да щракна няколко пъти, за да изкарам пламъче. Всмукнах. Веднага ме задави болезнена кашлица.

— Отвикнал съм вече — рекох й аз.

Не знаех как да се отърва от тази цигара и продължавах да я държа между палеца и показалеца, докато тя изгаряше.

— Значи — рекох, — сега вие живеете в този апартамент.

— Да. Отново се настаних тук, когато вече нямах вести от Дьониз… Впрочем тя ми беше казала, преди да замине, че мога да

взема апартамента…

— Преди да замине?

— Ами да… Преди да заминете за Межев…

Тя вдигна рамене, като че ли това трябваше да бъде ясно за мене.

— Имам чувството, че съм бил много малко време в този апартамент…

— Останахте тук няколко месеца с Дьониз…

— А вие живеехте, ли тук преди нас?

Тя ме изгледа слисана.

— Ама разбира се, виж ти… Това беше мой апартамент… Отстъпих го на Дьониз, защото трябваше да напусна Париж…

— Извинете… Мислех за друго…

— Тук беше удобно за Дьониз… Имаше място да си направи шивашко ателие…

Шивачка?

— Питам се защо ли сме напуснали тоя апартамент?

— И аз също…

И отново този въпросителен поглед. Но какво можех да й обясня? Знаех по-малко и от нея. Не знаех нищо за тези неща. Накрая поставих фаса, който изгаряше пръстите ми в пепелника.

— Виждали ли сме се, преди да дойдем да живеем тук? — осмелих се да попитам плахо.

— Да. Два или три пъти. Във вашия хотел…

— Кой хотел?

— На улица „Камбон“. Хотел „Кастилия“. Спомняте ли си зелената стая, която държахте с Дьониз?

— Да.

— Напуснахте хотел „Кастилия“, защото там не се чувствувахте в безопасност… Не беше ли така?

— Да.

— Това беше наистина странно време…

— Кое време?

Тя не отговори и запали нова цигара.

— Бих искал да ви покажа няколко снимки — казах й аз. Извадих от вътрешния джоб на сакото си един плик, с който вече не се разделях, където бях наредил всички снимки. Показах й тази с Фреди

Хауърд дьо Лус, Гей Орлова, младата непозната жена и аз, направена в лятната трапезария.

— Можете ли да ме познаете?

Тя се беше извърнала, за да разгледа снимката на слънчевата светлина.

— Вие сте с Дьониз, по не познавам другите двама…

Значи, това беше Дьониз.

— Не познавахте ли Фреди Хауърд дьо Лус?

— Не.

— Нито Гей Орлова?

— Не.

Без съмнение, животът на хората е строго разграничен и техните приятели не се познават помежду си. Това е жалко. — Имам още две нейни снимки.

Подадох й мъничката паспортна снимка и другата, където тя се беше облегнала на перилата.

— Виждала съм вече тази снимка — каза ми тя… — Мисля даже, че тя ми я беше изпратила от Межев… Но не си спомням какво съм я направила…

Взех снимката от ръцете й и я погледнах внимателно. Межев. Зад Дьониз имаше малко прозорче с дървен капак. Да, капакът и перилата можеха да бъдат на някоя планинска хижа.

— Това заминаване за Межев беше все пак странно хрумване — заявих внезапно. — Дьониз беше ли ви казала какво мисли за него?

Тя разглеждаше мъничката снимка. Чаках я да отговори с разтуптяно сърце. Най-сетне повдигна глава.

— Да… Тя ми беше говорила… Казваше ми, че Межев е сигурно място… И че винаги сте щели да имате възможност да прекосите границата…

— Да… Разбира се…

Не се осмелявах да отида по-далече. Защо съм толкова свенлив и плах, когато трябва да засегна въпроси, които ме вълнуват? Но аз разбирах по погледа й, че тя също искаше да й дам обяснение. И двамата стояхме мълчаливи. Накрая тя се осмели:

— Но какво се е случило с Межев?

Тя ми поставяше въпроса така настойчиво, че за първи път бях обзет от безсилие и даже нещо повече от безсилие — от отчаянието,

което ви обхваща, когато си давате сметка, че напук на усилията ви, на качествата ви, на цялата ви добронамереност се сблъсквате с непреодолима пречка.

— Ще ви обясня… Друг път…

Сигурно е имало нещо объркано в гласа ми или в израза на лицето ми, защото тя ми стисна ръка, сякаш, за да ме утеши, и ми каза:

— Извинете ме, че ви задавам неделикатни въпроси… Но… аз бях приятелка на Дьониз…

— Разбирам…

Тя беше ставала.

— Почакайте ме за малко…

Излезе от стаята. Погледнах в краката си светлите петна, образувани от слънчевите лъчи върху белия вълнен килим. После — летвите на паркета, правоъгълната маса и стария манекен, който беше принадлежал на Дьониз. Възможно ли е да не можеш да познаеш едно място, където си живял?

Тя се връщаше, държейки нещо в ръка. Две книги и един бележник.

— Дьониз ги беше забравила, когато тръгна. Ето… давам ви ги…

Изненадах се, че не беше подредила тия сувенири в кутия, както бяха направили Стьопа Джагориев и бившият градинар на майката на Фреди. Изобщо за първи път през цялото издирване не ми даваха кутия. Тази мисъл ме разсмя.

— От какво ви е смешно?

— Нищо.

Разгледах кориците на книгите. Върху едната лицето на мустакат китаец с бомбе се открояваше сред синя мъгла. Заглавието: „Чарли Чан“. Другата корица беше пожълтяла и отдолу се забелязваше рисунка на маска, прободена от гъше перо. Книгата се наричаше „Анонимни писма“.

— Що за детективски романи четеше Дьониз!… — каза ми тя. — А ето и това…

Тя ми подаде едно малко тефтерче от крокодилска кожа.

— Благодаря.

Отворих го и го прелистих. Нямаше нищо написано: нито едно име, нито една среща. В тефтерчето бяха отбелязани дните и месеците,

но не и годината. Накрая открих между страничните един лист, който разгънах:

Република Франция
Префектура на департамента Сена
Извлечение от оригинала на кръщелно свидетелство в XIII парижки район.
1917 година

На 21 декември хиляда деветстотин и седемнадесета година в петнайсет часа е родена на крайбрежния булевард „Аустерлиц“ №9, Б,

Дьониз Ивет Кудрьоз, от женски пол, дете на

Пол Кудрьоз и на Анриет Богаерц, без професия, живеещи на горния адрес.

Омъжена на 3 април 1939 г. в Париж (XVII) за Джими Педро Стерн.

Вярно с оригинала
Париж, 16. VI. 1939 г.

— Виждали ли сте го? — попитах аз.

Тя хвърли изненадан поглед върху кръщелното свидетелство.

— Познавахте ли мъжа й? Този… Джими Педро Стерн?

— Дьониз никога не ми е казвала, че е била омъжена… А вие знаехте ли?

— Не.

Сложих тефтерчето и кръщелното свидетелство във вътрешния си джоб, при плика със снимките, и, кой знае защо, ми хрумна една идея — да скрия всичките тези съкровища в подплатата на сакото си, щом ми се удаде възможност.

— Благодаря ви, загдето ми дадохте тези спомени.

— Моля ви, господин МакЕвой.

Бях облекчен, че тя повтори името ми, защото не го бях чул много добре, когато го беше произнесла първия път. Искаше ми се да го запиша веднага, но не бях сигурен в правописа му.

— Харесва ми начинът, по който произнасяте името ми — казах й аз. — То е трудно за французойка… Но как го пишете вие? Винаги правят правописни грешки, когато го пишат…

Тонът ми беше дяволит. Тя се усмихна.

— Мак, главно Е… в… о… и… — произнесе тя буква по буква.

— И една дума ли е? Сигурна ли сте?

— Съвсем сигурна — каза ми тя, сякаш се изплъзваше от клопката, която й устройвах.

Значи беше МакЕвой.

— Браво — казах й аз.

— Никога не допускам правописни грешки.

— Педро МакЕвой… Все пак името ми е смешно, не намирате ли? На моменти още не мога да свикна…

— Вземете… Бях забравила това — рече ми тя.

Извади от джоба си един плик.

— Това е последното писъмце, което получих от Дьониз:

Разгънах листа хартия и прочетох:

„Межев, 14 февруари

Драга Елена,

Решено е. Утре прекосяваме границата с Педро. Ще ти се обадя оттатък, колкото се може по-бърже.

А дотогава ти давам телефонния номер на един човек от Париж, благодарение на когото можем да кореспондираме:

Олег дьо Вреде
Отьой 54–73

Целувам те:
Дьониз“

— И вие телефонирахте ли?

— Да, но всеки път ми казваха, че господина го няма.

— Кой беше този… Вреде?

— Не зная. Дьониз никога не ми е говорила…

Лека-полека слънцето беше напуснало стаята. Елена запали малката лампа, която се намираше на ниската масичка до дивана.

— Ще ми бъде приятно да видя пак стаята, където съм живял — казах й аз.

— Ама, разбира се…

Минахме по някакъв коридор и тя отвори една врата вдясно.

— Ето. Аз не използвам вече тази стая… Спя в гостната… Знаете… стаята към двора…

Останах до вратата. Беше още достатъчно светло. Ст двете страни на прозореца висяха пердета с цвят на танин. Стените бяха облепени с тапети с бледосини мотиви.

— Спомняте ли си? — попита ме тя.

— Да.

В дъното до стената — дюшек. Седнах на крайчеца му.

— Мога ли да остана няколко минути сам?

— Разбира се.

— Така ще си припомня „доброто време“…

Тя ми отправи тъжен поглед и поклати глава.

— Ще приготвя по един чай…

Излезе от стаята, а аз се огледах. И в тази стая паркетът беше повреден и липсваха летви, но дупките не бяха запушени. На стената срещу прозореца имаше камина от бял мрамор, а над нея огледало с позлатена рамка, чиито ъгли завършваха с мидени черупки. Изтегнах се на дюшека и се взрях в тавана, после в шарките на тапетите. Почти долепих чело до стената, за да различа по-добре подробностите. Селски сценки. Девойки със сложни прически, седнали върху люлки. Овчари в издути къси панталони, свирещи на мандолина. Гора при пълнолуние. Всичко това не събуждаше никакъв спомен и все пак тези рисунки трябва да са ми били познати, когато съм спял в това легло. Търсех по тавана, по стените и край вратата някакъв белег, някаква следа, без да зная точно каква. Но погледът ми не се задържаше върху нищо. Станах и се приближих до прозореца. Погледнах надолу. Улицата беше пуста и по-мрачна, отколкото когато бях влязъл в сградата. Полицаят все още стоеше на пост на отсрещния тротоар. Когато наведох глава, забелязах вляво площад, също така пуст, с други полицаи на пост. Изглежда, прозорците на всички тия сгради поглъщаха тъмнината, която се спускаше постепенно. Бяха тъмни и се виждаше добре, че никой не живее там.

Тогава нещо се пречупи в мене. Изгледът, който се откриваше от тази стая, пробуждаше у мене някакво неспокойствие, някаква боязън, които ми бяха вече познати. Тези фасади, пустата улица, силуетите на постовите в полумрака ме смущаваха по същия коварен начин, както

някоя песен или парфюм, които са ми били познати някога. Бях сигурен, че често съм стоял тук в същия час и съм дебнел неподвижен, без да посмея дори да запаля лампата.

Когато се върнах в хола, помислих, че вече няма никой, но тя се беше изтегнала върху кадифеното канапе. Спеше. Приближих се тихо и седнах на другия край на канапето. Един поднос с чайник и две чаши стоеше на белия вълнен килим. Изкашлях се. Тя не се събуди. Тогава налях чай в двете чаши. Беше изстинал.

Лампата до канапето оставяше част от стаята в сянка и аз едва различавах масата, манекена и шевната машина, които Дьониз беше оставила тук. Какви ли са били вечерите ни в тази стая? И как да узная?

Пиех чая на малки глътки. Чувах дъха й, почти недоловим, но в стаята беше толкова тихо, че и най-лекият шум, най-лекият шепот би се откроил с тревожна яснота. И за какво ли да я будя? Тя не можеше да ми съобщи нищо повече. Оставих чашата си върху вълнения килим. Паркетът изскърца точно в момента, когато излизах от стаята и тръгвах по коридора.

Потърсих опипом вратата, а после стълбищното осветление. Затворих вратата съвсем тихо. Едва бях бутнал другата врата със стъкления витраж, за да прекося входа на сградата, и отново почувствувах в себе си същото пречупване, което изпитах, като гледах през прозореца на стаята. Входът беше осветен от един глобус, който излъчваше бяла светлина. Лека-полека свикнах с тази много ярка светлина. Останах там да съзерцавам сивите стени и стъклата на вратата, които блестяха.

Прониза ме смътен спомен, като отломките от бегли сънища, които се опитваш да задържиш при пробуждане, за да възстановиш целия сън. Виждах се как крача из тъмния Париж и как бутам вратата на тази сграда на улица „Камбасерес“. И тогава очите ми се заслепяваха и, за няколко секунди, не виждах нищо, толкова силно контрастираше бялата светлина на входа с нощта навън.

Към кое време се отнасяше това? Към времето, когато съм се наричал Педро МакЕвой и съм се връщал тук всяка вечер? Дали не си припомнях входа, голямата правоъгълна изтривалка, сивите стени, глобуса на тавана, опасан от медна халка? Зад стъкления витраж на вратата виждах началото на стълбището, и изпитах желание да го

изкача бавно, за да повторя жестовете, които съм правил, и да последвам някогашните си следи.

Мисля, че във входовете на сградите още се дочува ехото от стъпките на ония, които са ги прекосявали редовно, а после са изчезнали. Нещо продължава да трепти след преминаването им, постепенно затихващи вълни, които могат да се долавят, ако човек е внимателен. В същност може би никога не съм бил този Педро МакЕвой, не съм бил нищо, само вълни преминават през мене, ту далечни, ту по-силни, и всичките тези разпилени екове, блуждаещи из въздуха, кристализират и това съм аз.

XVI

Хотел „Кастилия“, улица „Камбон“. Срещу рецепцията — малък салон. В остъклената библиотека — История на реставрацията на Л. дьо Виел-Кастел. Някоя вечер може би съм взел един от томовете, преди да се кача в стаята си, и съм забравил в него писмото, снимката или телеграмата, с които съм си отбелязвал страницата. Но не смея да поискам от портиера разрешение да прелистя седемнадесетте тома, за да открия следа от себе си.

В дъното на хотела — двор, ограден със стена от зелени летви, по които се вие бръшлян. Покрит е с павета с цвета на пясъка по тенискортовете. Маси и градински столове.

Значи, тук бях живял с тази Дьониз Кудрьоз. Към улица „Камбон“ или към двора е гледала нашата стая?

XVII

Крайбрежният булевард „Аустерлиц“ №9, Б. Триетажна сграда с голяма врата, която се отваря към един коридор с жълти стени. Кафене, чиято фирма гласи „При флотата“. Зад остъклената врата е окачена табелка, на която се чете: „Мен шпреект влаамш“, изписано с яркочервени букви.

Десетина души се трупаха около тезгяха. Седнах на една от празните маси до стената в дъното. Над кея — уголемена фотография на някакво пристанище: Анверс, както беше написано отдолу на снимката.

Клиентите край тезгяха говореха много шумно. Трябва да бяха работници от квартала, които си пиеха вечерния аперитив. Край остъкления вход имаше флипер, пред който стоеше човек в синя моряшка униформа и вратовръзка, чието облекло контрастираше с облеклото на другите, които носеха канадки, кожени сака или работни престилки. Той си играеше кротко, навивайки с отпусната ръка пружината на флипера.

Димът от цигарите и лулите дразнеше очите ми и ме караше да кашлям. Носеше се миризма на свинска мас.

— Какво ще желаете?

Не го бях видял кога се е приближил. Дори бях помислил, че никой няма да дойде да ме попита какво искам, толкова незабележимо беше присъствието ми на масата в дъното.

— Едно еспресо — отвърнах аз.

Беше нисък на ръст човек, към шейсетте, с побелели коси и вече почервеняло от многобройните аперитиви лице. Светлосивите му очи изглеждаха още по-безцветни върху това яркочервено лице. Имаше нещо весело в тези бели, червени и сини оттенъци на порцелан.

— Извинете… — казах му аз в момента, когато се отправяше към тезгяха. — Какво означава надписът на вратата?

— Мен шпреект влаамш ли?

Той беше произнесъл това изречение със звънлив глас.

— Да.

— Значи: тук се говори фламандски.

Остави ме и се отправи към тезгяха с моряшка походка. Отстраняваше безцеремонно с ръка клиентите, които му се изпречваха на пътя.

Върна се с чашката кафе, като я държеше в протегнатите си напред ръце, сякаш правеше големи усилия да не би тя да падне.

— Заповядайте.

Той постави чашата на масата, дишайки тежко като маратонец на финала.

— Господине… говори ли ви нещо… името Кудрьоз?

Бях задал въпроса грубо. Той се строполи на един стол срещу мене и скръсти ръце. Все още беше задъхан.

— Защо? Познавали ли сте… Кудрьоз?

— Не, но чух да се говори за тях в семейството ми.

Цветът на лицето му беше станал тухленочервен, а потта искреше по ноздрите му.

— Кудрьоз… Той живееше тука горе, на втория етаж…

Говореше с лек акцент. Поех глътка кафе, твърдо решен да го оставя да говори, защото още един въпрос вероятно щеше да го уплаши.

— Работеше на гара „Аустерлиц“… Жена му беше от Анверс, като мене…

— Имаха дъщеря, нали?

Той се усмихна.

— Да. Една хубавелка… Познавали ли сте я?

— Не. Но съм чувал да говорят…

— Какво е станало с нея?

— Точно това се опитвам да узная.

— Тя идваше тука всяка сутрин да взима цигари за баща си. — Кудрьоз пушеше „Лоран“, белгийски цигари…

Той беше така погълнат от този спомен, че като мене не чуваше виковете и смеховете, нито картечния грохот на флипера до нас.

— Славен тип беше тоя Кудрьоз… Често вечерях с тях горе… Говорехме на фламандски с жена му…

— Не знаете ли нещо за тях?

— Той умря… Жена му се върна в Анверс…

И с един широк замах той забърса масата.

— Всичко това остана в праха на времето…

— Казахте, че тя е идвала да взима цигари за баща си… Коя марка бяха?

— „Лоран“.

Надявах се да запомня това име.

— Странно момиче… на десет години вече играеше на билярд с клиентите ми…

Той ми сочеше една врата в дъното на кафенето, през която сигурно се влизаше в билярдната. Значи, там тя се беше научила да играе.

— Почакайте — каза ми той. — Ще ви покажа нещо…

Надигна се тромаво и отиде до тезгяха. Пак отстрани с ръце всички, които му препречваха пътя. Повечето от клиентите носеха моряшки каскети и говореха някакъв странен език, фламандски, без съмнение. Помислих си, че бяха от корабчетата, закотвени долу, на кея „Аустерлиц“, които сигурно идваха от Белгия.

— Ето… Погледнете…

Беше седнал срещу мене и ми подаваше стар моден журнал, върху чиято корица се виждаше девойка с кестеняви коси, светли очи и нещо азиатско в чертите. Познах я веднага — Дьониз. Носеше черно болеро и държеше орхидея.

— Това беше Дьониз, щерката на Кудрьозови… Виждате… Хубаво момиче… Беше манекенка… Познавах я, когато беше малка.

Корицата на журнала беше зацапана и лекясана от уиски.

— Аз все си я представям как идваше да взима цигари…

— Не е ли била… шивачка?

— Не. Мисля, че не.

— А наистина ли не знаете какво е станало с нея?

— Не.

— Нямате ли адреса на майка й в Анверс?

Той поклати глава. Имаше печален вид.

— Всичко това свърши, драги…

Защо?

— Бихте ли ми дали за малко този журнал? — попитах го аз.

— Да, драги, но ако ми обещаете, че ще ми го върнете.

— Обещавам.

— Държа на него. Той ми е нещо като семеен спомен.

— В колко часа идваше тя да вземе цигари?

— Винаги, в осем без четвърт. Преди да отиде на училище.

— В кое училище?

— На улица „Жене“. Понякога я изпращахме с баща й.

Протегнах ръка към журнала, взех го бързо и го притиснах към себе си с разтуптяно сърце. Той можеше, да промени решението си и да го задържи.

— Благодаря. Ще ви го донеса утре.

— Ама на всяка цена, ей…

Гледаше ме с недоверчив поглед.

— Но защо ви интересува всичко това? Вие от семейството ли сте?

— Да.

Не можех да се сдържа да не погледна корицата. Дьониз изглеждаше малко по-млада, отколкото на снимките, които вече притежавах. Носеше обеци, а стръкове папрат, стърчащи над орхидеята, която тя държеше, скриваха наполовина шията й. Отзад имаше ангел, издялан от дърво. А отдолу, в левия ъгъл на снимката, няколко думи, чиито ситни червени букви изпъкваха добре върху черното болеро: „Снимка Жан-Мишел Мансур“.

— Искате ли да пийнете нещо? — попита ме той.

— Благодаря, не.

— Добре, черпя ви с кафето.

— Много мило от ваша страна.

Станах с журнала в ръка. Той тръгна пред мен и ми отвори път сред клиентите, които се трупаха пред тезгяха. Казваше им по нещо на фламандски. Изгубихме доста време, докато стигнем до остъклената врата. Той я отвори и си избърса носа.

— Нали няма да забравите да ми го върнете, а? — ми каза, посочвайки списанието.

Затвори остъклената врата и ме изпроводи по тротоара.

— Ето виждате ли… Те живееха горе… на втория етаж.

Прозорците светеха. В дъното на една от стаите различих шкаф от тъмно дърво.

— Има други квартиранти…

— В коя стая вечеряхте с тях?

— Отсамната… вляво…

И той ми показа прозореца.

— А стаята на Дьониз?

— Тя беше от другата страна… Откъм двора…

Стоеше замислен до мене. Накрая му протегнах ръка.

— Довиждане. Ще ви донеса журнала.

— Довиждане.

Той се върна в кафенето. Гледаше ме, едрата му червена глава беше опряна на витража. Димът от лулите и цигарите обгръщаха клиентите на тезгяха в жълтеникава мъгла, а тази едра червена глава ставаше все по-замъглена и от дъха му върху витража.

Мръкваше се. Часът, когато Дьониз се е връщала от училище, ако е оставала за вечерните занимания. По кой ли път се е връщала? Дали е идвала отдясно или отляво? Бях забравил да попитам собственика на кафенето. По онова време движението беше по-слабо и листата на яворите образуваха свод над кея „Аустерлиц“. Самата гара, малко по-надолу, сигурно е приличала на гара от Югозападна Франция. Още по-нататък Ботаническата градина, сенките и тежката тишина на Винените хали подсилваха спокойствието на квартала.

Влязох през вратата на сградата и запалих стълбищното осветление. Един коридор, чиято стара настилка беше на черни и сиви ромбове. Желязна изтривалка. На жълтата стена — пощенските кутии. И все тази миризма на свинска мас.

Ако затворя очи — помислих си аз, — ако се съсредоточа, като притисна пръстите на ръцете си до челото, може би ще успея да дочуя от много далече потракването на сандалите й по стълбището.

XVIII

Но аз мисля, че с Дьониз сме се срещнали за първи път в някакъв бар на хотел. Аз съм бил с мъжа, който е на снимките, с Фреди Хауърд дьо Лус, моят приятел от детинство, и с Гей Орлова. Те са живеели известно време в хотел, защото са се били върнали от Америка. Гей Орлова ми е казала, че чака една приятелка, едно момиче, с което току-що се била запознала.

Тя се е приближавала към нас и лицето й веднага ме е впечатлило. Азиатско лице, макар че е била почти руса. Светли издърпани очи. Изпъкнали скули. Носила е странна шапчица, напомняща на тиролските шапки, и е била с късо подстригани коси.

Фреди и Гей Орлова са ни казали да ги почакаме за малко и са се качили в стаята си. Останали сме самички. Тя се е усмихнала.

Не сме говорили. Тя е била с бледи очи, в които е проблясвало от време на време нещо зелено.

XIX

Жан-Мишел Мансур. Ул. „Габриел“ №1, XVIII р-н КЛИ 72–01.

XX

— Извинете — каза ми той, когато седнах на неговата маса в едно кафене на площад „Бланш“, където ми беше предложил по телефона да го намеря към шест часа вечерта. — Извинете, но винаги си уреждам срещите навън… Особено когато е за първи път. Сега можем да отидем у дома…

Бях го познал лесно, защото ми беше обяснил, че ще носи костюм от тъмнозелено кадифе и че косите му са бели, съвсем бели и късо подстригани. Това строго подстригване контрастираше с дългите му черни мигли, които трепкаха непрекъснато, с бадемовите му очи и с женствената форма на устата му — извита горна устна, а долната изопната и повелителна.

Прав ми се стори среден на ръст. Надяна един шлифер и ние излязохме от кафенето. Когато стигнахме до булевард „Клиши“, той ми посочи една сграда до „Мулен Руж“ и ми каза:

— В други времена щях да ви определя среща у Графа… Ей там… Но вече не съществува…

Прекосихме булеварда и поехме по улица „Кусту“. Той ускори крачката си, поглеждайки крадешком към синкавозелените барове по левия тротоар, и когато се изкачихме до големия гараж, вече почти тичаше. Спря се едва на ъгъла на улица „Льопик“.

— Извинете — каза ми той задъхан, — но тази улица ми навява странни спомени… Извинете…

Беше се уплашил наистина. Мисля дори, че трепереше.

— Сега всичко ще бъде наред… Тук всичко ще е добре… Той се усмихваше, като гледаше пред себе си стръмнината на улица „Льопик“ със сергиите на пазара и добре осветените хранителни магазини.

Поехме по улица „Абес“. Той вървеше със спокойни и отпуснати крачки. Искаше ми се да го попитам какви „странни спомени“ му навява улица „Кусту“, но не смеех да бъда недискретен, нито да предизвиквам отново тази нервност, която ме беше учудила. И изведнъж той отново ускори ход, преди да стигнем до площад „Абес“.

Вървях от дясната му страна. В мига, когато пресичахме улица „Жермен Пилон“, го видях да хвърля ужасен поглед към тази тясна уличка с ниски и мрачни къщи, която се спущаше доста стръмно към булеварда. Стисна ме силно за ръката. Вкопчваше се в мене, сякаш искаше да се отърве от гледката на тази улица. Помъкнах го към другия тротоар.

— Благодаря… Знаете ли… Много е странно…

Той се поколеба на границата на откровението.

— Завива ми се свят всеки път, когато пресичам улица „Жермен Пилон“… Имам… желание да сляза по нея… Това е нещо по-силно от мене…

— А защо не слезете?

— Защото… на тази улица „Жермен Пилон“… Някога имаше… Имаше едно място…

Той замлъкна.

— О… — рече ми с бегла усмивка. — Идиотско е от моя страна… Монмартър толкова се промени… Трябва дълго да ви обяснявам… Вие не сте познавали предишния Монмартър…

Какво ли знаеше той за него?

Живееше на улица „Габриел“ в една сграда до градините на „Сакре-Кьор“. Изкачихме се по сервизното стълбище. Изгуби много време, докато отвори вратата — имаше три ключалки, в които той превърташе различни ключове бавно и прилежно, както се търси сложна комбинация на огнеупорна каса.

Съвсем мъничък апартамент. Състоеше се от хол и стая, които отначало са били само едно помещение. Завеси от розов сатен, прикрепени с връвчици от сребърни нишки, отделяха стаята от хола. Той бе облицован с небесносиня коприна и единственият прозорец беше скрит зад перде със същия цвят. Ниски масички, лакирани в черно, върху които бяха поставени предмети от слонова кост и кехлибар, кресла в жабешко зелено и канапе, покрито с по-светлозелен щампован плат, придаваха на стаята вид на бонбониера. Светлината идеше от позлатените аплици на стената.

— Седнете — каза ми той.

Разположих се върху щампованото канапе. Той седна до мене.

— Е хайде… покажете ми го…

Извадих от джоба на сакото си модния журнал и му показах корицата, върху която се виждаше Дьониз. Той го взе от ръцете ми и си сложи очила с големи рогови рамки.

— Да… да… Снимка Жан-Мишел Мансур… Това съм, естествено, аз… Няма никакво съмнение…

— Спомняте ли си това момиче?

— Съвсем не. Рядко работех за това списание… Беше малък моден журнал… Аз работех главно за „Вог“, разбирате ли.

Искаше да подчертае разликата.

— Не знаете ли други подробности около тази снимка.

Той ме погледна развеселен. Под светлината на аплицте забелязах, че кожата на лицето му беше обсипана с бръчици и лунички.

— Но, драги мой, ще ви ги кажа веднага…

Той се изправи с журнала в ръка и отвори с едно превъртане на ключа някаква врата, която не бях забелязал дотогава, защото беше покрита с небесносиня коприна като стените. През нея се влизаше в един килер. Чух го да отваря разни металически чекмеджета. След няколко минути излезе от килера и затвори вратата грижливо.

— Ето — каза ми той. — Имам пликчето с негативите. Пазя всичко още от самото начало… Наредено е по години и по азбучен ред…

Той приседна отново до мене и се взря в пликчето.

— Дьониз… Кудрьоз… Тази ли е?

— Да.

— Никога повече не е правила снимки при мене… Сега си спомням за това момиче… Тя се снимаше много при Хойнинген-Хуне…

— При кого?

— Хойнинген-Хуне, един немски фотограф… Ами да… Точно така… Тя работеше много с Хойнинген-Хуне…

Всеки път, щом Мансур произнесеше това име с кръгообразно и жално звучене, аз усещах върху себе си бледите очи на Дьониз, както първия път.

— Имам тогавашния й адрес, ако това ви интересува…

— Интересува ме — отвърнах с променен глас.

— Улица „Рим“ №97, XVII район, ул. „Рим“ №97…

Внезапно той повдигна глава към мене. Лицето му беше ужасно бледо, очите му облещени.

— Улица „Рим“ №97…

— Но… какво ви е? — попитах аз.

— Сега си спомням много добре това момиче… Имах един приятел, който живееше в същата сграда…

Той ме гледаше подозрително и изглеждаше смутен, както когато беше прекосил улица „Кусту“ и горния край на улица „Жермен Пилон“.

— Странно съвпадение… Много добре си спомням… Отидох да я търся у тях, на улица „Рим“, за да правим снимки, и използвах случая, за да навестя и тоя приятел… Той живееше на горния етаж…

— Били ли сте у нея?

— Да. Но направихме снимките в апартамента на моя приятел… Той ни правеше компания…

— Какъв приятел?

Той пребледняваше все повече. Страхуваше се.

— Аз… ще ви обясня… Но преди това бих искал да пийна нещо… за да се съвзема…

Стана и се упъти към една масичка на колелца, която избута пред канапето. Отгоре й бяха подредени няколко шишета с кристални запушалки и сребърни табелки на верижки — каквито носеха на вратовете си музикантите от вермахта, — на които бяха гравирани имената на ликьорите.

— Имам само подсладен алкохол. Имате ли нещо против?

— Съвсем не.

— Ще пийна малко „Мари Бризар“… а вие?

— Аз също.

Той наля „Мари Бризар“ в тесни чашки и когато вкусих от този ликьор, той се смеси със сатените, фигурките от слонова кост и покъртителната позлата около мене. Той беше самата същност на този апартамент.

— Този приятел, който живееше на улица „Рим“… го убиха…

Последната дума беше произнесена след мъчително колебание и той правеше това усилие сигурно заради мене, иначе едва ли щеше да му стигне смелост да употреби толкова точно понятие.

— Той беше грък от Египет… Пишеше стихове и две книги…

— Мислите ли, че Дьониз Кудрьоз го е познавала?

— А… трябва да го е срещала по стълбите — рече раздразнен той, защото тази подробност за него нямаше никакво значение.

— Е и… В сградата ли е станало?

— Да.

— Дьониз Кудрьоз живеела ли е тогава там?

Той дори не беше чул въпроса ми.

— Това е станало през нощта… Бил вкарал някого в апартамента си… Вкарваше кого ли не в апартамента си…

— Откриха ли убиеца?…

Той вдигна рамене.

— Никога не откриват този тип убийци… Бях сигурен, че накрая това ще му се случи… Само да бяхте видели главите на някои от момчетата, които канеше вечер у дома си… Дори посред бял ден бих се уплашил…

Усмивката му беше смешна, едновременно развълнувана и ужасена.

— Как се казваше вашият приятел? — попитах го аз.

— Алек Скуфи. Грък от Александрия.

Той стана внезапно и дръпна пердетата от небесносиня коприна, откривайки прозореца. После седна на мястото си върху канапето до мене.

— Извинете… Но в някои моменти имам чувството, че някой се крие зад пердетата… Още мъничко „Мари Бризар“. Да, по една капка „Мари Бризар“…

Опитваше се да приеме весел тон и ми стискаше ръката, сякаш искаше да се убеди, че бях тук, до него.

— Скуфи се беше установил във Франция… Бях се запознал с него в Монмартър… Написал беше една много хубава книга, която се наричаше „Кораб на котва“.

— Но, господине — казах аз с твърд глас, и произнасяйки отчетливо сричките, за да чуе той този път въпроса ми, — щом като твърдите, че Дьониз Кудрьоз е живеела на долния етаж, тя трябва да е чула нещо нередно оная нощ… Трябва да са я разпитвали като свидетелка…

— Може би.

Той повдигна рамене. Не, определено тази Дьониз Кудрьоз, която беше толкова важна за мене, че бих искал да узная и най-незначителните й действия, него съвсем не го интересуваше.

— Най-ужасното е, че аз познавам убиеца… Той заблуждаваше, понеже имаше ангелско лице… Погледът му обаче беше много суров… със сиви очи…

Потръпна. Сякаш човекът, за когото говореше, беше тук, пред нас, и го пронизваше със сивите си очи.

— Подло типче… За последен път го видях по време на окупацията в един ресторант под земята на улица „Камбон“… Беше с някакъв немец…

Гласът му трепереше при този спомен и макар че аз бях погълнат от мисълта за Дьониз Кудрьоз, този писклив глас, тази яростна жалба оставиха у мене впечатление, което трудно бих могъл да докажа, но ми изглеждаше силно като самата очевидност — в същност той завиждаше на съдбата на своя приятел и се сърдеше на човека със сивите очи, че не е убил него.

— Той е още жив… Още е тук, в Париж… Узнах го от другиго… Лицето му, разбира се, вече не е ангелско… Искате ли да чуете гласа му?

Нямах време да отговоря на този изненадващ въпрос: той беше примъкнал телефона върху червената кожена табуретка и набираше номера. Подаде ми слушалката.

— Ей сега ще го чуете… Внимание… Той се нарича „Синият кавалерист“…

Отначало чувах само кратките повтарящи се сигнали, показващи, че линията е заета. После различих в интервала между сигналите гласове на мъже и жени, които се викаха помежду си: „Морис и Жози искат Рьоне да им телефонира…“, „Люсиен чака Жано на улица «Конвансион»“, „Г-жа Дюбари търси партньор…“, „Алкивиад е сам тази вечер…“

Долавяха се диалози, гласовете се търсеха един друг напук на сигналите, които постоянно ги заглушаваха. И всички тези същества без лица се опитваха да разменят помежду си един телефонен номер, една парола с надеждата за някаква среща. Накрая чух един по-далечен от другите глас, който повтаряше:

„Синият кавалерист“ е свободен тази вечер… „Синият кавалерист“ е свободен тази вечер… Дайте телефонен номер. Дайте телефонен номер…

— Е — запита ме Мансур, — чувате ли го? Чувате ли го?

Той притискаше допълнителната слушалка до ухото си и приближаваше лицето си към моето.

— Номерът, който набрах, отдавна не принадлежи на никого — поясни той. — И те са се усетили, че могат да общуват по този начин.

Той млъкна, за да чува по-добре „Синият кавалерист“, а аз си мислех, че всичките тези гласове бяха задгробни, гласове на изчезнали хора — блуждаещи гласове, които можеха да си отговарят само посредством един отнет телефонен номер.

— Това е ужасно… ужасно… — повтаряше той, притискайки слушалката до ухото си. — Този убиец… Чувате ли?

Прекъсна внезапно. Целият беше потен.

— Ще ви покажа снимка на моя приятел, когото тази отрепка уби… И ще се опитам да намеря романа му — „Кораб на котва“… Трябва да го прочетете…

Той стана и отиде в стаята си, отделена от холчето със завесите от розов сатен. Забелязах едно ниско легло, застлано с кожа от лама, което едва се виждаше зад завесите.

Отидох до прозореца и се загледах долу в ниското, в релсите на въжената линия до Монмартър, в градините на „Сакре-Кьор“ и по-нататък — в целия Париж с неговите светлини, покриви и сенки. Сред този лабиринт от улици и булеварди един ден бяхме се срещнали, Дьониз Кудрьоз и аз. Пътища, които се пресичат, сред ония, които хиляди и хиляди хора следват из Париж, подобни на хиляди и хиляди топчици от един огромен електрически билярд, които понякога се чукват една в друга. И от това не оставаше нищо, дори онази светеща диря, която оставя подире си светулката.

Мансур отново се появи между розовите завеси, задъхан, с книга и няколко снимки в ръка.

— Намерих ги… Намерих ги!

Той сияеше. Без съмнение се страхуваше да не би да е забутал някъде тези реликви. Седна срещу мене и ми подаде книгата.

— Ето… Много държа на ней, но ви я давам… Трябва да я прочетете на всяка цена… Много хубава книга… И какво

предчувствие… Алек беше предусетил смъртта си…

Лицето му помръкна.

— Давам ви също така и две-три негови снимки…

— Не искате ли да ги запазите?

— Не, не. Не се безпокойте… Имам десетки такива… А също и негативите!…

Прищя ми се да го помоля да ми извади няколко снимки на Дьониз Кудрьоз, но не посмях.

— Прави ми удоволствие да дам на момче като вас снимки на Алек…

— Благодаря ви.

— Вие гледахте през прозореца… Хубав изглед, нали? И като си помисли човек, че убиецът на Алек е някъде там…

Той галеше върху стъклото цял Париж с опакото на ръката си.

— Трябва да е старец сега… ужасен старец… маскиран…

И той дръпна пердетата от розов сатен със зиморничав жест.

— Предпочитам да не мисля за това.

— Ще трябва да си вървя — казах му аз. — Благодаря ви още веднъж за снимките.

— Сам ли ме оставяте? Не искате ли една последна капка „Мари Бризар“?

— Благодаря, не.

Той ме изпрати до вратата на служебното стълбище по един коридор, тапициран с тъмносиньо кадифе и осветен от аплици с гирлянди от кристалчета. До вратата забелязах снимка-медальон на някакъв мъж, окачена на стената. Рус човек с красиво енергично лице и мечтателни очи.

— Ричард Уол… Един американски приятел… Също убит…

Той стоеше сгърбен пред мене, неподвижен.

— Имаше и други — прошепна ми тихо. — Много други… Ако взема да ги броя… всичките тия мъртъвци…

Отвори ми вратата. Изглеждаше толкова разстроен, че аз го прегърнах.

— Не се отпускайте, скъпи — рекох му.

— Ще идвате ли да ме виждате, а? Чувствувам се толкова самотен… и ме е страх…

— Ще идвам.

— И най-важно, четете книгата на Алек…

Престраших се.

— Ако обичате… Бихте ли могли да ми извадите няколко снимки на… Дьониз Кудрьоз?

— Ама, разбира се. Каквото пожелаете… Да не изгубите снимките на Алек. И внимавайте по улицата…

Той затвори вратата и аз го чух как превърташе ключалките една след друга. Останах за миг на стълбищната площадка. Представих си го как се връща по тъмносиния коридор в хола с розовите и зелените сатени. Сигурен бях, че там отново ще вземе телефона, ще набере номера, ще притисне трескаво слушалката до ухото си и няма да му омръзне да слуша, потръпвайки, далечния зов на „Синият кавалерист“.

XXI

Онази сутрин бяхме тръгнали много рано с колата на Дьониз, която е с гюрук, и мисля, че минахме през портала на „Сен-Клу“. Беше слънчево, защото Дьониз носеше голяма сламена шапка.

Пристигнахме в някакво село в департамента Сена и Оаза или Сена и Марна и се движехме по една улица с лек наклон, оградена с дървета. Дьониз гарира колата пред една бяла бариера, зад която имаше градина. Тя вдигна бариерата, а аз я почаках на тротоара.

Насред градината имаше плачеща върба, а съвсем в дъното — бунгало. Видях как Дьониз влезе в бунгалото. Върна се с едно момиченце на десетина години с руси коси и сива пола. Качихме се и трите в колата, момиченцето отзад, а аз до Дьониз, която шофираше. Вече не си спомням къде обядвахме. Следобеда обаче се разходихме в парка на Версай и се возихме на лодка с момиченцето. Отблясъците от слънцето по водата ме заслепяваха. Дьониз ми даде черните си очила.

По-късно седяхме трите край една маса с чадър и момиченцето ядеше сладолед в розово и зелено. Около нас — много хора в летни облекла. Свиреше оркестър. Отведохме момиченцето, когато се мръкна. Като прекосявахме града, минахме покрай някакъв панаир и се спряхме.

Виждам като сега голямото авеню, пусто в полуздрача, и Дьониз и момиченцето в една бледолилава кола-играчка, която оставяше подире си искри. Те се смееха, а момиченцето ми махаше с ръка. Кое беше то?

XXII

Тази вечер, седнал в канцеларията на Агенцията, разглеждах фотографиите, които ми беше дал Мансур.

Някакъв едър мъж, седнал на едно канапе. Носи домашен халат от коприна с избродирани цветя. Между палеца и показалеца на дясната ръка — цигаре. С лявата си ръка придържа отворена книга, сложена на коляното му. Плешив е, с рошави вежди и сведени клепачи. Чете, Къс, месест нос, болезнена гънка край устата, пълно ориенталско лице като на булдог. Над него — ангелът, издялан от дърво, който бях забелязал върху корицата на журнала зад Дьониз Кудрьоз.

На втората снимка е прав, облечен в бял костюм с вталено сако, риза на райета и тъмна вратовръзка. Държи в лявата си ръка бастун с топчеста дръжка. Присвитата дясна ръка и полуотворената длан му придават изтънчен вид. Той стои вцепенен, едва ли не на връхчетата на двуцветните си обувки. Малко по-малко се отделя от снимката, оживява и аз го виждам да върви под дърветата на някакъв булевард с накуцваща походка.

XXIII

7. XI. 1965 г.

Обект: Александър Скуфи.

Роден: на 28 април 1885 г. в Александрия (Египет).

Народност: грък.

Александър Скуфи е дошъл за първи път във Франция през 1920 г.

Живял с последователно на:

ул. „Неапол“ №26 в Париж (8. район)

ул. „Берн“ № 11, в Париж (8.), в мебелиран апартамент

хотел „Чикаго“, ул. „Рим“ №99, в Париж (17.)

ул. „Рим“ №99, в Париж (17.), V етаж.

Скуфи е бил литератор, публикувал много статии в различни списания, всякакви стихове и два романа: „Мебелиран хотел при «Златната рибка»“, и „Кораб на котва“.

Изучавал е също пеене и макар че не е упражнявал професията на лиричен актьор, е гастролирал в зала „Плейел“ и в театър „Дьо ла Моне“ в Брюксел. В Париж Скуфи привлича вниманието на светските кръгове. Преценен като нежелателен, е бил предвиден дори за експулсиране.

През ноември 1924 г., когато е живеел на ул. „Неапол“ №26, е бил разпитван от полицията заради опит да прелъсти непълнолетен.

От ноември 1930 г. до септември 1931 г. е живял в хотел „Чикаго“, на ул. „Рим“ №99, в съжителство с младия Пиер Д., 20-годишен, войник от 8-ми инженерен полк във Версай. Изглежда, Скуфи е посещавал специалните барове

на Монмартър. Имал е големи доходи от имениятa, които е наследил от баща си в Египет.

Убит в гарсониерата си на ул. „Рим“ № 97. Убиецът изобщо не е бил идентифициран.

Обект: Дьо Вреде, Олег.

Отьой 54–73.

Досега се оказа невъзможно да се идентифицира личността, носеща това име.

Може да се касае за псевдоним или за чуждо име. Или пък за чуждестранен поданик, който е пребивавал за кратко време във Франция.

Телефонният номер Отьой 54–73 не е бил използван от 1952 г.

В продължение на десет години, от 1942 до 1952 г., е принадлежал на:

ГАРАЖ „КОМЕТА“

УЛ. „ФУКО“ №5, ПАРИЖ XVI Р-Н.

Гаражът е затворен от 1952 г. и скоро ще бъде заместен от жилищна сграда.

И едно писъмце, добавено към този лист, на пишеща машина:

„Ето, скъпи приятелю, всички сведения, които успях да събера. Ако имате нужда от друга информация, не се смущавайте да ми кажете. И предайте поздравите ми на Хуте.

Ваш Жан-Пиер Бернарди“.

XXIV

Но защо ли Скуфи, този едър човек с лице на булдог, блуждае в замъглената ми памет повече от всеки друг? Може би заради белия си костюм. Някакво ярко петно, както когато въртиш копчето на радиото и сред пукането и паразитните шумове се разнася музиката на оркестър или чистият тембър на някой глас…

Спомням си светлото петно, което оставяше този костюм по стълбите, и глухите и ритмични почуквалия на бастуна с топката по стъпалата. Той се спираше на всяка площадка. Срещал съм го няколко пъти, когато се качвах в апартамента на Дьониз. Виждам ясно медното перило, бежовата стена и двойните врати от тъмно дърво на апартаментите. Светлината на нощните лампи по етажите и тази глава, този благ и тъжен поглед на булдог, който изплуваше от сянката… Мисля дори, че ме поздравяваше при среща.

Едно кафене на ъгъла на улица „Рим“ и булевард „Батиньол“. През лятото терасата стига до тротоара и аз сядам на една от масите. Вечер е. Чакам Дьониз. Последните слънчеви лъчи се задържат върху фасадата и цветните стъкла на гаража там, от другата страна на улица „Рим“, до железопътната линия…

Изведнъж го виждам, че прекосява булеварда. Той е с белия си костюм и държи в дясната си ръка бастун с топка. Накуцва леко. Отдалечава се под дърветата по посока на площад „Клиши“ и аз не изпускам от очи този бял, скован силует. Той се смалява, смалява и накрая изчезва. Тогава опитвам глътка ментовка, разредена с вода, и се питам какво ли търси там. На каква ли среща отива?

Дьониз закъсняваше често. Тя работеше — сега си припомням всичко благодарение на този бял силует, който се отдалечава по булеварда, — тя работеше при един шивач на улица „Ла Боеси“, един рус, строен тип, за когото говорехме много впоследствие и който тогава започваше работа. Спомням си името му — Жак — и ако имам търпение, сигурно ще намеря и фамилното му име в старите справочници „Ботен“ в канцеларията на Хуте. Улица „Ла Боеси“…

Нощта вече падаше, когато тя идваше при мене на терасата на това кафене, но аз не се притеснявах, можех да остана още дълго пред моята разредена мента. Предпочитах да чакам на тази тераса, отколкото в апартаментчето на Дьониз наблизо. Девет часът. Той пресичаше булеварда, както обикновено. Човек би казал, че костюмът му фосфоресцира. Дьониз размени няколко думи с него една вечер под дърветата. В този ослепително бял костюм, в това сажденочерно лице на булдог, в яркозелените листа имаше нещо лятно и нереално.

Дьониз и аз поемахме в посока обратна на неговата и се движехме по булевард „Курсел“. Париж, сред който ние двамата вървяхме по онова време, беше също тъй летен и нереален, като фосфоресциращия костюм на Скуфи, Ние блуждаехме сред нощта, която се изпълваше с благоуханието на дряна, когато минавахме покрай решетъчните порти на парка „Монсо“. Съвсем малко коли. Червените и зелените светофари приплamваха напразно и сигналите им с променливи светлини бяха меки и равномерни като поклащане на палми.

Почти в края на авеню „Ош“, вляво, преди площад „Етоал“, големите прозорци на първия етаж на частния хотел, който беше принадлежал на негово сиятелство Василий Захаров, бяха винаги осветени. По-късно — или може би по същото време — аз често се качвах на първия етаж на този частен хотел; канцеларии и винаги много хора в тези канцеларии. Едни групички от хора говореха, а други въртяха трескаво телефоните. Непрестанно движение нагоре-надолу. И всичките тези хора дори не си сваляха пардесютата. Защо някои неща от миналото изникват с фотографска точност?

Вечеряхме в един ресторант на баските край авеню „Виктор Юго“. Вчера вечерта се опитах да го намеря, но не успях. А го търсих из целия квартал. Беше на ъгъла на две тихи улици, терасата му бе заслонена от саксии със зеленина и от голямото платно на щората в червено и зелено. Много хора. Чувам бръмченето на разговорите, звънтенето на чашите, виждам вътре бара от акажу, над който една продълговата фреска представя пейзаж от Сребърния бряг. Още пазя в паметта си някои лица. Едрия рус и строен тип, при когото работеше Дьониз на улица „Ла Боеси“ и който присядаше на нашата маса.

Един брюнет с мустаци, една рижа жена, друг блондин, той пък накъдрен, който се смееше непрекъснато, и за съжаление не мога да

сложа имена на тези лица… Плешивият череп на бармана, който приготвяше един коктейл, чиято тайна знаеше само той. Достатъчно би било да си спомня името на коктейла — което беше и име на ресторанта, — за да се събудят и други спомени, ала как? Като минавах снощи по тези улици, бях сигурен, че са същите, както преди, но не ги познах. Сградите не се бяха променили, нито ширината на тротоарите, но по онова време светлината беше различна и нещо друго се носеше из въздуха…

Връщахме се по същия път. Ходехме често на кино в една квартална заличка, която аз бях открил — „Роаял Вилие“ на площад „Леви“. Площадът с пейките, колоната „Морис“ и дърветата ми припомниха мястото много повече, отколкото фасадата на киното.

Ако си спомнех филмите, които бяхме гледали, щях да определя времето съвсем точно, но от тях са ми останали само смътни образи — една шейна, пързаляща се по снега. Параходна кабина, в която влиза мъж в смокинг, танцуващи силуети зад остъклена врата…

Връщахме се на улица „Рим“. Снощи вървях по нея до номер 97 и мисля, че изпитах същото чувство на безпокойство, както по онова време, като гледах решетките, железопътната линия и рекламата на „Дюбоне“ от другата й страна, покриваща цялата стена на една от сградите, и чиито цветове сигурно са избледнели оттогава.

На номер 99 хотел „Чикаго“ вече не се нарича така, но никой на рецепцията не можа да ми каже по кое време са сменили името му. Това няма никакво значение.

Номер 97 е една много широка сграда. Щом като Скуфи е живеел на петия етаж, апартаментът на Дьониз се намира отдолу, на четвъртия. Дали от дясната или от лявата страна на сградата? Откъм фасадата А има най-малко по десетина прозореца на всеки етаж, така че без съмнение те се поделят между два-три апартамента. Дълго гледах тази фасада с надеждата да позная някой балкон, формата или капаците на някой прозорец. Не, тя не ми напомняше нищо.

Също и стълбището. Парапетите не са тия, които блестят с медта си в моя спомен. Вратите на апартаментите не са от тъмно дърво. И главно в светлината на стълбищното осветление няма тази забуленост, сред която изниква тайнственото лице на булдога Скуфи. Безполезно е да разпитвам портиерската. Тя би се усъмнила и освен това портиерите се сменят, както всички неща.

Дьониз, дали тя още е живеела тук, когато Скуфи е бил убит? Едно толкова трагично събитие щеше да остави някаква следа, ако бяхме живели на долния етаж. Но в паметта ми няма никаква следа от това. Дьониз сигурно не е останала дълго на улица „Рим“ №97, може би няколко месеца. С нея ли съм живял? Или съм имал жилище някъде другаде в Париж?

Спомням си, че една нощ се прибрахме много късно. Скуфи седеше на едно стъпало на стълбището. Ръцете му бяха сплетени около топката на бастуна му, а брадичката му се подпираше на ръцете. Чертите на лицето му издаваха пълна изнемощялост, в погледа му на булдог беше запечатан израз на отчаяние. Ние се спряхме пред него. Той не ни виждаше. Искахме да го заговорим, да му помогнем да се изкачи до апартамента си, но той беше неподвижен като восъчен манекен. Осветлението угасна и остана само бялото фосфоресциращо петно на костюма му.

Всичко това трябва да е било в началото, когато аз и Дьониз току-що се бяхме запознали.

XXV

Превъртях ключа на осветлението, но вместо да напусна канцеларията на Хуте, останах няколко секунди в тъмното. После запалих отново и пак угасих. Запалих за трети път. И угасих. Това събуждаше нещо в мене — видях се как загасявам осветлението в някаква стая, голяма колкото тази, през време, което не бих могъл да определя. Всяка вечер повтарях този жест в един и същи час.

Уличната лампа на авеню „Ниел“ се отразява върху дървеното бюро и креслото на Хуте. По онова време аз също оставах неподвижен няколко мига, след като угасях светлината, сякаш ме беше страх да изляза. Имаше остъклена библиотека до стената в дъното, сива мраморна камина и огледало над нея бюро с много чекмеджета и едно канапе до прозореца, където се изтягах често, за да чета. Прозорецът гледаше към една тиха улица с дървета.

Това беше малък частен хотел, който служеше за седалище на една южноамериканска легация. Вече не си спомням като какъв разполагах с канцелария в тази легация. Един мъж и една жена, които почти не виждах, заемаха други канцеларии до моята и аз ги чувах да тракат на машина.

Приемах рядко хора, които искаха да им издам визи. Внезапно си спомних това, като ровех в кутията за бисквити, която ми даде градинарят от Валбрьоз, и разглеждах доминиканския паспорт и снимките. Но аз действувах вместо някой друг, като го заместваx в тази канцелария. Консул? Шарже д’афер? Не съм забравил, че му звънях по телефона, за да искам инструкции. Кой беше той?

И най-вече къде беше тази легация? В продължение на няколко дена пребродих шестнайсети район, защото тихата улица с дървета, която виждах в спомена си, приличаше на улиците от този квартал. Бях като търсача на кладенци, който дебне и най-малкото потрепване на своето махало. Заставах в началото на всяка улица, надявайки се, че дърветата, сградите ще накарат сърцето ми да трепне. За миг го почувствувах на кръстовището на улица „Молитор“ и улица „Мирабо“

и изпитах внезапно сигурността, че всяка вечер на излизане от легацията съм бил по тези места.

Мръкваше се. Когато минавах по коридора, водещ към стълбището, чувах тракането на пишещата машина и подавах глава през открехнатата врата. Мъжът вече го нямаше и тя оставаше самичка пред пишещата машина. Казвах й „довиждане“. Тя спираше да пише и се обръщаше. Красива брюнетка, чието тропическо лице си спомням. Тя ми казваше нещо на испански, усмихваше ми се и продължаваше работата си. След като се забавях за миг във входното антре, най-сетне се решавах да изляза.

Сигурен съм, че слизам по улица „Мирабо“, толкова права, мрачна и пуста, че ускорявам крачка и се страхувам да не ме забележат, тъй като съм единственият пешеходец. На площада по-надолу, на пресечката с авеню „Версай“, едно кафене още свети.

Понякога ми се случваше също да тръгвам по обратния път и да потъвам сред тихите улички на Отьой. Там се чувствувах в безопасност. Накрая излизах на шосето „Дьо ла Мюет“. Спомням си високите сгради по булевард „Емил Ожие“ и улицата, по която завивах вдясно. На приземния етаж един прозорец с матово стъкло, както в зъболекарските кабинети, беше винаги осветен. Дьониз ме чакаше малко по-нататък в един руски ресторант.

Споменавам често барове и ресторанти, по ако нямаше от дъжд на вятър по някоя улична табелка или светеща реклама, как ли бих могъл да се оправя?

Ресторантът продължаваше в градина, заградена от стени. През един прозоречен отвор се виждаше вътрешната зала, драпирана с червено кадифе. Биваше още светло, когато сядахме на някоя от масите в градината. Имаше един изпълнител на цитра. Звучността на този инструмент, сиянието на полуздрача в градината и уханието на листака, което идеше без съмнение от близката гора, всичко това съставляваше част от загадката и меланхолията на онуй отминало време. Опитах се да намеря руския ресторант. Напразно. Самата улица „Мирабо“ не се е променила.

Вечерите, когато оставах до по-късно в легацията, поемах пътя си по авеню „Версай“. Можех да взема метрото, но предпочитах да повървя на чист въздух. Кеят „Паси“. Мостът „Бир Хакеим“. После по авеню „Ню Йорк“, където минах онази вечер заедно с Уолдо Блънт, и

сега разбирам защо нещо трепна в сърцето ми. Без да си давам сметка, съм вървял по някогашните си стъпки. Колко ли пъти съм се движил по авеню „Ню Йорк“… Площад „Алма“, първият оазис. После дърветата и прохладата на „Кур-ла-Рен“. След като прекося площад „Конкорд“, ще съм почти до целта си. Улица „Роаял“. Завивам вдясно по улица „Сент Оноре“. Вляво е улица „Камбон“.

Никаква светлина по улица „Камбон“ с изключение на един морав отблясък, който трябва да идва от някаква витрина. Стъпките ми отекват по тротоара. Сам съм. Отново ме обзема страх, същият страх, който изпитвам всеки път, когато слизам по улица „Мирабо“, страхът, че ще ме забележат, ще ме арестуват, ще ми искат документите. Жалко ще бъде, на няколко десетки метра от целта. Да вървя до края с отмерена крачка.

Хотел „Кастилия“. Влизам през вратата. Няма никого на рецепцията. Минавам в малкия салон, колкото да си поема дъх и да избърша потта от челото си. И тази нощ избягнах опасността. Дьониз ме чака горе. Тя е единствената, която ме чака, единствената, която би се разтревожила от изчезването ми в този град.

Стая с бледозелени стени. Червените пердета са дръпнати встрани. Светлината идва от нощна лампа вляво от леглото. Долавям парфюма й, един остър аромат, и вече виждам само луничките по кожата й и бенката, която има над дясното бедро.

XXVI

Към седем часа вечерта той се връщаше със сина си от плажа и това беше времето, което му харесваше. Държеше детето за ръка или го пускаше да тича пред себе си.

Улицата беше пуста, последните слънчеви лъчи се задържаха по тротоара. Те вървяха покрай сводовете и детето всеки път се спираше пред сладкарница „При кралица Астрид“. Той гледаше витрината на книжарницата.

Онази вечер една книга на витрината привлече вниманието му. Заглавието с тъмночервени букви съдържаше думата „Кастилия“ и докато вървеше под сводовете, стискайки ръката на сина си, който се забавляваше да прескача слънчевите лъчи, набраздили тротоара, думата „Кастилия“ му припомняше един парижки хотел в предградието „Сент Оноре“.

Един ден някакъв мъж му беше определил среща в хотел „Кастилия“. Беше го срещал вече в канцелариите на авеню „Ош“ сред странните типове, които уреждаха сделки с тих глас, и човекът му беше предложил да му продаде един клипс и два диамантени браслета, защото искаше, да напусне Франция. Той му беше поверил бижутата, поставени в малко кожено куфарче, и се бяха уговорили да се срещнат отново на другия ден вечерта в хотел „Кастилия“, където живееше тоя човек.

Той си представяше рецепцията на хотела, мъничкия бар встрани и градината със зелени рамки за виещите се растения. Портиерът позвъни по телефона, за да съобщи за него, а после му каза номера на стаята.

Човекът се беше излегнал на кревата с цигара в уста. Не гълташе дима, а го издухваше нервно на цели облаци. Едър брюнет, който се беше представил предния ден на авеню „Ош“ като „бивш търговски аташе в една южноамериканска легация“. Беше му казал само малкото си име — Педро.

Така наречениият Педро беше седнал на крайчеца на леглото и му се усмихваше стеснително. Кой знае защо, той изпитваше симпатия към този Педро, без да го познава. Дори в хотелската стая той чувствуваше, че него го преследват. Подаде му веднага плика с парите. Предната вечер беше успял да продаде бижутата с голяма печалба. „Ето — каза му той, — сложил съм ви половината от печалбата.“ Педро му благодари и сложи плика в чекмеджето на нощното шкафче.

В този миг забеляза, че една от вратичките на гардероба срещу леглото беше открехната. Няколко рокли и едно кожено палто висяха на закачалки. Значи, така наречениият Педро живееше там с жена. Помисли си отново, че положението на тази жена и на Педро трябва да е несигурно.

Педро пак се беше излегнал на кревата и пушеше нова цигара. Изглежда, му се доверяваше, тъй като каза:

— Все по-рядко се осмелявам да излизам по улиците… Даже беше добавил:

— Има дни, когато толкова се страхувам, че не мърдам от леглото…

След толкова години той чуваше пак двете изречения, произнесени с глух глас от Педро. Не знаеше какво да му отговори. Измъкна се с някаква обща забележка, нещо като: „Живеем в странно време.“

Тогава Педро му каза внезапно:

— Мисля, че намерих начин да напусна Франция… С пари всичко е възможно…

Той си спомняше, че съвсем ситни снежинки — почти като капчици дъжд — кръжаха зад стъклата на прозореца. И падащият сняг, нощта отвън, оскъдната стая го караха да се задушава. Беше ли все още възможно да се избяга някъде, та дори и с пари?

— Да — промълви Педро… — Има един начин да мина в Португалия… През Швейцария…

Думата Португалия веднага му припомни зеления океан, слънцето, един чадър и някаква портокалова напитка, която се пие със сламка. А ако някой ден — си беше казал — се срещнем отново, тоя Педро и аз, през лятото в някое кафене в Лисабон или Ещорил? С небрежен жест щяха да натискат сифона на някоя бутилка с газирана вода… Колко далечна щеше да им изглежда тази стаичка в хотел

„Кастилия“ със снега, тъмнината, злокобната парижка зима, сделките, които е трябвало да правят, за да се измъкнат… Той напусна стаята, като каза на тоя Педро: „Успех.“

Какво ли е станало с Педро? Искаше му се този човек, когото беше срещнал много отдавна само два пъти, да е също така спокоен и щастлив, като него, в тая лятна вечер, с едно дете, прескачащо последните отблясъци на слънцето по тротоара.

XXVII

Скъпи Ги, благодари ви за писмото. Много съм щастлив в Ница. Намерих старата руска църква на ул. „Лоншан“, където баба ми често ме водеше. Това беше по времето, когато се зараждаше пристрастието ми към тениса, като гледах как играе шведският крал Густав… В Ница всеки уличен ъгъл ми напомня детството.

В руската църква, за която става дума, има една стая, опасана от остъклени библиотеки. Насред стаята — голяма маса, която прилича на билярд, и стари кресла. Там баба ми ходеше да взима всяка сряда по няколко книги и аз винаги я придружавах.

Книгите са от края на XIX век. Впрочем мястото е съхранило очарованието на читалните от оная епоха. Аз прекарвам там дълги часове в четене на руски, който бях позабравил.

Край църквата се простира сенчеста градина с големи палми и евкалипти. Сред тази тропическа растителност се извисява една бреза с посребрена кора. Предполагам, че са я посадили тука, да ни напомня за нашата далечна Русия.

Ще ви призная, скъпи Ги, че аз кандидатствувам упорито за библиотекарско място. Ако се уреди, както се надявам, ще бъда щастлив да ви посрещна в един кът от моето детство.

След много превратности {не посмях да кажа на свещеника, че съм упражнявал професията на частен детектив) се завръщам при изворите. Вие бяхте прав, като ми казвахте, че не бъдещето, а миналото е съществено в моя живот.

За това, дето ме питате, мисля, че е най-добре да се обърнете към службата „В интерес на семействата“. Така

че вече писах на Дьо Сверт, който ми се струва предразположен да отговори на въпросите ви. Той ще ви изпрати сведенията много бърже.

Ваш Хуте

П.С. По повод на така наречения Олег дьо Вреде, когото досега не можехме да идентифицираме, имам да ви съобщя добра вест: ще получите със следващата поща едно писмо, което ще ви даде сведения. Попитах наслуки няколко стари представители на руската колония в Ница, като мислех, че името Вреде има руско (или пък балтийско) звучене, и за късмет попаднах на една г-жа Каган, у която това име събуди спомени. Лоши спомени впрочем, които тя би предпочела да изличи от паметта си, но ми обеща да ви пише, за да ви извести всичко, което знае.

XXVIII

Обект: КУДРЬОЗ, Дьониз, Ивет.

Родена в: Париж на 21 декември 1917 г., от Пол Кудрьоз и Анриет, по баща Богаерц.

Поданство: френско.

Омъжена на 3 април 1939 г. в кметството на XVII район за Джими Педро Стерн, роден на 30 септември 1912 г. в Солун (Гърция), по народност грък.

Г-ца Кудрьоз е пребивавала последователно на:

крайбрежен булевард „Аустерлиц“ № 9 в Париж (13. р.)

ул. „Рим“ № 97 в Париж (17. р.)

Хотел „Кастилия“, ул. „Камбон“, в Париж (8. р.)

ул. „Камбасерес“ №10, Б в Париж (8. р.)

Г-ца Кудрьоз е позирала за модни снимки под името Мют.

После е работила при шивача Ж.-Ф. на ул. „Ла Боеси“ №32 като манекен; след това се е свързала с някой си Ван Ален, холандски поданик, който е основал през април 1941 г. модна къща на ул. „Опера“ №6 в Париж (9. р.). Къщата е просъществувала малко и е затворена през януари 1945 г.

Г-ца Кудрьоз е изчезнала по време на опит за нелегално преминаване на френско-швейцарската граница през февруари 1943 г. Анкетите, проведени в Межев (Горна Савоя) и Анмас (Горна Савоя), не дадоха никакъв резултат.

XXIX

Обект: Стерн, Джими, Педро.

Роден в: Солун (Гърция), на 30 септември 1912 г., син на Джордж Стерн и Джувия Сарано.

Поданство: гръцко.

Оженен на 3 април 1939 г. в кметството на XVII район за Дьониз Ивет Кудрьоз, французойка по народност.

Не е известно къде е пребивавал във Франция г-н Стерн.

Само един фиш от февруари 1939 г. сочи, че някой си г-н Джими Педро Стерн е живеел по това време в:

хотел „Линкълн“, ул. „Байар“ № 24 в Париж (8. р.)

Това впрочем е адресът, фигуриращ в кметството на XVII район върху свидетелството за брак.

Хотел „Линкълн“ вече не съществува. Във фиша на хотела има следната бележка:

Име: Стерн, Джими, Педро.

Адрес: Улица „Тъмните магазинчета“ № 2, Рим (Италия).

Занятие: търговски посредник.

Г-н Джими Стерн е изчезнал през 1940 г.

XXX

Обект: МакЕвой, Педро.

Беше много трудно да издирим сведения за г-н Педро МакЕвой както в Префектурата на полицията, така и в Общи справки.

Съобщиха ни, че някой си Педро МакЕвой, доминикански поданик на работа в доминиканската легация в Париж, е живеел през декември 1940 г. на ул. „Жулиен Потен“ № 9 в Ньойи (Сена). После следите му се губят.

По всяка вероятност г-н Педро МакЕвой е напуснал Франция преди войната.

Възможно е също така да се касае за човек, използвал псевдоним и фалшиви документи, както се правеше често по онова време.

XXXI

Беше рождения ден на Дьониз. Зимна вечер, в която падащият над Париж сняг се превръщаше на кал. Хората нахълтваха в метрото и вървяха забързани. Витрините на предградието „Сент Оноре“ блестяха. Наближаваше Коледа.

Влязох при един бижутер (виждам отново главата му). Беше с брада и носеше очила с леко оцветени стъкла. Купих пръстен за Дьониз. Когато излязох от магазина, снегът продължаваше да вали. Уплаших се, че Дьониз няма да дойде на срещата, и за първи път си помислих, че можем да се изгубим в този град, сред всичките тези сенки, които вървяха забързани.

Но вече не си спомням дали оная вечер се наричах Джими или Педро, Стерн или МакЕвой.

XXXII

Валпараисо. Тя стои права до стъклото на задната платформа на трамвая, притисната сред тълпата пътници, между един човечец с тъмни очила и една кестенява жена с глава на мумия, ухаеща на теменужен парфюм.

Скоро почти всички ще слязат на спирката на площад „Ечаурен“ и тя ще може да седне. Тя идва само два пъти седмично във Валпараисо за курсовете, защото живее на хълмовете, в квартал „Серо Алегре“. Там държи една къща под наем, където е организирала своя курс по танци.

Не съжалява, че е напуснала Париж след счупването на глезена си преди пет години, когато е разбрала, че няма да може да танцува повече. Тогава е решила да замине, да прекъсне всички връзки с предишния си живот. А защо Валпараисо? Защото там тя познаваше някого, един бивш танцьор от балета на Куевас.

Тя не възнамерява да се връща в Европа. Ще остане тук във високия квартал, ще води курсовете си и накрая ще забрави своите стари снимки по стените от времето, когато е била в ротата на полковник Базил.

Рядко си спомня за живота преди катастрофата. Всичко е объркано в главата й. Обърква имената, датите, местата. Обаче един спомен се повтаря периодически, два пъти в седмицата в един и същи час, на едно и също място — един спомен, по-ясен от другите.

Това е в мига, когато трамваят спира, както тази вечер, в подножието на авеню „Ерасурис“. Това авеню, засенено от дървета, което се изкачва под лек наклон, й напомня улица „Жуи ан Жозас“, където живееше като дете. Тя вижда отново къщата на ъгъла с улица „Доктор Кюрзен“, плачещата върба, бялата бариера, протестантския храм отсреща, а долу, в ниското, хотелчето „Робии Худ“. Спомня си за една неделя, различна от другите. Кръстницата й беше дошла да я види.

Не знае нищо за тази жена с изключение на името ѝ — Дьониз. Имаше кола с гюрук. Оная неделя я придружаваше един кестеняв мъж. Тримата отидоха да ядат сладолед и караха лодка, а вечерта, тръгвайки от Версай, за да я заведат на „Жуи ан Жозас“, се спряха пред един панаир. Тя се беше качила с кръстницата си Дьониз на една количка в „Луна парк“, кестенявият мъж ги гледаше.

Искаше да знае нещо повече. Точно как са се казвали двамата? Къде са живеели? Какво е станало с тях оттогава? Ето въпросите, които си задаваше тя, докато трамваят се изкачваше по авеню „Ерасурис“ към квартал „Серо Алегре“.

XXXIII

Онази вечер бях седнал на една от масите в бар-бакалничката, където за първи път ме беше завел Хуте. Намираше се на авеню „Ниед“, точно срещу Агенцията. Един тезгях и екзотични продукти по лавиците: чайове, локуми, конфитюр от рози, балтийска херинга. Заведението се посещаваше от бивши жокеи, които си споделяха спомени, като показваха нащърбени снимки с коне, отдавна изгорени в екарисажа.

Двама души приказваха тихо на бара. Единият от тях беше облечен в кафяво палто, което му стигаше почти до глезените. Беше дребен, както повечето от клиентите. Той се извърна, без съмнение, за да погледне колко е часът на циферблата на стенния часовник над входната врата, и погледът му се спря върху мене.

Лицето му силно пребледня. Той ме гледаше със зяпнала уста и облещени очи. Приближи се бавно до мене, като се мръщеше. Спря се до моята маса.

— Педро…

Той опипа плата на сакото ми на височината на мускула.

— Педро, ти ли си?

Колебаех се какво да му отговоря. Това го смути.

— Извинете — каза той. — Вие не сте ли Педро МакЕвой?

— Да — отвърнах рязко. — Защо?

— Педро, ти… ти не ме ли позна?

— Не.

Той седна срещу мене.

— Педро… Аз съм… Андре Уилдмер…

Беше силно развълнуван. Хвана ме за ръката.

— Андре Уилдмер… Жокеят… Не си ли спомняш за мене?

— Извинете — казах му аз. — Имам сривове в паметта. Кога сме се познавали?

— Ами нали знаеш… с Фреди…

Това име ме прободе като електрическа искра. Жокей. Бившият градинар от Валбрьоз ми беше говорил за някакъв жокей.

— Странно — рекох. — Един човек ми говори за вас… Във Валбрьоз…

Очите му се замъглиха. От алкохола ли? Или от вълнение?

— Хайде де, Педро… Не си ли спомняш, когато отивахме във Валбрьоз с Фреди?

— Не много добре. Точно така, градинарят от Валбрьоз ми говори…

— Педро… ама значи… ама ти си жив?

Той ми стискаше много силно ръката. Чак ме болеше.

— Да. Защо?

— Ти… ти в Париж ли си?

— Да. Защо?

Гледаше ме ужасен. Не можеше да повярва, че съм жив. Какво толкова се беше случило? Искаше ми се да узная, но очевидно той не смееше да засегне този въпрос направо.

— Аз… аз живея в Живерни… в Оаза — каза ми той. — Идвам рядко в Париж… Искаш ли да пийнеш нещо, Педро?

— Едно „Мари Бризар“ — отвърнах.

— Добре, аз също.

Той сам наля бавно от ликьора в чашите ни и аз останах с впечатлението, че иска да спечели време.

— Педро… Какво се случи?

— Кога?

Той изпи чашата си на един дъх.

— Когато се опитахте да минете швейцарската граница с Дьониз…

Какво можех да му отговоря?

— Повече не се обадихте. Фреди много се безпокоеше… Напълни отново чашата си.

— Ние помислихме, че сте се загубили из снеговете…

— Не е трябвало да се безпокоите — отвърнах.

— Ами Дьониз?

Повдигнах рамене.

— Спомняте ли си добре за Дьониз? — запитах го аз.

— Ама как не, Педро, разбира се… И освен това защо ми говориш на вие?

— Прощавай, драги. От известно време нещо не върви. Опитвам се да си спомня за онова време… Но всичко ми е като в мъгла…

— Разбирам. Всичко това беше отдавна… Спомняш ли си сватбата на Фреди?

Той се усмихваше.

— Не много добре.

— В Ница… Когато се ожени за Гей…

— Гей Орлова ли?

— Разбира се, че за Гей Орлова… За коя друга да се ожени?

Не изглеждаше никак доволен от констатацията, че тази женитба не ми припомня бог знае какво.

— В Ница… В руската църква… Църковен брак… без граждански…

— Каква руска църква?

— Една руска църквичка е градина…

Дали не е тази, която ми описваше Хуте в писмото си? Понякога има тайнствени съвпадения.

— Ама, разбира се — казах му аз, — разбира се… Руската църквичка на улица „Лоншан“ с градината и енорийската библиотека…

— Е, спомняш ли си? Бяхме четирима свидетели… Държахме коронite над главите на Фреди и Гей…

— Четирима свидетели ли?

— Ами да… ти, аз, дядото на Гей…

— Старият Георгиадзе ли?…

— Той… Георгиадзе…

Снимката, на която бях заедно с Гей Орлова и стария Георгиадзе, сигурно е била направена по този случаи. Щях да му я покажа.

— А четвъртият свидетел беше твоят приятел Рубироса.

— Кой?

— Твоят приятел Рубироса… Порфирио… Доминиканският дипломат…

Той се усмихваше при спомена за този Порфирио Рубироса. Доминикански дипломат. Може би съм работил за него в тази легация.

— После отидохме у стария Георгиадзе…

Представях си как крачим по обед по един булевард в Ница, ограден от ясени. Беше слънчево.

— И Дьониз ли беше там?

Той вдигна рамене.

— Разбира се… Ти наистина не си спомняш вече нищо… И седмината вървяхме безгрижно — жокеят, Дьониз, аз, Гей Орлова и Фреди, Рубироса и старият Георгиадзе. Носехме бели костюми.

— Георгиадзе живееше в сградата на ъгъла до градивната „Елзас и Лотарингия“.

Палми, които се извисяват високо в небето. Деца, които се пързалят на тобоган. Бялата фасада на сградата с щора от оранжево платно. Смеховете ни по стълбището.

— За да отпразнуваме сватбата, вечерта твоят приятел Рубироса ни заведе да вечеряме в „Райски кът“. Спомняш ли си?

Той въздъхна, сякаш беше направил голямо усилие. Той вглеждаше изтощен от припомняното на деня, когато Фреди и Гей Орлова бяха сключили църковен брак, слънчев и безгрижен ден, който без съмнение е бил един от най-хубавите мигове на младостта ни.

— Общо взето — казах му аз, — ние с теб се познаваме много отдавна…

— Да… Но най-напред се запознах с Фреди. Бях жокей на дядо му… За жалост, това не трая дълго… Старият загуби всичко…

— А Гей Орлова?… Знаеш, ли…

— Да, знам… Живеех съвсем близо до нея… На улица „Аликан“…

Голямата сграда и прозорците, откъдето Гей Орлова сигурно е имала много хубав изглед към хиподрума на „Отьой“. Първият й мъж Уолдо Блънт ми беше казал, че тя се е самоубила, защото се е страхувала да остарее. Предполагам, че тя често е гледала надбягванията от своя прозорец. Всеки ден, и то по няколко пъти следобед, десетина коня се понасят, препускат по хиподрума и се сблъскват в препятствията. Ония, които ги преодолеят, ще се появяват още няколко месеца, а после и те ще изчезнат като другите. Непрекъснато трябват нови коне, които на свой ред ще бъдат заместени. И всеки път същият този устрем накрая бива прекършен. Подобна гледка не може да не предизвиква меланхолия и униние, и може би защото е живеела край Хиподрума, Гей Орлова… Искаше ми

се да попитам Андре Уилдмер какво мисли за това. Той трябваше да е наясно. Беше жокей.

— Това е много тъжно — каза ми той. — Гей беше хубаво момиче.

Той се наведе и приближи лицето си до моето. Беше червендалест и сипаничав и имаше кафяви очи. Един белег прорязваше дясната му буза чак до върха на брадичката. Косите му бяха кестеняви, с изключение на един бял кичур, стърчащ над челото.

— А ти, Педро…

Но аз не го оставих да довърши изречението.

— Познаваше ли ме, когато живеех на улица „Жулиен Потен“ в Ньойи? — попитах наслуки, защото бях запомнил адреса от фиша на Педро МакЕвой.

— Когато живееше у Рубироса ли?… Разбира се…

Пак този Рубироса.

— Често идвахме с Фреди… Всяка вечер правехме гуляи всяка вечер.

Той избухна в смях.

— Твоят приятел Рубироса викаше оркестри… чак до шест сутринта.

— Спомняш ли си двете песни, които той ни свиреше на китара?

— Не.

— „Орехът“ и „Ти ме научи“ най-вече „Ти ме научи“…

Той изсвирука няколко тона от песента — Е?

— Да, да… Започвам да си спомням — казах аз.

— Доставиха ми доминикански паспорт… Не ми свърши работа.

— Бил ли си при мене в легацията? — попитах.

— Да. Когато ми даде доминиканския паспорт.

— Така и не разбрах какво по дяволите съм търсил в тази легация…

— И аз не зная… Един ден ти ми каза, че си бил нещо като секретар на Рубироса и това било добро прикритие за тебе. Тъжно е, че Руби загина при тази катастрофа с колата…

Да, тъжно е. Още един свидетел, когото не бих могъл вече да разпитам.

— Кажи ми, Педро… Кое беше истинското ти име? Това ме е интересувало. Фреди ми разправяше, че не се казваш Педро

МакЕвой… А Руби ти бил осигурил фалшиви документи…

— Истинското ми име ли? Много бих искал да го узная. И аз се усмихвах, за да може той да приеме това за шега.

— Фреди го знаеше, тъй като вие сте се познавали още в гимназията… Ушите ми хванаха мазоли да слушам вашите истории от гимназията на Луиза…

— Коя гимназия?

— На Луиза… Знаеш много добре… Не се прави на идиот. Когато баща ти дошъл да ви вземе двамата с колата… Отстъпил волана на Фреди, който още нямал книжка… Това сте ми го разправяли поне сто пъти…

Той клатеше глава. Значи, имал съм баща, който, е идвал да ме взима от „гимназията на Луиза“. Интересна подробност.

— Ами ти? — попитах го аз. — Още ли се занимаваш с коне?

— Намерих място за учител по езда в един манеж в Живерни…

Тонът му беше станал сериозен и това ме впечатли.

— Знаеш добре, че откакто ми се случи онова падане, всичко ми потръгна назад…

Какво падане? Не смеех да го попитам…

— Когато ви придружих в Межев, тебе, Дьониз, Фреди и Гей, вече не вървеше добре… Бях изгубил треньорското си място… Намериха ми лесното, защото бях англичанин… Те искаха само французи…

Англичанин ли? Ами да. Той говореше с лек акцент, който едва бях забелязал дотогава. Сърцето ми заби ускорено, когато произнесе думата Межев.

— Не беше ли странно хрумване това пътуване до Межев? — престраших се аз.

— Защо да е странно хрумване? Нямахме друг избор…

— Мислиш ли?

— Това беше сигурно място… Париж ставаше твърде опасен…

— Наистина ли го мислиш?

— Ама, Педро, спомни си… Правеха проверки все по-често и по-често… Аз бях англичанин… Фреди имаше английски паспорт…

— Английски ли?

— Ами да… Семейството на Фреди беше от остров Маврций… А пък ти, и твоето положение не беше от най-блестящите… А нашите

мними доминикански паспорти в действителност не можеха да ни предпазят… Спомни си… Дори твоят приятел Рубироса…

Не чух края на изречението. Мисля, че гласът му се изгуби. Той отпи глътка питие и в този миг влязоха четирима души, редовни посетители, все бивши жокеи. Познах ги, често бях слушал разговорите им. Един от тях все още носеше стар брич за езда и сако от еленова кожа, зацапано на много места. Потупаха Уилдмер по рамото. Говореха едновременно, смееха се и вдигаха голяма олелия. Уилдмер не ми ги представи. Те седнаха на столчетата при бара и продължиха да разговарят на много висок глас.

— Педро…

Уилдмер се наведе към мене. Лицето му беше само на няколко сантиметра от моето. Мръщеше се, сякаш щеше да направи свръхчовешко усилие, за да произнесе няколко думи.

— Педро… Какво стана с Дьониз, когато се опитахте да минете границата?

— Не знам вече — отвърнах.

Той ме изгледа втренчено. Сигурно беше малко пиян.

— Педро… Преди да тръгнете, аз ти казах, че не трябва да се доверяваш на оня тип…

— Кой тип?

— Оня тип, който искаше да ни преведе в Швейцария… Руснакът с глава на жиголо…

Беше поруменял. Отпи глътка от питието.

— Спомни си… Казах ти, че не трябва да слушаш също и другия… Треньора по ски…

— Какъв треньор по ски?

— Оня, дето щеше да ви служи за свръзка… Знаеш много добре… Оня Боб какъв беше… Боб Бесон… Защо тръгнахте?… Добре си бяхте с нас в хижата…

Какво да му отвърна? Поклатих глава. Той изпразни чашата си на един дъх.

— Боб Бесон ли се казваше? — попитах го аз.

— Да. Боб Бесон…

— А руснакът?

Той се намръщи.

— Не помня вече…

Вниманието му отслабваше. Беше направил огромно усилие да говори за миналото с мене и се беше изчерпал. Така изтощеният плувец, след като е подал за последен път глава над водата, се оставя да потъне бавно. Пък и не му бях помогнал много в това припомняне.

Той стана и отиде при другите. Възвръщаше си навиците. Чух го да казва на висок глас мнението си за едно надбягване, което се беше състояло следобед във Венсен. Оня, дето носеше панталон за езда, поръча по едно питие. Уилдмер си беше възвърнал гласа и беше толкова разпален, така встрастен, че забравяше да си запали цигарата. Тя висеше, залепена в ъгълчето на устните му. Ако сега се изправех пред него, нямаше да ме познае. На излизане му казах довиждане и му махнах с ръка, но той не ми обърна внимание. Беше погълнат от разговора.

XXXIV

Виши. Една американска кола спира до оградата на „Парка на изворите“ край хотел „Дьо ла Пе“. Каросерията и е опръскана с кал. Двама мъже и една жена слизат от нея и се отправят към входа на хотела. Двамата мъже са лошо избръснати и единият от тях, по-едрият, прикрепя жената под ръка. Пред хотела върху редица плетени столове спят хора, поклащайки глава, без да се смущават от юлското слънце, което припича.

В хола тримата с труд си проправят път до рецепцията. Трябва да заобикалят кресла и дори походни легла, върху които са натръшкани други спящи хора, някои от тях във военна униформа. Групи от по пет, десет души се трупат в дъното на салона, викат се помежду си и врявата от разговорите им е още по-потискаща от душната жега навън. Най-сетне те се добират до рецепцията и единият от мъжете, по-едрият, подава на портиера трите паспорта. Двата са паспорти на легацията на Доминиканската република в Париж, единият е на името на Порфирио Рубироса, а другият на Педро МакЕвой. Третият е френски паспорт на името на Дьониз Ивет Кудрьоз.

Портиерът, с лице, мокро от потта, която се стича по брадичката му, им връща с изтощен жест трите паспорта. Не, вече няма нито една свободна хотелска стая в целия Виши „пред вид обстоятелствата“… В краен случай може да се качат два фотьойла в една пералня или да се сложат в някоя тоалетна на приземния етаж… Гласът му е заглушен от бъркотията на разговорите, които се носят около тях, от металическия трясък на асансьорната врата, звъненето на телефона и призивите, идещи от един високоговорител, сложен над бюрото на рецепцията.

Двамата мъже и жената излизат от хотела с малко залитаща походка. Някак внезапно небето се е покрило със сивкаво-виолетови облаци. Те пресичат „Парка на изворите“. По тревните площи, под покритите ходници стоят още по-плътни, отколкото в хола на хотела, тълпи, задръстили павираните алеи. Всички говорят помежду си на висок глас, някои сновят от група на група, други се уединяват по

двама-трима на някоя пейка или по железните столове на парка, преди да се присъединят към другите… Човек би помислил, че се намира в огромен училищен двор, където чакат с нетърпение биенето на звънеца, което ще сложи край на това оживление и на бръмченето, което се усилва от минута на минута и става оглушително. Но звънецът не бие.

Едрият брюнет продължава да прикрепя жената за ръка, а другият е свалил сакото си. Те вървят и по пътя им ги блъскат хора, които тичат нагоре-надолу в търсене на някого или на групата, която са напуснали за миг, а тя се е разпаднала и членовете й са били погълнати от други групи.

Тримата излизат пред терасата на кафене „Реставрация“. Терасата е претъпкана, но за късмет петима души напускат една маса и двамата мъже и жената се строполясват върху плетените столове. Малко замаяни, те гледат по посока към казиното.

Някаква пара е покрила целия парк, пара като от турска баня, и сводестите клонаци я задържат и я карат да се отлага. Тя влиза в гърлото, овлажнява групите, стоящи пред казиното, заглушава шума от приказките им. На една съседна маса някаква старица избухва в ридания и все повтаря, че границата е затворена в Андай.

Главата на жената тупва върху рамото на едрия брюнет. Тя затваря очи. Заспива като дете. Двамата мъже си разменят усмивка. После отново гледат групите пред казиното.

Пада пороен дъжд. Порой, довян от мусона. Пронизва гъстия листак на ясените и кестените. Долу се блъскат, за да се подслонят под стъкления свод на казиното, докато останалите напускат бързешком терасата и влизат вътре в кафенето, един през друг.

Само двамата мъже и жената не помръдват, защото чадърът на тяхната маса ги предпазва от дъжда. Жената продължава да спи, подпряла буза на рамото на едрия брюнет, който гледа пред себе си с празен поглед, докато спътникът му си свирука разсеяно испанската песничка „Ти ме научи“.

XXXV

От прозореца се виждаше голяма морава, покрай която минаваше чакълеста алея. Тя стигаше под лек наклон до постройката, до която се намирах и която ме беше накарала да си спомня за белите хотели по бреговете на Средиземноморието. Но когато изкачих стъпалата пред входа, очите ми се спряха върху надписа със сребърни букви, украсяващ входната врата: „Гимназия на Луиза и Албани“.

Долу, в края на моравата, има игрище за тенис. Вдясно — редица брези и празен басейн. Трамплинът беше полуразрушен.

Гласът му ме настигна през прозореца.

— Ами да… Съжалявам, господине… Цялата архива на гимназията изгоря… Всичко без изключение…

Около шейсетгодишен мъж, който носеше очила със светли рогови рамки и вълнено сако.

— И при всички случаи г-жа Жаншмид нямаше да даде разрешение… Тя не иска да чуе вече нито дума за гимназията на Луиза след смъртта на мъжа си…

— Няма ля старя снимки на класовете? — попитах аз.

— Не, господине. Казвам ви, че всичко изгоря…

— Дълго ли сте работили тука?

— Последните две години на гимназията на Луиза. После директорът ни, г-н Жаншмид, умря… Но гимназията вече не беше предишната…

Той гледаше замислен през прозореца.

— Като бивш ученик бих искал да открия някои спомени — казах му аз.

— Разбирам. За нещастие…

— Какво ще стане с гимназията?

— Ами ще продадат всичко на търг.

И е небрежен жест той заличи моравата, тенис кортовете и басейна.

— Искате ли да видите за последен път спалните и класните стаи?

— Няма смисъл.

Той измъкна една лула от джоба на сакото си и я захапа. Продължаваше да стои на отворения прозорец.

— А за какво служеше дървената постройка вляво?

— За съблекалня, господине. Там се преобличаха за физкултура…

— А, да…

Той си пълнеше лулата.

— Всичко съм забравил… Носихме ли униформа?

— Не, господине. Само за вечеря и когато излизахте, синята куртка беше задължителна.

Приближих се до прозореца. Почти долепих челото си до стъклото. Долу, пред бялата сграда, имаше нещо като площадче, покрито с чакъл, където вече никнеше бурен. Виждах двама ни, Фреди и себе си, в сините куртки. Опитвах се да си представя как е изглеждал онзи човек, който е дошъл да ни вземе един почивен ден и който е слязъл от някаква кола, вървял е към нас и е бил моят баща.

XXXVI

„Г-жа Е. Каган
Ница, 22 ноември 1965 г.
ул. «Пикардия» № 22
Ница

Пиша Ви по настояване на г-н Хуте, за да ви кажа всичко, което зная за така наречения Олег дьо Вреде, макар че ми е неприятно да възкресявам този лош спомен.

Един ден влязох в руския ресторант «При Аркадий» на ул. «Франсоа I», държан от някакъв руснак, чието име вече не си спомням. Ресторантът беше скромен, нямаше много хора. Управителят, един преждевременно състарен човек със страдалчески вид, стоеше при масата с мезетата — това трябва да е било някъде към 37-ма година.

Забелязах присъствието на един млад човек на двадесетина години, който се чувствуваше като у дома си в ресторанта. Беше много добре облечен, костюмът, ризата му и т.н. бяха безупречни. Външността му беше фрапираща — жизнена сила, яркосини дръпнати очи, ослепителна усмивка и непрекъснато засмян. Но зад всичко това — животинска хитрост.

Беше ми съсед по маса. Втория път, когато дойдох на това място, той ми каза, като посочи управителя на ресторанта:

— Вярвате ли, че съм син на този господин? — с презрение към клетия старец, който наистина му беше баща.

После ми показа един браслет, на който беше гравирано името му: «Луи дьо Вреде, граф дьо Монпанзие» (в ресторанта му казваха Олег, руско име). Попитах го къде е майка му. Каза ми, че е умряла. Попитах го къде е могла да срещне един Монпанзие (по всяка вероятност младши клон на Орлеанската династия). Той отвърна: «В Сибир.»

Това бяха измишльотини. Разбрах, че той беше нехранимайко, който се оставя да го поддържат хора от двата пола. На въпроса ми с какво се занимава отвърна, че свири на пиано. Сетне започна да изброява всичките си светски познанства — че херцогиня Д’Юзес му се покланяла, че бил на «ти» с Уиндзорския херцог… Усетих, че в приказките му имаше и истина, и лъжа. Светските хора сигурно се подлъгваха по «името» му, по усмивката му, по ледената му, но безспорна любезност.

През войната — мисля, че е било през 41–42 година — бях на плажа на «Жуан ле Пен», когато видях, че се задава така нареченият Олег дьо Вреде, както винаги във форма и смееш се шумно. Каза ми, че са го пленили и някакъв висш немски офицер се грижел за него. Сега бил за няколко дена у покровителката си, г-жа вдовицата Анри Дюверноа, и добави: «Но тя е голяма скръндза, не ми дава пари.»

Съобщи ми, че се връща в Париж, «за да работи с немците». Какво? — попитах го аз. «Ще им продавам коли.»

Повече не съм го виждала и не зная какво е станало с него. Ето, драги господине, всичко, което мога да ви кажа за този индивид.

С почит:
Е. Каган“

XXXVII

Сега ми е достатъчно да затворя очи. Събитията, предшествуващи заминаването ни за Межев, се възвръщат откъслечно в съзнанието ми. Големите осветени прозорци на бившия хотел на Захаров, авеню „Ош“, несвързаните изречения на Уилдмер, имената, като това пурпурно искрящо име на Рубироса, или другото, по-бледо, на Олег дьо Вреде, както и други неосезаеми детайли — дори гласът на Уилдмер, дрезгав и едва доловим — всичко това е моята нишка на Ариадна.

Предния ден към края на следобеда се намирах точно на авеню „Ош“, на първия етаж на бившия хотел на Захаров. Много хора. Както обикновено, не си сваляха пардесютата. Аз бях по костюм. Прекосих главното помещение, където съгледах петнадесетина души, прави край телефоните или седнали по кожените кресла, да обсъждат работите си, и се мушнах в една малка канцелария, като затворих вратата след себе си. Човекът, когото трябваше да срещна, беше вече там. Той ме поведе към единия ъгъл на стаята и ние седнахме на две кресла, отделени с ниска масичка. Там оставих луидорите, завити във вестник. Той ми подаде няколко пачки банкноти, шито не си направих труда да преброя, а ги напъхах в джоба си. Той пък не се интересуваше от скъпоценностите. Излязохме заедно от канцеларията, после от голямото помещение, където в шума от разговорите и в снованието на всичките тези хора по пардесюта имаше нещо обезпокоително. На тротоара ми даде адреса на някаква евентуална купувачка на бижута, живееща до площад „Малеро“, и ми поръча да й кажа, че ме изпраща той. Валеше сняг, но реших да отида пеша. В началото ние с Дьониз често минавахме по този път. Но времената се бяха променили. Снегът валеше и аз трудно разпознавах булеварда с оголените му дървета и черните фасади на сградите. Вместо уханието на дрян покрай оградата на парка „Монсо“ се долавяше миризмата на мокра земя и на гнило.

Приземен етаж в дъното на една сляпа уличка, от тези, които се наричат „сквер“. Стаята, където ме прие, не беше мебелирана. Само

един диван, на който седнахме, и телефон върху дивана. Около четиридесетгодишна жена, рижа и нервна. Телефонът звънеше непрекъснато, но тя не отговаряше винаги, а когато отговаряше, си отбелязваше това, което й казваха, в някакво тефтерче. Показах й бижутата. Щях да й отстъпя клипса и диамантения браслет на половин цена, при условие че ми платеше веднага в брой. Тя прие.

Навън, докато вървях към спирката на метрото „Курсел“, си помислих за младия мъж, който беше дошъл в стаята ни в хотел „Кастилия“ преди няколко месеца. Беше продал много бързо сапфира и двете брошки и ми предлагаше любезно да си разделим печалбата. Човек със сърце. Бях му се доверил малко, като споделих плановете си за заминаване и дори страха си, който понякога ми пречеше да излизам. Той ми бе казал, че живеем в странно време.

По-късно отидох да потърся Дьониз на улица „Едуард VII“, в апартамента, където нейният холандски приятел Ван Ален беше открил модната си къща: тя се намираше на първия етаж на една сграда, точно над „Сентра“. Спомням си това, защото ние с Дьониз често посещавахме този бар заради залата в подземието, откъдето можеше да се изчезне през една друга врата. Мисля, че познавах, всички обществени места и всички сгради в Париж, които имаха по два изхода.

В малката модна къща цареше оживление, както на авеню „Ош“, даже още по-трескаво, може би. Ван Ален подготвяше лятната си колекция и тези усилия, този оптимизъм ме изненадваха, защото аз се питах дали щеше да има други лета. Той пробваше на едно кестеняво момиче рокля от лека бяла материя, а в това време другите манекени влизаха и излизаха от кабините. Няколко души разговаряха около едно бюро в стил „Луи XV“, където се въргаляха скици и парчета плат. Дьониз приказваше в един от ъглите на салона с една руса жена на петдесетина години и с един младеж с кестеняви къдрави коси. Намесих се в разговора. Двамата заминаваха за Лазурния бряг. Не се чувахме в общата врява. Разнасяха чаши с шампанско, без да се знае точно защо.

Аз и Дьониз си проправихме път до входното антре. Ван Ален ни придружаваше. И сега виждам светлосините му очи и усмивката му,

когато мушна глава през открехнатата врата и ни изпрати въздушна целувка, пожелавайки ни успех.

За последен път минахме с Дьониз по улица „Камбасерес“. Бяхме си стегнали багажа, един куфар и две кожени чанти стояха пред голямата маса в дъното на хола. Дьониз затвори капаците и дръпна завесите. Сложи капака на шевната машина и махна парчето бяло платно, забодено върху бюста на манекена. Аз си помислих за вечерите, които бяхме преживели тук. Тя работеше по кройки, които й даваше Ван Ален, или шиеше на машината, а аз, изтегнат върху канапето, четях книга с мемоари или някой детективски роман от поредицата „Маски“, които тя толкова обичаше. Тези вечери бяха единствените мигове на отдих, които познавах, единствените мигове, когато можех да храня илюзията, че водим нормален живот в един мирен свят.

Отворих куфара и мушнах пачките банкноти под пуловерите и ризите в някакъв чифт обувки. Дьониз проверяваше една от пътните чанти, за да види дали не е забравила нещо. Отидох през коридора в стаята. Не запалих лампата и застанах на прозореца. Снегът продължаваше да вали. Дежурният полицай на отсрещния тротоар стоеше в будката, която бяха поставили преди няколко дена за зимата. Друг полицай, идваш от площад „Сосе“, се запъти със забързани крачки към будката. Той стискаше ръката на колегата си, подаваше му термоса и двамата пиеха поред от чашката.

Дьониз влезе. Застана до мене при прозореца. Тя беше с кожено палто и се притисна към мене. Миришеше на остър парфюм. Под коженото палто беше по шемизета. Озовахме се на леглото, върху което беше останал само дюшекът.

На Лионската гара Гей Орлова и Фреди ни чакаха в началото на перона. На една количка край тях бяха натрупани всичките им куфари. Гей Орлова носеше тоалетно куфарче. Фреди разговаряше с носача и го беше почерпил с цигара. Дьониз и Гей Орлова говореха помежду си и Дьониз я питаше дали вилата, наета от Фреди, ще бъде достатъчно голяма за всички ни. Гарата беше тъмна с изключение на перона,

където се намирахме, окъпан в жълта светлина. Уилдмер се присъедини към нас в палто от камилска вълна, което, както винаги, му стигаше до прасците. На челото си беше нахлупил мека шапка. Вкарахме багажа си в съответните спални купета. Чакахме да съобщят за тръгването отвън, пред вагона. Гей Орлова беше познала някого измежду пътуващите с този влак, но Фреди й беше наредил да не говори с никого и да не привлича вниманието върху нас.

Останах известно време с Дьониз и Гей Орлова в тяхното купе. Щората на прозореца беше спусната наполовина и като се наведях, виждах през стъклото, че прекосяваме предградията. Продължаваше да вали сняг. Целунах Дьониз и Гей Орлова и се върнах в купето си, където Фреди вече се беше настанил. Скоро Уилдмер дойде да ни види. За сега той беше сам в едно купе и се надяваше, че никой няма да дойде до края на пътуването. Той сериозно се страхуваше да не го познаят, защото мнозина бяха виждали снимката му във вестниците за конен спорт преди няколко години, по времето на неговото произшествие на хиподрума в Отьой. Ние се опитвахме да го успокоим, като му казвахме, че лицата на жокеите бързо се забравят.

Фреди и аз се излегнахме върху леглата си. Влакът беше набрал скорост. Оставихме запалени нощните лампички. Фреди пушеше нервно. Безпокоеше се малко от евентуални проверки. Аз също, но се опитвах да прикрия това. Фреди, Гей Орлова, Уилдмер и аз имахме доминикански паспорти благодарение на Рубироса, но не можехме да разчитаме напълно на тяхната сигурност. Самият Руби ми го беше казал. Бяхме зависими от който и да е полицай или от някой по-придирчив кондуктор. Само Дьониз не рискуваше нищо. Тя беше истинска французойка.

Влакът спря за първи път. Дижон. Гласът на високоговорителя беше приглушен от снега. Чухме някой да върви по коридора. Отваряха вратата на някакво купе. Може би влизаха при Уилдмер. Фреди и аз избухнахме в нервен смях.

Влакът остана половин час на гарата в Шалон сюр Сон. Фреди беше заспал и аз угасих лампата на купето. Не знам защо, но се чувствувах по-спокоен на тъмно.

Опитах се да мисля за друго, да не обръщам внимание на стъпките, отекващи в коридора. На перона говореха хора и аз долавях някои думи от разговора им. Трябва да бяха под нашия прозорец. Един от тях кашляше и храчеше. Друг си свирукаше. Отмереният шум на преминаващ влак заглуши гласовете им.

Внезапно вратата се отвори и силуетът на някакъв човек в пардесю се открои на светлината в коридора. Той освети купето от горе до долу с електрическия си фенер, за да провери колко души бяхме. Фреди се събуди, подскачайки.

— Документите ви…

Ние му подадохме доминиканските си паспорти. Той ги прегледа небрежно и после ги подаде на някого до себе си, когото не виждахме зад отворената врата. Затворих очи. Те размениха няколко думи шепнешком. Човекът влезе в купето. Държеше паспортите ни в ръка.

— Дипломати ли сте?

— Да — отвърнах машинално.

След няколко секунди си спомних, че Рубироса ни беше дал дипломатически паспорти. Без да добави нито дума, той ни върна паспортите и затвори вратата.

Ние сдържахме дишането си в тъмното. Останахме смълчани, докато влакът тръгна. Чух Фреди да се смее. Той запали лампата.

— Да видим ли останалите? — каза ми той.

Не бяха проверили купето на Дьониз и на Гей Орлова. После при нас дойде със сериозно лице Уилдмер. Още трепереше. И него го бяха питали дали не е „доминикански дипломат“, когато им показал паспорта си, и той не посмял да отговори от страх да не би сред цивилните полицаи и кондуктори да има някой любител на конните надбягвания, който да го познае.

Влакът се провираше през заснежена местност. Колко мил и дружелюбен беше пейзажът. Изпитвах някакво опиянение и увереност, които никога преди това не бях усещал, като гледах заспалите къщи.

Беше още нощ, когато пристигнахме в Саланш. Един рейс и една голяма черна кола стояха пред гарата. Фреди, Уилдмер и аз носехме куфарите, а двама мъже се грижеха за тоалетното куфарче на Гей Орлова. Бяхме десетина пътници, които щяхме да се качим в рейса за Межев, и шофьорът и двамата носачи товареха куфарите отзад, когато един рус мъж се приближи до Гей Орлова, същият, когото тя беше забелязала на Лионската гара предната вечер. Размениха няколко думи на френски. По-късно тя ни обясни, че й бил бегъл познат, някакъв руснак на име Кирил. Той посочи големия черен автомобил, на чийто волан чакаше някой, и предложи да ни откара в Межев. Но Фреди отклони тази покана, като каза, че предпочита да вземе рейса.

Валеше сняг. Рейсът напредваше бавно, а черната кола ни следваше. Движехме се по стръмен път и каросерията на рейса дрънчеше при всяка смяна на скоростите. Питах се дали няма да закъсаме още преди Межев. Но има ли значение? Докато нощта отстъпваше място на белезникава пухкава мъгла, през която едва се различаваха клоните на боровете, аз си казвах, че никой няма да дойде да ни търси тук. Не рискувахме нищо. Малко по малко ставахме невидими. Даже градските ни дрехи, които биха могли да привлекат нечие внимание — червеното палто на Уилдмер и синята му мека шапка, мантото на Гей от леопардова кожа, пуловерът на Фреди от камилска вълна, зеленият му шал и големите му черно-бели туристически обуща, — се разтапяха в мъглата. Кой знае, може би накрая щяхме да се изпарим? Може би щяхме да станем на пара, която покрива стъклата, тази упорита пара, която не може да се изтрие с ръка. Как ли се оправяше шофьорът? Дьониз беше заспала и главата й се подрусваше върху рамото ми.

Рейсът спря на площада пред кметството. Фреди нареди да натоварят багажа ни на една шейна, която чакаше там, а ние отидохме да пийнем по нещо топло в една сладкарница-чайна до църквата. Току-що бяха отворили и жената, която ни обслужи, изглеждаше изненадана от ранното ни посещение. Или може би от акцента на Гей Орлова и от градското ни облекло? Уилдмер се удивляваше на всичко. Той още не познаваше планината, нито зимните спортове. С чело, опряно в стъклото, и зяпнала уста той гледаше снега, който валеше над паметника на загиналите и над кметството в Межев. Разпитваше

жената как действуват въжените линии и дали може да се запише в ски школата.

Хижата се наричаше „Южен кръст“. Беше голяма, изградена от тъмно дърво, със зелени капаци. Мисля, че Фреди я беше взел под наем от някой от парижките си приятели. Тя се извисяваше над един от завоите на някакъв път, но не се виждаше от пътя, защото я закриваше верига от борове. До нея се стигаше, като от пътя се хващаше една лъкатушна пътека. Пътеката продължаваше нанякъде, но никога не полюбопитствувах да узная накъде. Нашата стая беше на първия етаж и от прозореца над боровете се откриваше гледка към цялото село Межев. Бях се научил да разпознавам при хубаво време камбанарията на черквата, жълтото петно на някакъв хотел в подножието на Рошбрюн, автогарата и съвсем в дъното пързалката и гробището. Стаята на Фреди и Гей Орлова беше на приземния етаж до дневната, а за да се стигне до стаята на Уилдмер, трябваше да се слезе още един етаж, защото тя се намираше отдолу и прозорчето й, кръгло като финестрина, беше на височина на земята. Но самият Уилдмер беше избрал да се настани там — в бърлогата си, както се изразяваше.

В началото не напускахме хижата. Играехме непрекъснато на карти в дневната. Спомням си много добре тази стая. Вълнена черга. Кожено канапе, над което имаше лавица за книги. Ниска маса. Два прозореца, които гледаха към някакъв балкон. Една жена, която живее наблизо, се беше заела с покупките в Межев. Дьониз четеше криминални романи, които намираше на лавицата. Аз също, Фреди си пускаше брада, а Гей Орлова ни правеше всяка вечер борш. Уилдмер беше поискал да му носят редовно от селото „Париж спорт“, който той четеше, сгушен в „бърлогата“ си. Един следобед, докато играехме бридж, той се появи със смръщено лице, размахвайки вестника. Някакъв хроникьор припомняше най-съществените събития в конния спорт през последните шест години и между другото казваше: „Сензационното произшествие с английския жокей Андре Уилдмер в Отьой“. Няколко снимки илюстрираха статията, а сред тях и една мъничка снимка на Уилдмер, по-дребна от пощенска марка. И това го

влудяваше — да не би някой на гарата в Саланш или в сладкарницата до църквата в Межев да го познае. Да не би жената, която ни носеше провизии и се занимаваше по малко с домакинството, да разпознае в него „английския жокей Андре Уилдмер“. Та нали една седмица преди заминаването ни му бяха позвънили у тях, на улица „Аликан“. Един приглушен глас му беше казал: „Ало… Още ли си в Париж, Уилдмер?“ После се беше изхилил и затворил телефона.

Напразно му повтаряхме да не се бои от нищо, тъй като беше „доминикански поданик“, но той беше много изнервен.

Една нощ, към три часа сутринта, Фреди затропа силно по вратата на „бърлогата“ на Уилдмер, като крещеше: „Ние знаем, че сте тук, Андре Уилдмер… Ние знаем, че сте английският жокей Андре Уилдмер… Излезте веднага…“

Уилдмер не оцени шегата и в продължение на два дена не проговори на Фреди. Като се изключи този незначителен инцидент, през първите дни в хижата цареше пълно спокойствие.

Но малко по малко Фреди и Гей Орлова се умориха от монотонността на нашето ежедневие. Уилдмер пък, въпреки страховете си да не познаят в него „английския жокей“, въртеше на празни обороти. Той беше спортист, не бе привикнал на бездействие.

Фреди и Гей Орлова срещнаха „свои хора“ по време на разходките си до Межев. Изглежда, мнозина „свои“ бяха дошли като нас да се подслонят тук. Срещаха се, организираха „празненства“. Долавяхме ехото им чрез Фреди, Гей Орлова и Уилдмер, които не закъсняха да се присъединят към този нощен живот. Аз бях недоверчив. Предпочитах да оставам в хижата с Дьониз.

Случваше ни се все пак да слизаме в селото. Излизахме от хижата към десет часа сутринта и вървяхме по пътя, край който бяха пръснати параклиси. Понякога влизахме в някой от тях и Дьониз запалваше свещ. Някои бяха затворени. Крачехме бавно, за да не се подхлъзнем по снега.

По-надолу едно каменно разпятие се издигаше над нещо като кръстовище, откъдето започваше един много стръмен път. Докъм

средата му бяха направили дървени стъпала, но снегът ги бе покрил. Вървях пред Дьониз, така че да мога да я задържа, ако се подхлъзнеше. В подножието на пътя беше селото. Ние поемахме по главната улица към площада с кметството и минавахме пред хотел „Монблан“. Малко по-нататък, на десния тротоар, се извисяваше сивкавата бетонна сграда на пощата. Изпращахме писма до приятелите на Дьониз — Леон, Елен, която ни беше отстъпила апартамента си на улица „Камбасерес“… Бях драснал няколко реда на Рубироса, за да му кажа, че сме пристигнали успешно благодарение на неговите паспорти, и го съветвах да дойде при нас, защото последния път, когато се видяхме в легацията, той ми каза, че има намерение да „духне“. Изпратих му адреса ни.

Изкачвахме се към Рошбрюн. От хотелите покрай пътя излизаха групи деца, заобиколени от възпитателки в морскосини зимни екипи. Те носеха ски или кънки на рамо. От няколко месеца бяха реквизирали хотелите на станцията за най-бедните дена от големите градове. Преди да завием, гледахме отдалече как хората се тълпят пред гишето на въжената линия.

Ако се тръгнеше по стръмния път сред боровете над хижа „Южен кръст“, се стигаше до ниска едноетажна къща. Там живееше жената, която ни правеше покупките. Мъжът й имаше няколко крави. В отсъствие на собствениците той беше пазач на „Южен кръст“ и беше пригодил в къщата си, в една голяма стая с маси, нещо като бар и зала за билярд. Един следобед се качихме с Дьониз да искаме мляко от този човек. Той не беше много любезен с нас, но като видя билярда, Дьониз го попита дали може да поиграе. Отначало изглеждаше изненадан, но после се поотпусна. Каза й да идва да играе, когато поиска.

Ходехме често вечер, след като Фреди, Гей Орлова и Уилдмер ни напускаха, за да се включат в живота на Межев. Те ни предлагаха да се присъединим към тях в „Екип“ или в някаква хижа на „приятелско събиране“, но ние предпочитахме да се качваме горе. Жорж — така се казваше мъжът — и жена му ни чакаха. Мисля, че ни обичаха. Играехме на билярд с него и двама-трима негови приятели. Дьониз беше най-добра. Виждам я отново, крехка, с билярдната щека в ръка, виждам милото и азиатско лице, светлите й очи, кестенявите и коси с

медни отблясъци, които се спускаха на кичури до кръста… Носеше стар червен пуловер, зает от Фреди.

Бъбрехме до късно с Жорж и жена му. Жорж ни казваше, че сигурно ще има суматоха в близките дни и проверки на самоличността, защото мнозина от хората, които бяха в Межев на курорт, правеха гуляи и привличаха вниманието върху себе си. Ние не сме приличали на другите. Жена му и той щели да се заемат с нас в случай на неприятност…

Дьониз сподели с мене, че Жорж й напомня за баща й. Често палехме огън. Часовете минаваха приятно и сърдечно и ние се чувствувахме като сред свои.

Понякога оставахме сами в „Южен кръст“, когато другите бяха излезли. Хижата ни принадлежеше. Иска ми се да преживея отново светлите нощи, когато съзерцавахме селото долу, което се открояваше така ясно върху снега, че човек би го оприличил на миниатюрно село, на една от ония играчки, които излагат по витрините за Коледа. Тези нощи всичко изглеждаше просто и успокояващо и ние мечтаехме за бъдещето. Щяхме да се установим тук, децата ни щяха да ходят в селското училище, лятото щеше да идва със звъна от хлопатарите на минаващите стада… Щяхме да водим щастлив и спокоен живот.

Други нощи валеше и ме обземаше някакво чувство на задушаване. Никога нямаше да можем да се измъкнем с Дьониз. Бяхме пленници сред тази долина и лека-полека снегът щеше да ни затрупа. Няма нищо по-обезсърчително от планините, преграждащи хоризонта. Завладяваше ме панически страх. Тогава отварях остъклената врата и ние излизахме на балкона. Вдишвах мразовития въздух, ухаещ на бор. И вече не се страхувах. Напротив, изпитвах някакво равнодушие, някаква ведра тъга, които се излъчваха от гледката. А вътре <в нас? Ехото от нашите действия и нашия живот ми изглеждаше приглушено от тази вата, падаща на леки парцали край нас, върху камбанарията на църквата, върху пързалката и гробището, върху тъмната черта на пътя, прорязващ долината.

А после Гей Орлова и Фреди започнаха да канят вечер гости в хижата. Уилдмер не се боеше вече, че ще го познаят и беше станал душата на компанията. Идваха ненадейно към полунощ по десетина души, а често и повече, и веселбата, започнала в някоя друга хижа, се разгаряше отново. Ние с Дьониз ги избягвахме, но Фреди толкова мило настояваше да останем, че понякога се съгласявахме.

Още виждам, макар и смътно, някои лица. Един пъргав брюнет, който предлагаше на всекиго партия покер и сновеше с една кола с люксембургски номер; някой си Андре-Карл, блондин е червеи пуловер и със загоряло от ските лице; някакъв здравеняк, пристегнат в черно кадифе — в спомена ми той кръжи непрекъснато като едър бръмбар… Спортен тип хубавици, сред които една Жаклин и една г-жа Кампан.

Случваше се в разгара на забавлението внезапно да угасят осветлението в дневната, или пък някоя двойка да се уедини в една от стаите.

Най-сетне и този Кирил, когото Гей Орлова беше срещнала на гарата в Саланш и който ни беше предложил да използваме колата му. Руснак, женен за французойка, много красива жена. Мисля, че търгуваше с бои и алуминий. Често звънеше по телефона от хижата до Париж и аз повтарях на Фреди, че тия обаждания ще привлекат вниманието върху нас, но Фреди и Уилдмер бяха зарязали всякакво благоразумие.

Една вечер Кирил и жена му доведоха в хижата Боб Бесон и някой си Олег дьо Вреде. Бесон беше треньор по ски и много знаменитости му бяха били клиенти. Скачаше от трамплин и лицето му беше набраздено с белези от лоши падания. Накуцваше леко. Дребен кестеняв мъж, родом от Межев. Пиеше, но това не му пречеше да е на ските от осем часа сутринта. Освен треньорската работа заемаше длъжност в службата по снабдяването и по този повод разполагаше с кола с черен ауспух, която бях забелязал при пристигането ни в Саланш. Вреде, млад руснак, когото Гей Орлова вече беше срещала в Париж, често гостуваше в Межев. Изглежда, живееше ден за ден от покупко-продажба на автомобилни гуми и

резервни части, защото той също телефонираше до Париж от хижата и винаги го чувах да се обажда на някакъв тайнствен гараж „Комета“.

Защо ли оная вечер завързах разговор с Вреде? Може би защото имаше приятна външност. Погледът му беше прям, а видът му — радостно наивен. Смееше се без повод. Рядко внимателен, той непрекъснато питаше събеседника си дали се чувствува добре, дали не иска чашка алкохол, дали не предпочита да седне на това канапе, отколкото на този стол, дали е спал добре през нощта… Даваше си вид, че поглъща думите ти с широко отворени очи и набърчено чело, сякаш произнасяш пророчество.

Беше разбрал какво е нашето положение и много бързо ме попита дали възнамеряваме да останем дълго време „сред тези планини“. Когато му отвърнах, че нямаме избор, той ми заяви с тих глас, че знае начин за нелегално преминаване на швейцарската граница. Дали това ме интересувало?

Поколебах се за миг и му казах да. Той поясни, че трябвало да се наброят по 50 000 франка на човек и че Бесон бил в течение. Той и Бесон се нагърбвали да ни отведат до едно място, близко до границата, където един опитен човек на техните приятели щял да ги смени. Така били превели в Швейцария десетина души, чиито имена той ми споменаваше. Имал съм време да размисля. Заминавал за Париж, но щял да се върне идната седмица. И той ми даде един телефонен номер в Париж — Отьой 54–73, на който можех да го намеря, ако взема бързо решение.

Говорих с Гей Орлова, Фреди и Уилдмер. Гей Орлова се изненада, че Вреде се занимава с преминаване на границата, защото тя го познаваше само като лекомислен младеж, преживяващ от сделки. Фреди мислеше, че е безполезно да напускаме Фракция, тъй като нашите доминикански паспорти ни пазели. Уилдмер пък намираше, че Вреде има „мутра на жиголо“, но той не понасяше главно Бесон. Твърдеше, че белезите по лицето на Бесон били фалшиви и че той сам се гримирал така всяка сутрин. Спортно съперничество ли? Не, той

наистина не можеше да понася Бесон и го наричаше „Кутията фиде“. Дьониз намираше Вреде симпатичен.

Решихме се много бързо. Поради снега. От една седмица не спираше да вали. Отново изпитвах това чувство на задушаване, което ми бе познато вече от Париж. Казах си, че ако останех по-дълго тук, щяхме да попаднем в клопка. Обясних го и на Дьониз.

Вреде се върна на следващата седмица. Ние се споразумяхме и уговорихме преминаването на границата с него и с Бесон. Никога Вреде не ми беше изглеждал толкова сърдечен и достоен за доверие. Приятелското му потупване по рамото, светлите му очи, белите му зъби, усърдието му — всичко това ми харесваше, макар че Гей Орлова често ми беше казвала на смях, че човек трябва да внимава с руснаци и поляци.

Онази сутрин бяхме стегнали багажа с Дьониз много рано. Другите още спяха и ние не пожелахме да ги будим. Драснах няколко думи на Фреди.

Те ни чакаха край пътя в черната кола на Бесон, същата, която вече бях видял в Саланш. Вреде беше на волана, а Бесон седеше до него. Аз отворих сам багажника на колата, за да натоваря багажа, и после седнахме с Дьониз на задната седалка. Не проговорихме през целия път. Вреде изглеждаше нервен.

Валеше сняг. Вреде шофираше бавно. Движехме се по тесни планински пътища. Пътуването трая два часа.

Точно в момента, когато Вреде спря колата и ми поиска парите, ме обзе смътно предчувствие. Подадох му пачките банкноти. Той ги преброи, после се обърна към нас и ми се усмихна. Каза, че сега ще се разделим, като предпазна мярка, преди да прекосим границата. Аз щях да тръгна с Бесон, а той с Дьониз и с багажа. Щяхме да се съберем след един час у техните приятели оттатък… Той все се усмихваше. Странна усмивка, която още виждам в сънищата си.

Слязох от колата с Бесон. Дьониз седна отпред до Вреде. Аз я гледах и отново някакво предчувствие ме прободе в сърцето. Искаше ми се да отворя вратата и да я накарам да слезе. Щяхме да тръгнем

двамата. Но си казах, че съм недоверчив по природа и си внушавам какво ли не. Дьониз изглеждаше спокойна и в добро настроение. Тя ми изпрати въздушна целувка.

Оная сутрин тя беше облечена с кожено палто, жакардов пуловер и клин, който й беше дал Фреди. Беше на 26 години, имаше кестеняви коси, зелени очи и беше висока 1,65 м. Нямахме много багаж — две кожени чанти и едно тъмнокафяво куфарче.

Вреде, все така усмихнат, включи мотора. Махнах с ръка на Дьониз, която навеждаше глава през свареното стъкло. Проследих с поглед отдалечаващата се кола. Тя беше станала само една черна точка в ниското.

Закрачих подир Бесон. Наблюдавах гърба му и следите от стъпките му в снега. Внезапно той ми каза, че ще отиде на разузнаване, защото приближавахме границата. Настояваше да го почакам.

След десетина минути разбрах, че няма да се върне. Защо бях привлякъл Дьониз в тази клопка? Опитвах се да пропъдя мисълта, че Вреде щеше да изостави и нея и от нас нямаше да остане нищо.

Снегът валеше безспир. Продължавах да вървя, като търсех напразно ориентир. Вървях в продължение на часове. Накрая легнах в снега. Навсякъде около мене се простираше безкрайна белота.

XXXVIII

Слязох от влака в Саланш. Беше слънчево. На гаровия площад чакаше автобус със запален мотор. Единственото такси беше гарирано до тротоара. Качих се в него.

— До Межев — казах на шофьора.

Той потегли. Около шейсетгодишен мъж с прошарени коси, облечен в канадка с проскубана кожена яка. Смучеше бонбон или някакво хапче.

— Хубаво временце, а? — каза ми той.

— А, да…

Гледах през прозореца и се опитвах да позная пътя, по който се движехме, но незаснежен, той не приличаше на някогашния. Слънчевите петна по боровете и поляните, сводестите гъсталаци над пътя, всичките тези нюанси на зеленото ме изненадваха.

— Не мога да позная пейзажа — рекох на шофьора.

— Идвали ли сте вече тука?

— Да, много отдавна… и имаше сняг…

— Не е същото, когато има сняг…

Извади от джоба си кръгла металическа кутийка и ми я подаде.

— Искате ли една „Валда“?

— Благодаря.

Той също взе едно драже.

— Оставих цигарите преди седмица… Докторът ми препоръча да смуча „Валда“… Вие не пушите ли?

— Аз също ги отказах… Кажете ми… Вие от Межев ли сте?

— Да, господине.

— Познавах едни хора в Межев… Ще ми се да узная какво е станало с тях… Познавах например един тип, който се казваше Боб Бесон…

Той забави и се обърна към мене.

— Робер ти? Треньорът по ски?

— Да.

Той поклати глава.

— Бяхме съученици.

— Какво е станало с него?

— Умря. Уби се, като скачаше от трамплина преди няколко години.

— Ами…

— Том можеше да направи нещо по-добро… но… Познавахте ли го?

— Не много добре.

— Робер беше навирил нос от млад, заради клиентите му…

Той отвори металическата кутийка и глътна едно драже.

— Умря на място… както скачаше…

Автобусът ни следваше на двайсетина метра. Светлосин автобус.

— Той нали имаше един приятел руснак? — попитах.

— Руснак ли? Бесон, приятел на руснак?

Той не разбираше какво исках да кажа.

— Знаете ли, в същност Бесон не беше интересен тип. Той имаше калпав характер…

Разбрах, че няма да каже нищо друго за Бесон.

— Да знаете една хижа в Межев, която се казва „Южен кръст“?

— „Южен кръст“ ли?… Има много хижи, които са се наричали така…

Протегна ми отново кутията с дражетата и аз си взех едно.

— Хижата беше над един път — казах аз.

— Кой път?

Е да, кой път? Този, който виждах в спомените си, приличаше на всеки друг планински път. Как да го намеря? И може би хижата не съществуваше вече. А даже и да съществуваше…

Наведох се към шофьора. Брадичката ми се допря до яката на канадката му.

— Откарайте ме на гарата в Саланш — казах му аз.

Той се извърна към мене. Изглеждаше изненадан.

— Както желаете, господине.

XXXIX

Обект: ХАУЪРД ДЬО ЛУС. Алфред Жан.

Роден е: Пор-Луи (о-в Маврициий), на 30 юли 1912 г. от Хауърд дьо Лус, Жозеф Симети и от Луиз, по баща Фукро.

Народност: английска (и американска).

Г-н Хауърд дьо Лус е пребивавал последователно в:

замъка Сен-Лазар във Валбрьоз (Орна)

Ул. „Рейнуар“ №23 в Париж (16 р-н)

Хотел „Шатобриан“, ул. „Дю Сирк“ №18 в Париж (8 р-н)

авеню „Монтен“ №53, в Париж (8 р-н)

авеню „Маршал Лиотей“ №25 в Париж (16 р-н)

Г-н Хауърд дьо Лус, Алфред Жан не е имал точно установена професия в Париж.

Между 1934 и 1939 г. се е посветил на издирване и покупка на стари мебели за сметка на един грък, пребиваващ във Франция, на име Джими Стерн, и във връзка с това е направил дълго пътуване в Съединените щати, откъдето е родом баба му.

Макар че произхожда от френско семейство от о-в Маврициий, изглежда, че г-н Хауърд дьо Лус се е ползвал от двойно поданство — английско и американско.

През 1950 г. г-н Хауърд дьо Лус е напуснал Франция, за да се установи в Полинезия, на остров Падипи, близо до Бора-Бора.

Към този фиш беше прибавено следното писъмце: „Скъпи господине, моля да ме извините за закъснението, с което Ви изпращам сведенията, с които разполагаме относно г-н Хауърд дьо Лус. Много трудно беше да ги

издирим: г-н Хауърд дьо Лус не е оставил следи в нашите служби, бидейки британски (или американски) поданик.

Сърдечни поздрави на Вас и на Хуте.

Ж.П. Бериарди“

XL

„Скъпи Хуте, напускам Париж идната седмица, за да ида на един остров в Тихия океан, където се надявам да намеря един човек, който ще ми даде сведения за моя живот. Става дума за приятел от младежките години.

Досега всичко ми изглеждаше толкова хаотично, така разпокъсано… Припомнях си внезапно откъслеци, отломки ох нещо в хода на моите издирвания… Но в края на краищата може би такъв е животът…

Дали в същност става дума за моя живот? Или за живота на някой друг, в който съм се промъкнал аз? Ще ви пиша оттам.

Надявам се, че сте добре в Ница и сте получили библиотекарското място, което толкова желаехте в този кът, който е свързан с детството ви.“

XLI

Отьой 54-73: ГАРАЖ „КОМЕТА“, ул. „Фуко“ №5, Париж, 16 р.

XLII

Улица, която излиза на кея преди градините на Трокадеро, и ми се стори, че на тази улица живееше Уолдо Блънт, американският пианист, когото придружих до дома му и който е бил първият мъж на Гей Орлова.

Гаражът трябва да е затворен отдавна, ако се съди по голямата ръждясала врата. Върху сивата стена над нея още можеше да се прочете, макар че сините букви бяха полуизличени: гараж „Комета“.

На първия етаж вдясно — прозорец, чиято оранжева щора висеше. Прозорец на някаква стая или на канцелария? Дали руснакът се е намирал в тази стая, когато му телефонирах от Межев на Отьой 54-73? С какво се е занимавал той в гараж „Комета“? И как да узная? Всичко изглеждаше толкова далечно пред тази изоставена постройка…

Направих полукръг и останах за няколко мига на кея. Гледах преминаващите моли и светлините от другата страна на Сена, близо до „Марсово поле“. Може би нещичко от моя живот все още съществуваше там, в някое апартаментче край градините, някой човек, който ме беше познавал и още си спомняше за мене.

XLIII

Някаква жена стои на един от прозорците на приземния етаж на ъгъла на улица „Рюд“ и улица „Сайгон“. Слънчево е и децата играят на футбол на тротоара малко по-надолу. Децата викат непрекъснато „Педро“, защото едно от тях се казва така и те му викат по време на играта. И това „Педро“, подето от звънките гласчета, отеква по странен начин из улицата.

От прозореца тя не вижда децата. Педро. Тя познаваше едного, който се наричаше така, много отдавна. Опитва се да си спомни кога, докато до нея достигат виковете, смеховете и приглушеният звук на топката, която отскача от стената. Ами да. Това беше по времето, когато тя беше манекен у Алекс Мага. Беше се запознала с една Дьониз, блондинка с малко азиатско лице, която също работеше в тоя бранш. Бяха се харесали веднага.

Тази Дьониз живееше с един мъж, който се казваше Педро. Южноамериканец, без съмнение. Спомняше си със сигурност, че тоя Педро работеше в някаква легация. Едър, кестеняв мъж, чието лице тя си спомняше твърде отчетливо. Би могла да го познае даже и сега, но той сигурно е поостарял.

Една вечер те бяха дошли двамата у нея тук, на улица „Сайгон“. Беше поканила неколцина приятели. Японския артист и жена му с кораловорусите коси, които живееха съвсем наблизо, на улица „Шалгрен“, кестенявата Евелина, с която се беше запознала у Алекс Маги, придружена от един блед младеж, и още някой, но беше забравила кой, и Жан-Клод, белгиеца, дето я ухажваше… Вечерята беше много весела. Беше си помислила, че Дьониз и Педро са хубава двойка.

Едно от децата улавя топката във въздуха, притиска я до гърдите си и побягва от другите. Тя ги вижда как преминават тичешком под прозореца й. Момчето с топката стига задъхано до авеню „Ла Гранд арме“. Пресича авенюто, все така притиснало топката. Другите не смеят да го последват и го гледат неподвижни как бяга по отсрещния

тротоар. То подкарва футбола с крак. Слънцето заблестяла по никелираните части на витрините на магазините за велосипеди, наредени един до друг по булеварда.

То е забравило останалите. Тича съвсем само̀ с футбола и, дриблирайки, поема вдясно, по улица „Анатол дьо ла Форж“.

XLIV

Опрях чело във финестрината. Двама души се разхождаха, бъбрейки на мостика, а пълната луна придаваше пепеляв цвят на лицата им. Накрая се облакътиха на фалшборда.

Не можех да спя, макар че вълнението ми беше затихнало. Разглеждах една по една нашите снимки — на Дьониз. Фреди и Гей Орлова — и те губеха малко по малко от реалността си, колкото повече параходът напредваше по своя курс. Дали са съществували някога? Сещах се какво ми бяха казали за дейността на Фреди в Америка. Той е бил „довереник на Джон Джилбърт.“. Тези думи възбуждаха у мене следната представа: двама мъже, вървящи един до друг сред английския парк на някаква вила, покрай тенис корт, покрит с окапали листа и скършени клопки, по-едрият от двамата — Фреди, — наведен към другия, който говори с тих глас и несъмнено е Джон Джилбърт.

По-късно чух боричкане, гласове из смях из коридорите на парахода. Караха се за някакъв тромпет, с който да изсвирят първите топове на „До моята блондинка“. Вратата на съседната кабина се хлопна. Вътре бяха неколцина. Чуха се отново смехове, звънтене на чаши, които се чукаха, учестено дишане, тих и продължителен стон…

Някой бродеше из коридорите, дрънчейки със звънче и повтаряйки с крехко детско гласче, че сме минали отвъд екватора.

XV

Долу се рояха крайбрежните светлини и отначало изглеждаше, сякаш се рееха из въздуха, преди да се разбере, че се нижат покрай някакъв бряг. Откроявaше се някаква планина от тъмносиня коприна. След преминаването на кораловия риф водите бяха спокойни. Влизахме в пристанището на Папеете.

XLVI

Упътиха ме към някой си Фрибург. Той живеел от 30 години на Бора-Бора и снимал документални филми за островите в Тихия океан, които обикновено показвал в Париж, в зала „Плейел“. Бил един от най-добрите познавачи на Океания.

Не се наложи дори да му показвам снимката на Фреди. Беше го срещал няколко пъти, слизайки на остров Падини. Описваше ми го като близо двуметров човек, който никога не напускал острова си, или пък сам на корабчето си, една шхуна, правел дълги пътувания из атолите на Туамоту, та дори чак до Маркизките острови.

Фрибург ми предложи да ме закара на остров Падипи. Качихме се на нещо като риболовна лодка. Придружаваше ни един дебел маорец, който не се отделяше от Фрибург. Мисля, че живееха заедно. Странна двойка бяха този дребен човечец с походка на бивш шеф на скаути, облечен в протрит голф и риза и носещ очила с металически рамки, и едрият маорец с бакърена кожа. Той беше облечен с таитянска поличка и нещо като корсаж от светлосин памук. По време на пътуването ми разказа с нежен глас на юноша как на времето играл футбол с Ален Жербо.

XLVII

На острова тръгнахме по една алея, покрита с трева и оградена с кокосови палми и хлебни дървета. От време на време бяла стена на височината на гърдите отбелязваше края на някоя градина, сред която се издигаше по една къта — все едни и същи — с веранда и ламаринен покрив, боядисан в зелено.

Излязохме на една голяма ливада, оградена с бодлива тел. Отляво се намираха няколко хангара, сред които една бежово-розова постройка на два етажа. Фрибург ми обясни, че това било старо летище, построено от американците по време на войната в Тихия океан, а сега тук живеел Фреди.

Влязохме в двуетажната постройка. На приземния етаж имаше стая с едно легло, мрежа против комари, бюро и плетен стол. През една врата се влизаше в стаичка, пригодена за баня.

Стаите на първия и на втория етаж бяха празни и на прозорците липсваха стъкла. По коридорите — опадала мазилка. На една от стените бяха оставили военна карта на Южния Пасифик.

Върнахме се в стаята, която трябва да беше на Фреди. Птици с кафяви пера се шмугваха през открехнатия прозорец и кацаха нагъсто върху леглото, по бюрото и етажерката за книги до вратата. Те приждаха все по-многобройни, Фрибург ми каза, че това били косове от Молукските острови и че те изкълвавали всичко — хартията, дървото и даже степите на къщите.

Някакъв човек влезе в стаята. Беше с таитянска поличка и с бяла брада. Каза нещо на едрия маорец, който следваше Фрибург като сянка, а той превеждаше, като се поклащаше лекичко. Преди петнайсетина дена шхуната, с която Фреди искал да направи обиколка чак до Маркизките острови, заседнала при кораловия риф на острова, но Фреди не бил на борда. Попита ни дали не искаме да видим лодката и ни поведе покрай лагуната. Шхуната беше там, с пречупена мачта, а отстрани на бордовете и бяха окачени стари автомобилни гуми, за да я предпазват.

Фрибург заяви, че след като се върнем, ще поискаме да направят издирвания. Едрият маорец с бледосиния корсет говореше на другия с писклив глас. Можеше да се помисли, че надава крясъци. Скоро престанал да им обръщам каквото и да било внимание.

Не зная колко време останах на брега на лагуната. Мислех за Фреди. Не, той сигурно не беше изчезнал в морето. Без съмнение бе решил да прекъсне и последните си връзки и сега сигурно се криеше в някои атол. Но накрая аз щях да го намеря. И освен това трябваше да направя един последен опит — да отида на някогашния си адрес в Рим, улица „Тъмните магазинчета“ №2.

Настъпи вечерта. Лагуната угасваше лека-полека с потъмняването на зеления цвят. По водата още блуждаеха сиво-лилави сенки върху една фосфоресцираща вълна.

Извадих машинално от джоба си снимките, които исках да покажа на Фреди, сред тях и снимката на Гей Орлова като момиченце. Не бях забелязал дотогава, че тя плачеше. Познаваше се по смръщените вежди. За миг мислите ми ме отнесоха далече от тази лагуна, на другия край на света, в една почивна станция в Южна Русия, където с била направена много отдавна снимката. Едно момиченце се връща привечер от плажа с майка си. То плаче ей така, просто защото е искало да продължи да си играе. То се отдалечава. Вече е завило зад ъгъла на улицата, а нашият живот не се ли разпилява и той така бързо сред вечерта, както тази детска тъга?

Издание:
Патрик Модиано. Улица „Тъмните магазинчета“
Френска, първо издание
Издателство „Хр. Г. Данов“, Пловдив, 1980
Редактор: Екатерина Делена
Оформление: Кънчо Кънев
Художник: Николай Марков
Художник-редактор: Веселин Христов
Технически редактор: Найден Русинов
Коректори: Донка Симеонова, Трифон Алексиев

Литературна група IV
Patrick Modiano
Rue des Boutiques obscures
© Éditions Gallimard, 1978
Дадена за набор на 19.XII.1979 г.
Готова от печат на 30.IV.1980 г.
Издателски №1555
Формат 60/90/16
Издателски коли 9
У.И.К. 7,82
Печатни коли 9

Цена 0,99 лева

Издателство „Хр. Г. Данов“ — Пловдив
Основано през 1855 година
Печатница „Димитър Благоев“ — Пловдив
07 — 9536622211/5714-29-80

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

http://chitanka.info

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.